Umijeće šaranja tikvica u Slavoniji

Nematerijalno kulturno
dobro Republike Hrvatske

Zavičajni muzej
“Stjepan Gruber” Županja,
Muzejska udruga
istočne Hrvatske,
Muzej Đakovštine

Đakovo, 2019.

Nakladnik:
Zavičajni muzej "Stjepan Gruber" Županja
Za nakladnika:
mr. sc. Janja Juzbašić
Sunakladnik:
Muzejska udruga istočne Hrvatske
Muzej Đakovštine
Za sunakladnika:
Ružica Marić, prof.
mr. sc. Borislav Bijelić

Autorica izložbe i teksta:
mr. sc. Janja Juzbašić

Prijevod na engleski jezik:
"Bit" Zagreb
Lektor:
Radojka Matić, učitelj savjetnik
Korektor:
dr. sc. Marina Vinaj

Fotografije:
Zvonimir Tanocki, Damir Klasiček, Marin Topić, Bruno Jobst, Nikola Šiško, Renata Roca, Ljubica Gligorević i Antun Golubičić
Fotografski studio: Foto "Fokus" Županja, 3D Vinkovci i Novena d.o.o.
Iz Fototeka muzeja: Etnografski muzej Zagreb, Muzej Slavonije u Osijeku, Muzej Brodskoga Posavlja, Gradski muzej Vinkovci, Gradski muzej Vukovar, Gradski muzej Virovitica i Zavičajni muzej "Stjepan Gruber" Županja
Fotografije iz obiteljskih zbirki: Jasna Bobošević, Ivan Zlatunić, Josipa Juzbašić, Kata Žigmundovac i Marica Jovanovac

Audio i video obrada etnografske građe i Touch-Screen:
Studio 3 D, Vinkovci
Tehnička realizacija izložbe:
Blaženka Filipović, Katica Filipović i Stjepan Žihlavski

Dizajn kataloga:
Bernardo Brčić, dipl. dizajner
Naklada:
100 primjeraka
Tisak:
"Zebra" Vinkovci

ISBN 978-953-7547-66-0

Umijeće šaranja tikvica u Slavoniji

Nematerijalno kulturno
dobro Republike Hrvatske

Zavičajni muzej
"Stjepan Gruber" Županja,
Muzejska udruga
istočne Hrvatske,
Muzej Đakovštine

Šarane tikvice iz Muzeja Đakovštine. Foto: Zvonimir Tanocki

Umijeće šaranja tikvica na području Slavonije, Rješenjem Ministarstva kulture RH Klasa: UP/I-612-08/07-06/0398, od 20. prosinca 2007. godine dobilo svojstvo nematerijalnoga dobra Republike Hrvatske te je time od velike važnosti organiziranje akcija kojima se potiče prenošenje i njegovanje ovoga kulturnoga dobra kako u izvornim, tako i u drugim sredinama.

Povijesni okvir

Šarana tikvica ne postoji nigdje u svijetu kao u Slavoniji
...od nje ne imam skupljega dobra, viruj... (Matija Petar Katančić)

Na području Slavonije razvio se poseban oblik ukrašavanja ploda tikve[1] koju nazivamo ***šarana tikvica***. Kada je i tko nožićem usjekao prve motive na tikvici te osmislio urešavanje cijele površine tikvice, još uvijek nije poznato. Pretpostavlja se kako su najvjerojatnije, prve motive na tikvici ***našarali*** pastiri jer su u plodu tikve nosili vodu za piće, a čuvajući stoku od ranoga jutra do kasno navečer imali dovoljno vremena iskušati se u preciznim i dugotrajnim tehnikama ukrašavanja različitih tradicijskih predmeta. Poznato je da su pastiri ukrašavali predmete od drveta (kutijice, posude, žlice, drške noževa, čaše) te predmete od životinjskih kostiju i rogova tako da im je plod tikvice u odnosu na spomenute, vrlo tvrde materijale, bio čak i pogodniji za urezivanje motiva.
Prema podatcima u literaturi još su i stari Egipćani poznavali tikvice od kojih su oblikovali različite uporabne predmete, a brojni arheološki nalazi iz Meksika i Perua svjedoče da su ih stari američki narodi poznavali i uzgajali 4000 godina prije Krista. Zanimljivo je navesti da nejestive vrste tikvica nalazimo i u uporabi i kod nekih afričkih, azijskih i drugih plemenu. No, treba naglasiti da nigdje u svijetu ne postoji način ukrašavanja tikvica kao što je to na području Slavonije pa čak ni u drugim dijelovima Hrvatske gdje su zabilježeni neki oblici bojanja tikava ili slučajnih urezivanja (primjerice urezivanje broja u okolici Koprivnice).[2]
U naše krajeve, jedni pretpostavljaju da su plodove tikava donijeli još Rimljani, a drugi da su:...“Osmanlije na naše prostore donijeli mnoge, danas omiljene biljke poput trešanja, lubenica, dinja, dunja, nekih vrsta jabuka i tikvica koje se u nekim slavonskim selima nazivaju turkinjama.”[3] Radi li se samo o vrstama jestivih tikvica ili i jednih i drugih, teško je prema navedenim podatcima ustvrditi. No, etnološka istraživanja o ovom specifičnom tradicijskom rukotvorstvu koje je provela u Slavoniji sredinom 80-ih godina 20. stoljeća Zdenka Lechner i novije objavljeni podatci u literaturi, pokazuju kako je ***šaranje tikvica*** na istoku Hrvatske započelo još u 18. stoljeću.

---

[1] Lagenaria vulgaris je jednogodišnja nejestiva biljka puzavica iz porodice bundeva
[2] Barlek, Josip (1990.). Šarane tikvice // katalog izložbe, Etnografski muzej Zagreb, str. 8
[3] Alić, Marsela; http://povijest.hr/drustvo/kultura/osmanlije-i-saranje-tikvica-u-slavoniji/ (6.10.2017.)

Tako, primjerice, o šaranju tikvica ponešto saznajemo iz stihova Matije Petra Katančića, objavljenima 1791. godine, koji glase:

Ja bi mu poklonio šarenu novu tikvicu odma,
od nje ne imam skupljega dobra, viruj!
Poloku tikva kupi, jest od kore jagnjida ozgor čep,
kog lična viseć zamčica tanka nosi...

U ostalim stihovima gotovo detaljno opisuje urezani prizor na tikvici:

...Zdvora vidiš vilenog nožičem slikovanog čilaša...,
gled´, konjanika na njemu...Turčina siče vitez!.[4]

U zapisima Mijata Stojanovića koje je počeo sabirati još oko 1834. godine, kasnije objavljivanima u raznim časopisima te jednim dijelom objedinjenih u knjizi, zabilježeno je je sljedeće: "U vrtu ima različitoga povrća: Kupusa..., bostana, bundeva, dubeklija, račanka, brezkoraka, misirača, tikava, tikvanja i tikava za nategače."[5] Stoga se i na osnovi ovoga zapisa može ustvrditi da su na području Slavonije u 19. stoljeću paralelno sadili različite vrste jestivih ali i nejestivih tikava.

Prizor tikvice iz 1734. godine snimio Damir Klasiček. Crtao Pero Avramović iz Županje (Županjski zbornik br. 8., 1984.)

[4] Katančić, Matija Petar (1791.). *Fruktus auctumnales.* Matasović, Antun (1922.). *Narodna starina*, sv. 2, str. 155
[5] Matasović, Antun (1922.). Slavonske graničarske tikvice, Narodna starina, sv. 2, str. 170

U prošlosti Slavonije pastiri su najčešće *šarali tikvice*. Fotografije u Kalendaru Turističke zajednice Vinkovci za 1989. godinu. Foto: Damir Klasiček

Ilija Dretvić-Filakov
iz Gradišta
u vrtu s tikvicama povezanim
“na vriježa” *pomoću motke*.
Fotografija u Kalendaru
Turističke zajednice
Vinkovci za 2000. godinu.
Foto: Damir Klasiček

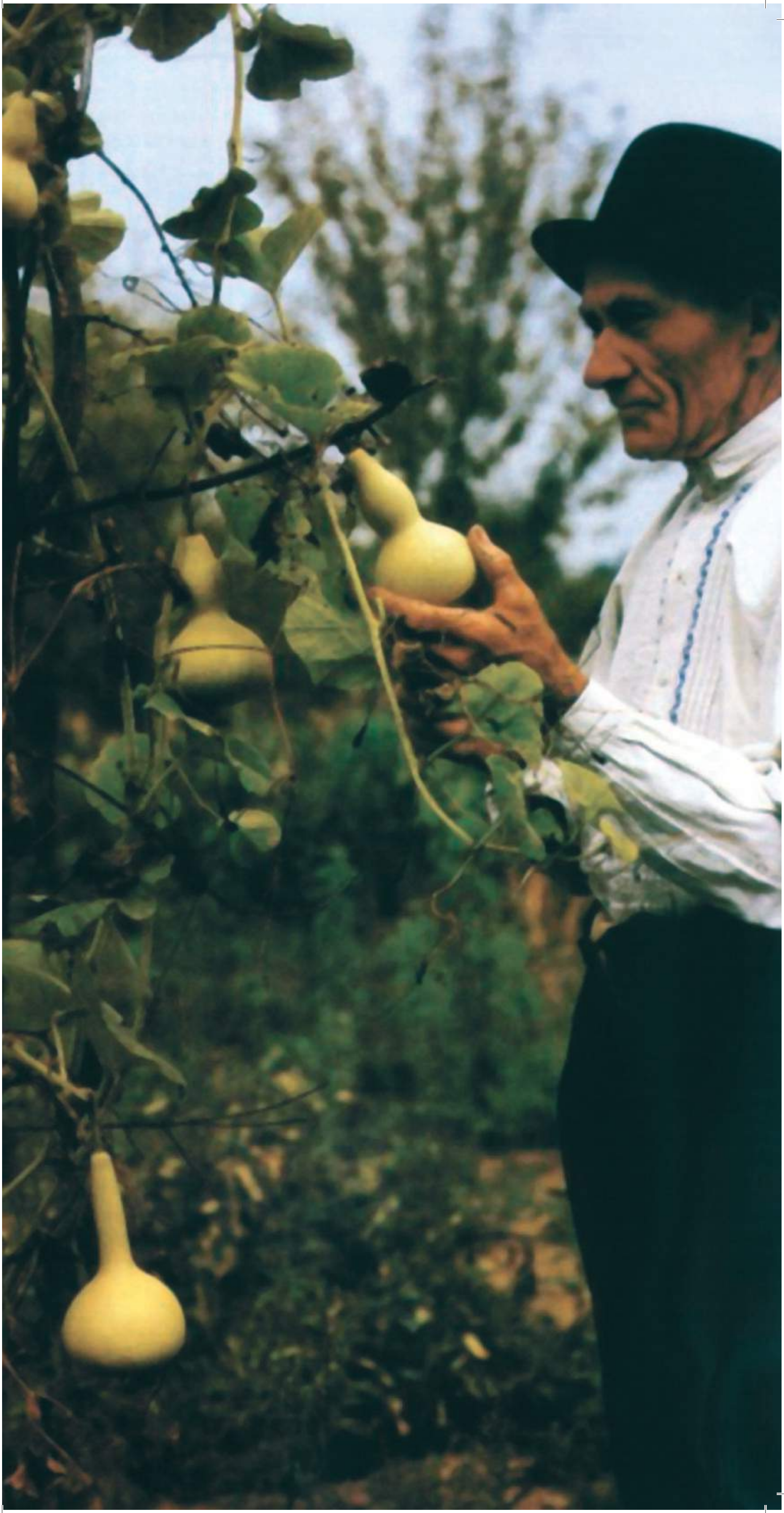

Šarana tikvica, tukvanj.
Etnografski odjel, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod. Foto: Zvonimir Tanocki

Uzgoj tikvica, čišćenje kore, sjemenki, sušenje

Šarači **o svemu sami brinu, a uz mnogo rada neizostavno je druženje i zabava**

Šarači se sami brinu o svemu što se odnosi na tikve. Pripremaju zemlju za sadnju kao i za druge vrste voća i povrća, u vrtu ili polju[6]. Sjeme se, u pravilu, prvo nekoliko dana namoči u mokru krpu kako bi ranije isklijalo, a potom se posije u posude,[7] nekada se obično sijalo u stare emajlirane lonce. Kada mladoj biljčici izrastu dva do tri listića, presađuje se u vrt, najčešće uz neko drvo ili u dvorištu uz natkriveni ulaz - trijem, a ***teglice*** uz nekadašnje visoke tradicijske drvene zgrade u dvorištu jer stabljike, ***"freže"*** tikvica izrastaju i više od 5 metara dužine, pružajući ***"brkove"*** te im je potrebno osigurati nesmetano ***"penjanje"*** ili kako se kaže "da se bolje mogu lozati".
Tikvice se sade na razmak od 40 cm., u ***"kučice."***[8] Prema riječima današnjeg uzgajivača i ***šarača*** tikvica iz Gradišta Vinka Babića: "Važno je gdje sadiš tikvice,... nikada blizu krastavaca ili nekih drugih biljaka penjačica u vrtu da se ne bi iskrižale, one duguljaste valja oviti oko kakvog suhog stabla, da nesmetano dobivaju oblik."[9] Dakle, čim tikve počnu pružati duže vriježe ***"freže"***, ako nisu posađene uz neku zgradu ili drvo, stabljike tikve treba vezati uz drveni štap, ***prut*** ili posebno oblikovanu drvenu konstrukciji ***lomaču*** kao za vinovu lozu s time da se za tikvice načine od debljih štapova pa kažu da ih vežu na ***motke.***
Ukoliko se želi dobiti plošno oblikovana tikvica, mora se tikvici u rastu trbuh staviti u drveni kalup koji se pritisne s jedne i druge strane. Drveni kalupi su najčešće načinjeni od dvije daščice koje se povežu oko trbuha.

---

[6] U rano proljeće posao u polju i vrtu započinje gnojidbom, ukoliko taj dio posla nije obavljen prethodne jeseni ili tijekom zime, potom bi uslijedilo oranje i ostali poslovi oko usitnjavanja zemlje. Vrt se nakon jesenskoga oranja ili prevrtanja zemlje posebnom alatkom, aršovom, obrađuje motikom kojom se kopa, a potom se zemlja usitnjava grabljama.

[7] Danas *šarači* sjeme siju u plastične čaše ili specijalne posude za sadnju sjemenja od stiropora.

[8] Lechner, Zdenka (1984.). *Šaranje tikvica* u županjskom kraju. Županjski zbornik br. 8. , Narodno sveučilište Županja, str. 94 - 102

[9] https://web.facebook.com/SaraneTikvice/?rc=p&_rdc=1&_rdr, (13.10.2017.).

Plodovi tikvica beru se s peteljkom od kolovoza do listopada, tj. kada se loza tikvica osuši. Prije sušenja, tikvicama koje će se šarati, treba gornju površinu tikvice – *pokožicu* ostrugati tupom stranom noža. Potom ih treba povezati u snop, *"u gužve"* i sušiti objesene pod strehom gdje nije prejako sunce "da ne bi popucale", kazala nam je na terenskom istraživanju šaračica Ana Makarević iz Gradišta.

U prošlim vremenima tikvice su najviše šarali kada prestanu poljski radovi, najčešće zimi. To je u selima (gdje je bilo mnogo šarača u susjedstvu, primjerice, u Gradištu) bio svojevrsni oblik druženja i zabave - uz koristan rad.

Ako se tikvicama žele odstraniti sjemenke i unutrašnji dio koji nazivaju *"salo"*, potrebno je odrezati vrh tikvice ili probušiti ugrijanom žicom, a potom na jednom kraju žice treba napraviti kukicu kojom će se temeljito ostrugati njezino cijelo usplođe. U novinskom članku pod nazivom *Šaranje tikvice u Slavoniji*, autorica Ženka Frangeš u Gradištu je 1922. godine zabilježila da se čišćenje tikvice nekada najčešće radilo čekrkom te ona kaže; "a čekrk je ono, na što se cijevi suču, a od gvožđa je",[10] a šipkom od kišobrana koja se malo svine na kraju, čiste sjeme.

U drugim istraživanjima zabilježeno je da se nakon čišćenja, unutrašnji dio tikvice, a prije ulijevaju rakije ili vina treba oprati u "lugu", vodi u kojoj je otopljen domaći sapun kako rakija ili vino ne bi poprimili gorčasti okus tikvice dok drugi nakon čišćenja, odmah uliju rakiju ili vino da se izgube okusi i mirisi tikvice. Matasović spominje da se u novije vrijeme za prvo ispiranje koristila i soda kako bi tikvica izgubila svoj miris, nakon čega tikvicu treba "dobro" više puta isprati i osušiti (Matasović 1922:148). Nakon sušenja tikvica se iznutra može premazati i voskom, "voštirati" kako ne bi propuštala tekućinu.

---

[10] Frangeš, Ženka (1922.). *Šaranje tikvice u Slavoniji.* Novine *Dom i svijet* (18/1922), Zagreb, str. 5

Šaračica tikvica Marica Stojanović usitnjava zemlju u vrtu prije sadnje tikvica, Gradište, 2013. godine
Foto: “Fokus” Županja

Sjeme tikvice,
Gradište 2013. godine
Foto: “Fokus” Županja

Tikvice i teglice u dozrijevanju snimljene u vrtu *Šaračice*: Ane Makarević iz Gradišta, 2013. godine Foto: “Fokus” Županja

Teglice na štaglju
snimljene u obitelji
Marice Jovanovac u Gradištu.
Foto: “Fokus” Županja

Struganje kore tikvice i
sušenje tikvica u “gužvama”
snimljeno u kući
šaračice Ane Makarević,
Gradište 2012. godine
Foto:“Fokus” Županja

Sušenje tikava u “gužvama”,
Gradište oko 1980. godine
Fototeka Muzeja u Županji

Šarana tikvica, Muzej Đakovštine, Đakovo. Foto: Zvonimir Tanocki

Tehnika *šaranja* tikvica

Svi su ***šarali tikvice, tukvanje*** ili ***teglice*** s tim da razlikuju *tikvice* jajolika ***"vrata"*** (ženski rod tikve) i ***tukvanje, tokvanje*** ravna ili valjkasta vrata (muški rod tikve). Tikve ravna vrata u okolici Đakova nazivaju ***tikvić, tikvanjić ili surak.*** Najmanje tikvice - zbog oblika kruške zovu se ***kruščice.*** U prošlosti su se rjeđe ***šarale.*** Popularne postaju 60-ih godina prošloga stoljeća kada postaju traženi suvenir u većim gradovima bivše države, muzejima ili na smotrama folklora, a danas su najpopularnije među šaračkim proizvodima. Prema podatcima u literaturi postoji još nekih podjela prema obliku na obične tikvice, vodenjare ili vodenjaci, nategače, leginice i čuture. Obične su tikvice s jednim trbuhom i ravnim vratom, ***vodenjare*** i ***vodenjaci*** su tikvice s dva trbuha, a ***nategače, teglice, cmrkovi*** i, kako ih sve ne nazivaju na području Slavonije, su tikvice jajolikoga trbuha i dugoga vrata (Matasović 1922: 147). Kod šaranih tikvica moramo razlikovati "vrat", "trbuh", "sastav" i "dno".
Oblikovanje ornamenata na tikvici ima svoj redoslijed kojega je opisala autorica likovne mape s motivima ***šaranih tikvica,*** Draga Kovačević-Dugački[11], a crtež, vjerojatno, prema njezinim opisima (načinio) objavio Josip Matijević[12], koji navodi da ***šaranje tikvice*** započinje označavanjem određenih cjelina olovkom - da se kasnije lakše rasporedi motiv.
Motivi su uglavnom geometrijski i nalaze se na ***zubrama*** i ***šarama,*** a biljni motivi se nalaze na ***vezovima*** i ***granama.*** Navedeni ukrasi ***zubre, šare*** i ***vezovi*** obavijaju tikvicu poput prstena. No, ipak na terenskom istraživanju i nekim muzejskim zbirkama postoje ***šarane tikvice*** koje nemaju navedeni raspored ***šaranja,*** već se motivi slobodno pružaju površinom tikvice. Kada se izaberu motivi, slijedi crtanje nekih ornamenata olovkom, a drugih šestarom, pa urezivanje ***nožićem*** za kojega je Matasović zabilježio da ih nazivaju ***šarač,*** a na području Đakova zabilježen je naziv ***šarilce. Nožići*** su se u prošlosti najčešće izrađivali od istrošenih ***škljoca*** koji imaju trokutasto oblikovan šiljak, od starih šila ili kakvoga drugoga alata, a oštrice su mogle imati jedan ili dva zareza.
Zatim slijedi pocrnjivanje ureza, osmeđivanje likova ili pozadine. Obla površina tikvice ne daje mogućnost kopiranja motiva, tako da je ***šaraču*** omogućena osobna kreativnost pri stvaranju ***šara*** na tikvici.

---

[11] Kovačević - Dugački, Draga. Narodni motivi sa tikvica /Odobreno i preporučeno po odjeljenju za prosvjetu i vjere u Zagrebu br. 50.476 za sve osnovne, građanske i srednje stručne škole/.

[12] Matijević, Josip (2010.). *Slavonske tikvice.* Priručnik ougoju i šaranju tikvica. "Izvanredna izdanja", knjiga 53

Donji dio tikvice ukrašava se *oknom.*

Za *šaranje tikvica* potrebno je:

- olovka
- šestar
- nožići + šilo
- pougljena jezgra oraha (ili spaljena slama)
- šatvoser (dušična kiselina)
- petrolejska lampa ili svijeća
- kist ili štapić od stabljike metle (osušena biljka koja ima vrlo čvrstu stabljiku koja je kada se prereže u unutrašnjem dijelu ispunjena mekom bijelom tvari vrlo velike moći upijanja)
- komadić slanine, svinjska mast ili vosak (za sjaj)

Većina današnjih *šarača* radi na osnovi tradicijskih motiva koji se prema načinu urešavanja mogu svrstati u narodne motive visokih estetskih vrijednosti. Prvotno su tikvice ukrašavali samo urezivanjem uzoraka u njezinu koru, a zatim bi u te ureze, *rezotine,* utrljali crnu boju koju su dobili najčešće od pougljene orahove jezgre ili spaljene slame. Nakon što se dobro utrlja *crnilo,* tikvicu obrišu mekom krpom kako bi se odstranio višak crne boje. U Etnografskom muzeju Zagreb sačuvana je *šarana tikvica* kojoj su, umjesto uobičajenih oblika *crnila,* u izrezane linije utrljana modra galice koja daje tonove tamnoplave boje.[13]
Nažalost, tikvice sa samo pocrnjenim ornamentom su rijetke, do sada su pronađene samo dvije, a jedna od njih je signirana 1734. godine. Ova tikvica je, prema istraživanjima etnologa, do sada najstarija tikvica nađena na hrvatskim prostorima. Danas se čuva u Muzeju Slavonije u Osijeku.
Određene plohe *šara,* prema želji *šarača,* boja se dušičnom kiselinom[14] – *šatvoserom* kojega nanose *kiščicom,* vrlo čvrstom stabljikom osušene biljke metle koja, prerezana, ima veliku moć upijanja.

---

[13] Tikvica kojoj je u izrezane linije utrljana modra galica na sebi ima natpis na trbuhu: *ŽIVIO – PRESVETGOSPODIN ISIDOR KRŠNJAVI i 1892.* (EMZ inv. br. BB.)

[14] Dušična kiselina (lat. Aqua fortis, nitratna kiselina, HNO3) je izrazito korozivna i toksična jaka kiselina. https://hr.wikipedia.org/wiki/Du%C5%A1i%C4%8Dna_kiselina, (9.11.2017.)

Plod tikve s ucrtanim linijama po kojima će se motiv urezivati Županja, 1990. godine Etnološka zbirka, ZMSG, Županja. Foto: Antun Golubičić

Nožići za *šaranje tikvica,* vl. Vinko Babić, Gradište. Fototeka ZMSG Županja

Pečenje orahovih jezgra na vatri dok ne pougljene, Gradište. Foto: Vinko Babić

Utrljavanje pougljene jezgre oraha / *crnila* u urezane utore, *rezotine.* vl. Vinko Babić Gradište. Foto: Vinko Babić

Najstarija nađena *šarana tikvica* na području Slavonije, iz 1734. godine
Muzej Slavonije Osijek
Foto: Zvonimir Tanocki

Urezivanje motiva na tikvici *nožićem*.
Gradište, 2013. godine
Fototeka ZMSG Županja

Mara Nikolić, lijevo (sjedi) Ljubica Serezlija sjedi za stolom, okrenuta leđima, Kata Dubravac, sjedi za stolom, Đuro Nikolić lijevo stoji, Bono Galuić, stoji desno, Ivo Serezlija, stoji lijevo, Stevo Makarević, stoji desno, Franjo Makarević sjedi za stolom, Ana Dabro sjedi lijevo za stolom.

Marica Stojanović premazuje dušićnom kiselinom dijelove tikvice stabljikom od metle, Gradište oko 1970. godine
Fototeka ZMSG Županja

Drugi autori spominju da se dušična kiselina na tikvicu prenosila guščjim perom ili tankim drvetom (Matasović 1922). Za premazivanje kiselinom se upotrebljava i tzv. amerikansko pero, malo stakleno koplje, kojim su nekada pisali poštanski činovnici, a kada tintom pišu na indigo papiru dobiju kopije, budući se običnim perom ne postiže takav pritisak na papiru. Točkice *"boce"* na tikvici najčešće se načine *šilom*. Potom, zagrijavanjem nad plamenom cilindra petrolejske lampe ili svijeći ili zagrijavanjem iznad *šporeta*, premazani dio dušičnom kiselinom dobiva tamnosmeđu boju na žutoj pozadini.

Šaračica Marta Dretvić iz Gradišta unijela je novinu u šaranje sedamdesetih godina 20. stoljeća jer je jedan dio ornamenata ostavila u prirodnoj boji, a međuprostor obojila smeđe. Time su se na tikvici pojavila dva tona smeđe boje. Ovu tehniku *šaranja* danas primjenjuju samo neki *šarači* jer je ova tehnika skuplja, tj. puno se više troši dušične kiseline koja je u prošlosti bila skupa, a teško ju je nekada bilo nabaviti u ljekarnama, a dakako iziskuje i više vremena.

Ukoliko se želi cijelu tikvicu dobiti u tamnocrvenom tonu, stavlja ju se u kotao u kojem se kuhala ukisnula šljiva – *kom*, a ako se želi dobiti tamnija boja stavlja se u dim.

Etnološko istraživanje na temu *šaranja tikvica* u Županji 1989. godine. Foto: “Fokus” Županja (lijevo *šaračica* Kata Žigmundovac i desno etnologinja muzeja u Županji Janja Juzbašić)

Šarana tikvica, Gradište, kraj 20. stoljeća *Šaračica:* Marta Dretvić. Fotografije u Kalendaru Turističke zajednice Vinkovci za 1989. godinu. Foto: Damir Klasiček

Šarana tikvica, Muzej Đakovštine, Đakovo. Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, Vrpolje, 1880. godine. Muzej Đakovštine, Đakovo. Foto: Zvonimir Tanocki

Znameniti *šarači* tikvica

Muzeji prikupljaju, istražuju i čuvaju građu o šaračima Slavonije

Etnologinja Zdenka Lechner je zabilježila slijedeće: "Tradicija šaranja tikvica u Slavoniji nije bila kontinuirana, pa ni intenzivna u svim selima. Iznimku čine šarači iz sela Gradišta kod kojih je šaranje tikvica bilo poznato još od konca 19. stoljeća, a centar šaranja postaje Gradište oko 1937. godine da bi se od sredine 20. stoljeća šaranje u ovom selu zadržalo sve do danas."[15]

Primjerice, na Međunarodnoj izložbi u Parizu 1900. godine bilo je izloženo stotinu tikvica koje je sakupio ili dao izraditi tadašnji vladin šef za narodno gospodarstvo dr. Ivo Malin, o čemu piše u novinskom članku Ženka Frangeš. U nastavku istoga članka navodi slijedeće: "Imala sam prilike vidjeti tom zgodom, na koje je sveopće zanimanje naišla u stranome svijetu ova grana našeg kućnog obrta", a potom donosi i dio opisa o načinu uzgoja tikvica, postupku šaranja i ornamentici. Za većinu izloženih tikvica navodi: "...da su šarane u Privlaci, Drenovcu[16], Soljanima, Cerni, a napose su se isticale one od Mije Kovačevića iz Gradišta, te Lesića iz Bošnjaka", (Frangeš 1922:2). Prema terenskim istraživanjima etnologinje Zdenke Lechner i objavljenim podatcima u ***Županjskom zborniku*** br. 8, 1984. godine navodi se da je ***šarač*** tikvica Andrija Lešić porijeklom iz sela Bošnjaka, te pretpostavljamo da je u članku Ženske Frangeš došlo do tiskarske greške na prezimenu navedenoga ***šarača***. Također i Antun Matasović navodi da su tikvice Andrije Lešića još 1881. godine iz Bošnjaka bile vrlo tražene u cijeloj Slavoniji i inozemstvu pa je tako jedna njegova ***tikvica*** došla u Etnografski muzej u Zagreb s područja Đakova (točniji podatci navedeni u ovo katalogu uz katalošku jedinicu EMZ Inv. Br. 2064).

Prema Lešićevim motivima s tikvice pretpostavlja se da je poznati arhitekt Bolléa načinio nacrte za porculanski servis koji je bio izložen na izložbi u Trstu 1882. godine, a kojega je kupila kraljica Jelisava. Sličan dio servisa za kavu od porculana (kantica, tanjurić i šalica) na kojima su motivi izvedeni crvenom i crnom bojom na žutoj podlozi prema motivima na tikvicama, čuva se u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu. Antun Matasović navodi da su Lešićeve ***šarane tikvice*** i ***tukvanji*** još 1881. godine bili vrlo traženi u cijeloj Slavoniji i inozemstvu.

---

[15] Lechner Zdenka (1984). *Šaranje tikvica u županjskom kraju //* Županjski zbornik br. 8. Županja, str. 94- 102

[16] Pretpostavljamo da je točan naziv naselja Drenovci koje se nalazi u okolici Županje (o.a.)

Danas u Bošnjacima ***šaraju tikvice*** bračni par Marijana i Zdravko Bušić te često gostuju na radionicama u Muzeju u Županji, pokazujući svoje vještine.

Među mnogobrojnim starijim imenima ***šarača*** tikvica u razdoblju od konca 19. stoljeća, pa sve do sredine i konca 20. stoljeća, spominje se nekoliko vrlo značajnih ***šarača*** ili ***šaračica*** iz sela Gradišta. U podatcima u literaturi spominje se Mijo Kovačević i sin Franjo Kovačević - ***Ilišev,*** Tuna Mikinac - ***Gabrin,*** Antun Blaževac - ***Salerov,*** Iva Kadić - ***Sojdan,*** Šimon Dretvić, Andrija, Franja i Marko Ivkovac, Ruža Mikulić, Antun Mikulić ili Nikolić[17], Đuro Jovanovac - ***Jerkov,*** Ivan Jovanovac - ***Grgin,*** Đula i Franjo Dretvić i Antun Dretvić. Osim navedenih šarača u Gradištu šaranje tikvica njeguje se u obiteljima Franje Jovanovca - ***Veljinog,*** Ivana Jovanovca - ***Jerkovog,*** Ivana Ivanšića - ***Martinovog,*** Ruže Mikulić, Marka Kadijića, Marka Nikolića i drugim obiteljima. ***Šarane tikvice*** od nekoliko spomenutih ***šarača*** iz Gradišta čuvaju se Etnografskom muzeju u Zagrebu[18], u istome muzeju čuva se do sada nađena i najstarija ***šarana tikvica*** iz Gradišta,

---

[17] Na teglici iz Etnografskoga muzeja Zagreb s likom jahača na pijevcu iz Gradišta urezan je potpis *šarača* Antuna Nikolić, a na drugoj tikvici urezano je prezime Mikulić, tako da ostaje otvoreno pitanje je li prezime Mikulić ili Nikolić ili i jedno drugo.

[18] U Zbirci tikvica u Etnografskog muzeja Zagreb čuva se nekoliko *šaranih tikvice* iz Gradišta od kojih izdvajamo; *šarana tikvica* (vodenjara), Gradište, 1927.,šarao Antun Mikinac, vis. 26 cm, EMZ Et 6035, *šarana tikvica tukvanj* s portretom bana Josipa Jelačića, Gradište, 1934., šarač Šimon Dretvić, vis. 21 cm, EMZ Et 10713 i *šarana tikvica,* Gradište, oko 1933., Andrija Ivkovac, vis. 31,5 cm., EMZ Et 10267, *šarana tikvica,* Gradište oko 1931., Antun Blaževac, vis. 12,5 cm, EMZ Et 8257

Šarana tikvica, Đakovština
kraj 19. stoljeća,
šarač Andrija Lešić,
Etnogtafski muzej Zagreb.
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica s urezanim
inicijalima imena F. K.
1919. godine.
(pretpostavljamo da je *šarač:*
Franjo Kovačević iz Gradišta)
i motivima različitih alatki
i pomagala (vile, srp, kos,
motika, čekić, grablje, ašov,
nož, i brus)
Muzej Slavonije, Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica s urezanim
stiliziranim motivom hrastove
grančice s plodovima žira i lista te
sa sitnim viticama između grana
Šarač: prema podatcima
Miroslava Ivakića
pretpostavlja se da je tikvicu
šarao Antun Mikinac,
Gradište, 1930. godine
Etnološka zbirka – ZMSG Županja
Foto: Antun Golubičić Županja

Šarana tikvica
Antuna Mikulića
iz 1975. godine iz Gradišta.
Fototeka ZMSG, Županja

Šarači tikvica
Marijana i Zdravko Bušić
iz Bošnjaka.
Fototeka ZMSG, Županja

Marta Dretvić – *Karlina*
urezuje šare na tikvici,
Gradište
Fotografija iz: Kalendar
Turističke zajednice
Vinkovci za 1989. godinu.
Foto: Damir Klasiček

Šaračica tikvica Kata
Žigmundovac, Županja.
Foto: "Fokus" Županja

iz 1805. godine, EMZ inv. br. 8200.[19] No, u novije vrijeme najčešće se, uz spomenutu Maricu Ružičku Kovačević, zvanu po selu Pura, spominje i nadaleko poznat ***šarač*** Ilija Dretvić - Filakov i Marta Dretvić - Karlina iz Gradišta koji su se, od mladih dana pa sve do poznih godina, bavili ***šaranjem tikvica,*** a njihove se tikvice i danas čuvaju u privatnom vlasništvu i nekim slavonskim muzejima te Etnografskom muzeju u Zagrebu.

Od današnjih ***šarača*** tikvica u Gradištu, dugogodišnja suradnja muzeja sa ***šaračicama*** i ***šaračima*** ostvarena je s Anicom Makarević, Maricom Stojanović i Maricom Jovanovac, Vinkom Babićem iz Gradišta, Marom Nikolić te Katom Žigmundovac iz Županje (rodom iz Gradišta). Svi navedeni ***šarači*** tijekom godine našaraju i do 500 komada tikvica te je zanimljivo napomenuti da još uvijek primjenjuju tradicijsku ornamentiku. Tek su odnedavna, s konca sedamdesetih, godina u urezivanju prisutni i nazivi nekih folklornih manifestacija. Od drugih sela u okolici, primjerice, Antun Matasović 1918. godine bilježi da su tada Prkovci, selo u blizini Vinkovaca, bili "najveći majdan šaranja" (Matasović 1918), a iz susjednoga mjesta Šiškovci u Zavičajnom muzeju u Županji sačuvana je vrlo mala tikvica, ali vrlo lijepo šarana na kojoj su u prostoru između dvije linije ***šatvosirane*** i točkasto izvedena mala slova te ispisano ime mjesta Šiškovci i prezime Jemrić. Nažalost, u Inventarnoj knjizi Muzeja u Županji nema nikakvih drugih zabilježenih podataka. U Drenovcima je oko 1881. godine najpoznatiji ***šarač*** bio Marin Komesarović, a njegovu šaranu tikvicu (s inicijalima ***M.K.*** i kućnim brojem ***189***), pronašla je Zdenka Lechner sačuvanu u obitelji Mace i Đuke Galović. Prema podatcima iz Etnografskoga muzeja Zagreb s područja ***Cvelferije*** sačuvana tikvica je iz Vrbanje šarana 1905. godine, Tune Nikolačića, seljaka i lovca koji ju je poklonio ondašnjem šumaru iz Drenovaca (inv. br. 17360 EMZ). U Županji su pronađene dvije vrlo stare ***šarene tikvice.*** Na prvoj je urezana ***1890.*** godina i ime ***Marija,*** koju je, prema vlasniku tikvice Ivici Svirčević, ***šarao*** pastir Đuro i darovao svojoj djevojci Mariji. Na drugoj je urezana godina ***1893.*** i mjesto: ***Županje*** te tekst: ***Ivan Scheibel kralj. kotarski predstojnik, vitez reda....*** (ostali dio teksta nečitljiv)[20].

---

[19] Podatke i fotografije dostavila je voditeljica Zbirke *šaranih tikvica* u Etnografskom muzeju Zagreb, kustosica Tea Rittig Šiško.

[20] *Šarana tikvica* se čuva u Etnografskom muzeju Zagreb, Inv. br. 960

Šarač tikvica
Vinko Babić, Gradište.
Foto: “Fokus” Županja

Šaračica tikvica
Marica Jovanovac, Gradište.
Fototeka ZMSG, Županja

Šaračica tikvica
Ana Makarević, Gradište.
Foto: “Fokus” Županja

Šaračica tikvica
Mara Nikolić, Gradište.
Fototeka ZMSG, Županja

Šarana tikvica s urezanim imenom i prezimenom *šarača: čič Ilija Dretvić,* Gradište, 1990. godine i hrvatskim grbom te ostalim geometriziranim i biljnim motivima, Etnološka zbirka – ZMSG, Županja. Foto: Antun Golubičić

Šarana tikvica s urezanim stiliziranim motivom drvo života svinuto na desnu stranu, stilizirani biljni motivi s *poluotvorenim laticama, cvjetovi* smeđe obojani, *zvončići* i *žirovi*. *Šarač:* pretpostavlja se da je tikvica *šarana* u obitelji Jemrić u Šiškovcima (?). Etnološka zbirka – ZMSG, Županja. Foto: Antun Golubičić

Detalj *šarane tikvice* s urezanim stiliziranim motivom *uskih latica* i *lišća,* motivom *srca* i *trokuta.* *Šarač:* pretpostavlja se da je Andrija Jakobovac, Vrbanja, 1819. godine Etnološka zbirka – ZMSG, Županja, Foto: Antun Golubičić

Šarana tikvica *šarača* s urezanim inicijalima imena *M.* i prezimena *Ivakić,* te datumom i godinom šaranja *10. XI. 30,* Muzej Slavonije, Osijek. Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica s ucrtanim inicijalima *B., O.* Muzej Đakovštine, Đakovo Foto: Zvonimir Tanocki

U Vrbanji je, prema sačuvanoj tikvici u Muzeju u Županji, nesumnjivo šarao tikvice Andrija Jakolovac (u Vrbanji je jedino poznato prezime Jakobovac, tako da je vjerojatno došlo do pogrešnog prepisivanja prezimena s tikvice), a prema urezanoj godini *1819.,* možemo pretpostaviti da je ovo jedna od najstarijih tikvica nađenih u županjskom kraju. Ovu tikvicu darovao je Muzeju 1953. godine Jakob Ćosić iz Vrbanje.

Prema podatcima objavljenima u nekadašnjim novinama *Politika*[21], spominje se kako je u jednom od najistočnijih sela županjskoga kraja, Račinovcima, oko 1937. godine *šarao* vrlo poznat *šarač* Kvirin Šestić. Nešto ranije u časopisu *Narodna starina* objavljena je slika tukvanja iz Štitara iz 1922. godine.

U brodskom kraju, prema podatcima dobivenima od voditeljice Etnološke zbirke Muzeja Brodskoga Posavlja, etnologinje Karoline Lukač, saznaje se da su tek za nekolicinu tikvica poznata imena *šarača,* od kojih navodimo nekoliko. Dakle, u navedenom Muzeju sačuvana je *šarana tikvica* iz 1910. godine *šarača* Lovre Užarevića iz Gundinaca te Marina Mlinarića također iz 1910. godine iz Gundinaca. Na ostalim tikvicama postoje neke nedoumice kod urezivanja imena, jer ne moraju uvijek označavati ime *šarača* već se na njima često nalaze jedno pa čak i više imena osoba kojima je tikvica darovana kao što smo vidjeli na primjeru tikvice iz Vrbanje. U Etnografskom muzeju u Zagrebu sačuvana je *šarana tikvica* iz Andrijevaca s urezanom *1948.* godinom.

U Etnografskoj zbirci Muzeja Đakovštine na šaranim tikvicama su ucrtana imena godina *1924.* i inicijali *A A,* potom je na drugoj tikvici ucrtano ime *Stipan Čaklović,* na trećoj su samo inicijali *B. O.,* a potom je na jednoj od tikvica zabilježen *Ivan Lučić* i *1908.* godina te broj *133,* vjerojatno kućni broj zadruge. Prema podatcima zabilježenima u Inventarnoj knjizi Etnografske zbirke koje je obradila etnologinja Marija Gačić zabilježena je *šarana tikvica* koju je *našarao* Mato Bošnjaković iz Piškorevaca.

Od ostalih mjesta iz kojih su sačuvane *šarane tikvice* u Muzeju Đakovštine ili Etnografskoga muzeja Zagreb, etnolog Barlek zabilježio je mjesta: Vrpolje, Koritna, Semeljci i Andrijevci ali imena *šarača* nisu zabilježena.

U Etnografskoj zbirci Muzeja Slavonije u Osijeku čuvaju se *šarane tikvice* te dijelovi pokućstva koje je tikvičarskom tehnikom ukrasio Vladoje Ivakić iz Osijeka. U županjskom Muzeju sačuvan je jedan okvir za sliku kojega je također ukrasio tikvičarskom tehnikom isti šarač tikvica. Iz Babine Grede poznato je nekoliko vrsnih *šarača* od kojih navodimo Miroslava Ivakića.

---

[21] "Politika", 1.02.1937., nepoznati autor

Novinarka Frangeš, u već spominjanom članku, navodi da je 1913. godine profesor Marko Peroš na Obrtnoj školi u Zagrebu ukazivao na vrijednost ovoga hrvatskoga narodnoga umijeća i predlagao načine očuvanja u školama, a isto je činio Ivakić na području Slavonije. U to vrijeme aktivno djeluje i Udruga za očuvanje hrvatske pučke umjetnosti koja obavlja istraživanja na području Slavonije, istražujući stare majstore - *šarače* tikvica, ali nažalost, neki od tada najpoznatijih više nisu bili među živima.
U okolici Vinkovaca, prema inventarima podatcima Etnografske zbirke Muzeja Slavonije u Osijeku, u Slakovcima je tikvice šarao Stjepan Đigunović. U Gradskom muzeju Vinkovci zabilježeno je kako su neke tikvice iz Komletinaca. Šarana tikvica Tune Butkovića iz Andrijaševaca čuva se u Etnografskom muzeju u Zagrebu te iz nekih drugih sela u okolici. U Zbirci Ivana Vinkova čuva se nekoliko izuzetno lijepih tikvica iz okolice Vinkovaca, ali nažalost imena *šarača* nisu zabilježena.
Zanimljivo je spomenuti da je prethodno navedena novinarka čula kako su Parižani govorili da na sličan način tikvice ukrašavaju i na Sardiniji, međutim, da daleko zaostaju za hrvatskim tikvicama koje su puno više ukrašene. U to se uvjerila i etnologinja Janja Juzbašić, kada je na putovanju u Sardiniju snimila u jednom malom obiteljskom restoranu u gradu Cagliari, samo ostrugane i osušene tikvice te mnoštvo svježe ubranih drugih vrsta. No, nije uočila ukrašene tikvice, što ne mora značiti da ih danas nema očuvanih u nekom muzeju ili nekom drugom mjestu na ovom otoku.

Šarani tukvanj
s ucrtanim inicijalima *A.A.* i
godinom *1924.*,
Muzej Đakovštine, Đakovo
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica s urezanim
imenom *Ivan Lučić*
i kućnim brojem *133*
(vjerojatno kućni broj zadruge),
Muzej Đakovštine, Đakovo.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica s urezanim
natpisom: *Župnik u Gradištu,*
Kazimir Gregić.
Muzej Đakovštine, Đakovo.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica s urezanim imenom i prezimenom *Stjepan Čaklović* i godinom *1880.*, Muzej Đakovštine, Đakovo. Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana trikvica s urezanim tekstom: ***Živili i sretni bili zaljubljeni mladinci, 1933.; U spomen Đuri i Mandi Domačinović, ulica Pogan*** (staro ime za jednu od ulica u Bošnjacima). Muzej Slavonije Osijek. Foto: Zvonimir Tanocki

Sušenje tikvica i ukrasne tikvice. Cagliari, Sardinija, 2017. godine. Fototeka ZMSG, Županja

Šarana tikvica tukvanj, Gradište, 1967. godine. *Šaračica:* Marta Dretvić
Etnografski muzej Zagreb. Foto: Nikola Šiško

Najstarija nađena *šarana tikvica* na području Slavonije, iz 1734. godine. Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Običaji i uporaba *šaranih tikvica* u tradiciji

Šarana tikvica od početka 20. stoljeća postaje i omiljena posudica za nošenje rakije u slavonskim svadbama te u nekim drugim svečanim prigodama. ***Šarač*** Vinko Babić iz Gradišta kaže: "Mogle su biti i nenašarane, služile su za držanje tekućine"... Potom kaže: ... "velike teglice su služile za izvlačenje rakije ili vina iz bureta. U prošlosti koliko mu je poznato tikvice većinom ne šarane su služile kao zdjele, soljenice, žlice i sl."[22]

Šaranu tikvicu ćemo na ovom području sve više naći i u funkciji uresnoga predmeta. Primjerice od šaranih tikvica se oblikuju pepeljare, čaše, vaze, svijećnjaci, pehari, spremnice i dr. Od većeg ***tukvanja*** nekada su se pravili takozvani ***hrgovi*** koji su služili za uzimanje i pijenje vode. Velike tikve s duplim vratom koristile su onima koji nisu znali plivati, a manje su upotrebljavali za ribolov (služile su kao plovci na ribarskoj mreži). Na nekim starijim tikvicama pronaći ćemo dijelove grlića vrata tikvice koji su optočeni kositrom. Matasović o tome kaže: "Tikvice često "obalju" kositrom ili "okuju" srebrom. Vrh se vrata nožem prereže, pa se prema dolje izreže "kruna" u formi obične zubre. U otvor vrata se utisne drvo, a sam se vrat omota jakim papirom. Kositar se rastali na žari u običnoj žlici, pa se slije između drva i papira, pri čemu se tikvica trese, da se rastaljena kovina što bolje slegne. Kad kositar ohladi, odmota se papir, drvo se izvadi, a "kruna" se nožem izgladi i popravi. Srebrom se okiva, da se načini zubrasti trak od srebrenog lima. Na svakoj se ***zubri*** izvuče ***žicasti*** šiljak. Ovim se trakom obavije vrh vrata, žičasti se šiljci zabiju u koru, krajevi se traka zatale i spoje, a na vrhu se lim savije unutra. Da se tikvica može objesiti, prikuje se na okov lančić, na kojemu može da bude i čep. - Okivanje srebrom po svoj prilici nije narodnog porijekla, jer se ovakve tikvice: nalaze samo po gospodskim kućama. Olovom se ne obalijeva, jer je teško, pa se ne priljubi za meku tikvenu koru", (Matasović 1922: 150).

Osim ukrašavnja, ponekad su tikvici dodavali lijepi drveni držač koje nazivaju ***obluk, krpela*** ili ***šeputak*** s osovinom i drvenim čavlom, ponekad također urešen tikvičarskom tehnikom, bojan ili ostavljen u boji drveta - neobojan. Ovi držači služili su kako bi se tikvica mogla zavezati za struk – pojas i nositi u polje. S obzirom na činjenicu da su u njima nosila tekućina, valjalo je tikvicu začepiti čepom kojega su najčešće izrađivali također od drveta ili pluta. U Gradskom muzeju Vinkovci jedna od tikvica u stalnom postavu Etnografskoga odjela ima i lanac koji je spojen s čepom.

---

[22] https://web.facebook.com/SaraneTikvice/?rc=p&_rdc=1&_rdr, (13.10.2017.)

Tikvice s drvenim držačima - *šeputkama* (naziv zabilježen u vinkovačkom kraju) s pomoću kojih se tikvica nosila u polje npr. u većim tikvicama nosila se voda ili rakija žeteocima ili su je nosili kosci koji su kosili livade, a, dakako, *šarana tikvica* nosila se i u mnogim drugim svečanim prigodama. Na fotografijama iz Županje vidi se da su manje *šarane* tikvice ponekad nosile i snaše u svatovima. Na starinskim tikvicama u Slavoniji ponekad su šarači znali neke dijelove motiva obojati bojama. Nekoliko takvih tikvica sačuvamo je u Etnografskom odjelu Muzeja Slavonije u Osijeku. U drugim krajevima Hrvatske od bojanih tikava su se izrađivale tradicijske maske. Na dan Svete Lucije običavalo se zastrašivati djecu s probušenom bundevom na kojoj su izrezane oči i usta, a u nekim selima u okolici Slavonskog Broda je umjesto bundeve bi se u izduženu tikvicu stavljala upaljena voštanica. Ovaj je običaj poznat pod nazivom "lucijaši".

Izvlačenje rakije iz bureta, bačve s *pomoću cmrka*. (Fotografija u Kalendaru Turističke zajednice Vinkovci za 2000. godinu). Foto: Damir Klasiček

Županjke u svatovima. Prva djevojaka s lijeva drži u ruci šaranu tikvicu, Županja oko 1970. godine. Vlasnik fotografije: Ivan Zlatunić

Županjke sa šaranim tikvicama Vlasnik fotografije: Ivan Zlatunić

Detalj *šarane teglice*
sa čepom od pluta.
Muzej Đakovštine, Đakovo.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica
obaljanog vrata
Vladoje Ivakić,
Osijek, oko 1930.(?) godine
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Detalj
Šarane tikvice optočena na gornjem rubu kositrom.
Muzej Brodskoga Posavlja
Slavonski Brod.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarane tikvice optočena na gornjem rubu kositrom.
Na tikvici je urezano ime *Lovro Užarević*,
broj *158.* i *1910.* godina,
Muzej Brodskoga Posavlja
Slavonski Brod.
Foto: Zvonimir Tanocki

Noćna lampa od *šarane tikvice* s urezanim godinom *1958.* i vaza također s imenom *M. Ivakić,* Muzej Slavonije Osijek. Foto: Zvonimir Tanocki

Šarane tikvice s drvenim držačima - *šeputkama* ili *krpelama*.
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Dvije različite posude od *šarane tikve* te svijećnjak oblikovani od šaranih i bojanih dijelova tikvice, Muzej Slavonije Osijek. Foto: Zvonimir Tanocki

Rekonstrukcija običaja “lucijaši”u Županji u izvedbi KUD “Tomislav” Županja prigodom božićnoga koncerta u Župi mučeništva sv. Ivana Krstitelja u Županji. Djeca u ophodu pjevaju kako je Luca gladna i jadna ne bi li dobili kakav dar od domaćice, ovim riječima:

Viču: Luca je žedna,
Luca je gladna
Dajte Luci jajce, da
misi rezance ...
(Donja Bebrina, tekst zabilježio Mata Baboselac- Mišin).

Foto: “Fokus” Županja

Svatovi
u obitelji Juzbašić
oko 1950. godine
u Bošnjacima.

Drvena čaša ukrašena ***tikvičarskom tehnikom*.** ***Šarač:*** Vladoje Ivakić, prva polovica 20. stoljeća.
Muzej Slavonije Osijek. Foto: Zvonimir Tanocki

Ornamentika na šaranim tikvicama

Danas se od ornamenata i motiva već dugo izvode različiti geometrizirani, te biljni, životinjski i antropomorfni motivi. Prema motivima sa šaranih tikvica koje je sabrala učiteljica Draga Kovačević - Dugački u geometrijskim motivima razlikuju se ***zubre*** i ***šare,*** a biljni motivi se nalaze na ***vezovima*** i ***granama***. Na vratnom dijelu tikvice u gornjem i donjem dijelu nalaze se ***zubre*** i ***šare,*** između njih je ***vez,*** dok se "na trbuhu" u pravilu nalazi ***grana,*** a iznad i ispod nje su nadopune. Etnolog Barlek navodi da su uz prethodno navedene nazive za motive poznate ***okruge*** ili ***okna*** (ukras smješten u krug) te različite dopune koje nazivaju ***dopunjaci*** (Barlek 1990). Matasović ovim osnovnim motivima dodaje i motiv ***ružice*** koji je uistinu čest ukras na tikvicama. No, nisu se svi ***šarači*** držali ovakvih pravila i šarali su tikvice potpuno drugačijim stilom, primjerice, s većim (krupnijim) ***granama***, bez puno ***zubri*** ili obrnuto kao i bez odijeljivanja ornamenata u navedene cjeline. Prema podatcima koje donosi Matasović, ali i mnoštvu tikvica koje su porijeklom iz Slavonije, može se uistinu ustvrditi da je jedan od najstalnijih ornamenta ***zubra*** te navedeni autor ostavlja na razmišljanje čitaocu postavljajući pitanje:"Nije li zubra možda element primitivaca, koja se samo slučajno zadržala kod nas uz savršenije ornamente? Moguće, da je imala kadgod i sakralno značenje... Zubra kao motiv u različitim formama poznaju i drugi narodi od Eskima, do domorodaca Australije, potom kod Indijanac, Tibetanaca, Japanaca, a poznata je i u centralnoj i Africi i Aziji... Svojim okvirom daju dojam trokuti naših zubri, da su nastali od prepolovljenog romba. Romb nalazimo na prethistorijskim žarama nađenima na našem području te se ponovno pita navedeni autor: Je li to slučaj?"[23] Prema podatcima koje donosi Matasović na otocima Južnoga mora domoroci šaraju tikvice sličnim geometrijskim ornamentima, a posebice, sličnosti se pronalaze u oblikovanju motiva na dnu tikvice. No, kako smo već naveli, nigdje na svijetu nema u potpunosti isti oblik šaranja tikvice, a razlike su svakako i u tehnici *šaranja tikvica*.

[23] Matasović, Antun (1922.). Slavonske graničarske tikvice *Narodna starina,* sv. 2, str. 170

Kod pojedinih *šarača* u Slavoniji su motivi vrlo sitni, zbijeni, a kod nekih su razvučeni. Motiv hrvatskoga grba nalazi se također na nekim vrlo starim, ali i novijim tikvicama, a pogotovo je bio popularan nakon Domovinskoga rata u Hrvatskoj. Ranije su se češće urezivala prezimena i imena *šarača* te kućni brojevi zadruge kojoj su pripadali. Na starinskim *šaranim tikvicama* nalaze se upisana gesla ili fraze poput *"Živila Hrvatska", "Bog i Hrvati", "Živio", "Bog živi"* i druge. Danas se mogu vidjeti natpisi *"Sretan Božić", "Volim te", "Živjeli mladenci",* i sl.

Antropomorfni motivi su danas rjeđi i vrlo je zanimljivo da se nalaze uz neke sakralne motive na najstarijim primjercima tikvica. Na starinskim tikvicama, u vještih *šarača,* pronaći ćemo i likove nekadašnjih lidera stranaka ili poznate likove iz hrvatske povijesti, poput lika Stjepana Radića, bana Josipa Jelačića i dr.

Izuzetno su rijetke i zanimljive *šarane tikvice* s motivima stiliziranoga *"drva života"* koji se nalaze uz druge uobičajene motive. U Etnografskom muzeju u Zagrebu čuva se vrlo stara šarana tikvica iz Županje s motivima pušaka, *kubura,* a na donjem dijelu tikvice urezana godina *1893.,* te inicijalima *B. K.* i vjerojatno kućni broj zadruge *961.*

Predmetna ornamentika je rjeđe zastupljena, ali ipak je prisutna u šaranju tikvica. Primjerice u Etnografskom odjelu, zbirci šaranih tikvica u Osijeku zanimljiva je tikvica s motivima različitih poljodjelskih alatki i nekoga drugoga alata (kose, motike, ašova, srpa, grablji, čekića i nožića). Ipak, uz ove navedene motive su najučestaliji biljni motivi kao što su *hrastov i lipov list, žir, žirova kapica, grožđe, tulipan, potočnica, karanfil, ružice, lipov cvijet, jagoda, bobice gloga, šipak, đurđica i dr. Najčešći životinjski motivi su: jelen, srna, ptica (golub), konj, pas, zec, divlja svinja, medvjed, jednorog, jahač na pijevcu, roda, zmija, ribe (šaran),* i dr.

---

[24] Crtež preuzet iz Priručnika o uzgoju i šaranju tikvica, autora Josipa Matijevića pod nazivom Slavonske tikvice, Slavonska naklada "Privlačica", Vinkovci 2010., str. 22

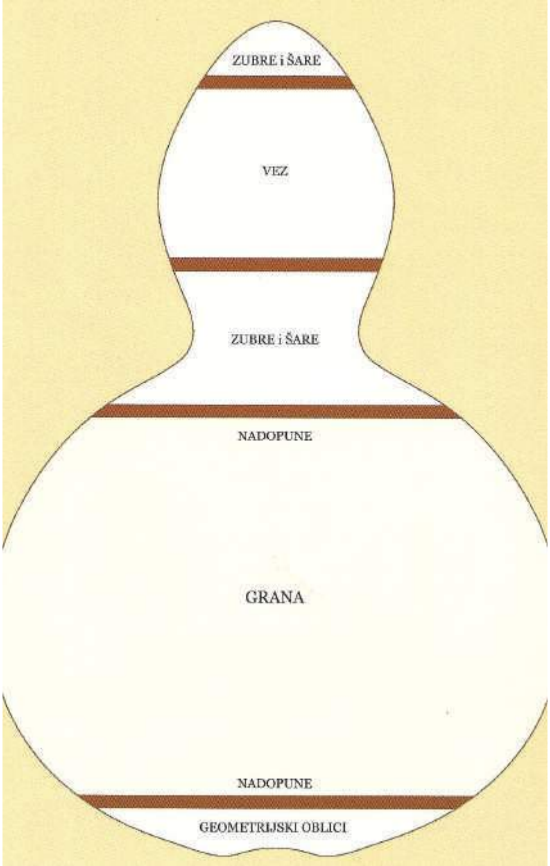

Crtež položaja motiva pri šaranju tikvica [24]

Šarana tikvica s muškim portretom, Muzej Slavonije, Osijek. Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica s likom bana Josipa Jelačića, Etnografski muzej Zagreb. Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica s motivom drva života ispod koje su likovi "Adam" i "Eva" 1891. godina. Muzej Slavonije Osijek. Foto: Zvonimir Tanocki

Detalj *šarane tikvice*
s crtežima pušaka, *kubura*
i urezanim mjestom i godinom
Županja 1893.g.
Etnografski muzej Zagreb.
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica
s motivom ***jelena*** i ***srna,***
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica
s motivom ***cvijeta,***
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica
s motivom
cvijeta - *različka*,
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica
s motivom
goluba pismonoše,
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica
s motivom
cvijeta *suncokreta*,
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana teglica
s motivom ***tulipana,***
Muzej Slavonije Osijek,
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvice
s antropomorfnim
i životinjskim motivom,
Šarač: Vinko Babić,
Gradište iz 2012. godine.
Foto: Vinko Babić

Šarana tikvica
s motivom
vučedolske golubice,
Gradski muzej Vukovar.
Foto: Renata Roca

Šarani tukvanj
s motivom hrvatskoga grba
i godinom *1955.*
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

U novije vrijeme kod ***šarača*** Vinka Babića postoje motivi ***kokoške i pijetla, patke, svinje i*** drugih životinja. *A* kod ostalih ***šarača*** susreču se motivi ***sunca, srca, zvijezde*** i dr.
Od sakralnih motiva na ***šaranim tikvicama,*** pa i na onoj najstarije datiranoj iz Muzeja Slavonije u Osijeku, naći ćemo motiv ***križa*** (samo križ ili križ s korpusom o.a), ***lik Majke Božje, crkvu*** i sl. Negdje od sedamdesetih godina sve više se pojavljuju i tikvice na kojima ***šarači*** uz tradicijske motive urezuju i neke druge oznake kao što su, primjerice, logotipi ustanova, udruga, tvornica i privatnih poduzetnika te je zabilježeno i nekoliko tikvica, uglavnom manjih, koje se s imenima mlade i mladoženje dijele kao darovi na svadbi, motiv ***vukovarskoga vodotornja, vučedolske golubice*** i sl. Također, u novije vrijeme sve više su prisutni motivi šokačkih kola s konjima, antropomorfni motivi s prikazima muških i ženski narodnih nošnji s područja Slavonije, motivi ***šokačkoga stana*** i sl.

Šarani tukvanj s muškim portretom i golubom, Gradište, 1953. godine. Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Očuvanje umijeća šaranja tikvica

Organizirani muzejski pedagoški programi – etnološke radionice

Zavičajnom muzeju u Županji unatrag nekoliko godina Odjel za zaštitu nematerijalne baštine Ministarstva kulture Republike Hrvatske povjerava organizaciju radionica šaranja tikvica, koje su se u početku održavale u prostorima Muzeja u Županji ili na Etnoparku kod Županje – Drevtić stanu u Gradištu.

Različite etnološke radionica za djecu, mlade te ostale dobne skupine, u okviru rada Zavičajnoga muzeja u Županji pokrenute su i dugi niz godina organizirane i u suradnji s Udrugom "Družina" - *Čuvari tradicija hrvatskih obiteljskih zadruga* iz Zagreba. Isto tako radionice su organizirane i prigodom boravka skupina iz inozemstva kako bi inozemni gosti mogli vidjeti tradicijsku baštinu naših krajeva. Najveći broj sudionika radionice zabilježen je u kolovozu 2006. godine, s oko 500 sudionika iz Poljske, Francuske i Italije, prigodom organiziranja Međunarodne smotre folklora u Županji pod nazivom "Susreti naroda i kultura 2006."

Stoga, s velikim ponosom ističemo da je, prema statističkim podatcima Muzeja u Županji, na radionicama *šaranja tikvica* od 2007. do danas, ponajprije zahvaljujući stalnoj financijskoj potpori Ministarstva kulture Republike Hrvatske, sudjelovalo oko desetak škola iz Županje ili okolice, s gotovo tisuću sudionika. Većinom su to školska djeca, uglavnom iz viših razreda osnovnih ili srednjih škola. Za njih je šaranje tikvica bilo vrijedno isku-stveno učenje o tradiciji, gdje se svatko od njih okušao u šaranju tikvica. U prvim godinama šaranja tikvica najveći organizacijski problem bilo je pronalaženje dovoljnoga broja plodova ***nešaranih*** tikvica. Njih je potrebno adekvatno, u pravilu godinu dana unaprijed, pripremiti za šaranje (ostrugati im koru, osušiti ih i izvaditi sjeme). Potom je bilo potrebno nabaviti veći broj različitih pomagala za šaranje (***nožiće,*** prženu jezgru oraha, ***kiščice*** od metle, dušičnu kiselinu - ***šatvoser*** i sl.) Stoga je na pripremi Muzej tijekom protekloga razdoblja intenzivno radio. Dugogodišnje iskustvo u organizaciji šaranja tikvica, Zavičajnom muzeju u Županji pomoglo je Ministarstvo kulture Republike Hrvatske u trogodišnjem razdoblju (2013., 2014., i 2015.) osiguranim sredstvima i za nešto širi projekt. Projekt je u tri godine obuhvaćao terenska istraživanja, stručna predavanja, kao i ostale oblike prezentacije (poput sajmova tikvica, izložbi o ovoj temi i sl.), a najveći dio sredstava je utrošen za organizaciju radionice šaranja tikvica u drugim mjestima i muzejima na području Slavonije, gdje su se također nekada šarale tikvice. Tako je tijekom 2013. godine veći broj radionica održan u Županji i Gradištu, a početkom 2014. održano je pet radionica šaranja tikvica u Gradskom muzeju Vukovar, Muzeju Brodskog Posavlja,

Predstavnica Ministarstva kulture Republike Hrvatske (lijevo stoji), etnologinja Jadranka Kovačević – Galiot na radionici šaranja tikvica na Etnoparku kod Županje. Foto: “Fokus” Županja

Muzeju Slavonije u Osijeku, Muzeju Đakovštine u Đakovu i Gradskom muzeju Požega. Od ostalih mnogobrojnih radionica koje je organizirao Muzej u Županji navodimo vrlo uspješnu radionicu koju je Muzej organizirao uz pomoć Turističke zajednice Županja u Bošnjacima za učenike OŠ fra Bernardina Tome Leakovića, a zahvaljujući Gordani Tomić, Zoranu Zadri i drugim suradnicima, i s Udrugom djece s posebnim potrebama “Golubovi” iz Županje.
Novija istraživanja pokazuju da u Gradištu (selu u blizini Županje), danas ima najviše ***šarača*** tikvica koji svoje proizvode najvećim dijelom prodaju kao slavonski suvenir na različitim sajmovima, organiziranim u sklopu slavonskih folklornih manifestacija kao što su: “Vinkovačke jeseni” u Vinkovcima, “Šokačko sijelo” u Županji, “Đakovački vezovi” u Đakovu, “Brodskom kolu” u Slavonskom Brodu, ali i mnogim drugim diljem ***Lijepe Naše***.
Također, u novije vrijeme, u Zbirci Ane Verić u Babinoj Gredi te u drugih naivnih slikarica iz Babine Grede nalazimo tikvice bojane[25]. Oslikavaju ih na isti način kao što to čine na slikama (uljima na platnu, šperploči, jajima ili nekim drugim materijalima). Najčešće na trbuhu tikvice oslikavaju prizore iz tradicijskoga života dok su na dnu ili vratu više zastupljeni geometrizirani motivi ili su vrat i dno neoslikani. Vrlo slično tikvice oslikavaju u Srbiji, ali još uvijek nemamo podataka radi li se o nekoj tradicijskoj tehnici ili je oslikavanje novijeg datuma.

---

[25] Prema kazivanju slikarica bojaju ih bojama kojim i oslikavaju ulja na platnu, a ponekad premažu zaštitnim lakom.

Vaza od ***šarane tikvice,*** prva polovica 20. stoljeća. Gradište, ***Šarači***: Antun Mikinac ili Franjo Kovačević, Muzej Slavonije Osijek. Foto: Zvonimir Tanocki

O šaranju tikvica za medije

Učenici Lucija Čuljak i Petar Samardžić su na radionici u Slavonskom Brodu za školski radio načinili intervju s voditeljicom programa, demonstratorom, ***šaračima*** i ***šaračicom***. Otkrili smo koje su vještine potrebne i u čemu je tajna izrade ovoga slavonskog suvenira.

Razgovor s voditeljicom programa Janjom Juzbašić

Koliko dugo vodite ove radionice?

Već više od deseta godina u Zavičajnom muzeju "Stjepan Gruber" u Županji.

Komu su namijenjene?

Najviše djeci, ali drago nam je kada se uključe i starije osobe.

Zašto baš oslikavanje tikvica?

Zato što je u našem slavonskom kraju selo zvano Gradište i danas poznato po šaranju tikvica. Također i zato što je šaranje tikvica proglašeno nematerijalnim dobrom Republike Hrvatske.

Kojim motivima oslikavate tikvice?

Postoji mnogo različitih motiva i oblika, ali na najstarijim su tikvicama geometrizirani oblici. Nalaze se i biljni i životinjski ornamenti, stari đermi te sve što oživljava duh starine. Geometriziranim oblicima pripadaju trokutići, kvadrati, rozete koje se lijepo oblikuju na dnu tikvice.

Koliko je vremena potrebno za ukrašavanje jedne tikvice?

Potrebno je mnogo vremena. Da tikvica sazre, potrebno je gotovo godinu dana, a bez nje ne možete šarati. Vrijeme ovisi o šaraču, o njegovoj spretnosti, a može trajati i nekoliko dana.

Što će biti s oblikovanim tikvicama?

Danas se prodaju najviše kao slavonski suveniri. Prije se u tikvici držala rakija i služila bi za prijenos vode u polje te su se često njima koristili pastiri.

Gdje sve održavate radionice?

Do sada smo ih održavali uZavičajnom muzeju "Stjepan Gruber" u Županji, a sada smo odlučili pokazati naše šarače i u drugim muzejima. Ove je godine prvi muzej gdje gostujemo Muzej Brodskoga Posavlja. Poslije idemo u Muzej Vukovar, Muzej Đakovštine te u Muzej Slavonije u Osijeku da pokažemo djeci šaranje tikvica.

Je li takvo oslikavanje čuvanje tradicije?

Jest, svakako da time čuvamo tradiciju. Učimo mlađe generacije jednom lijepom umijeću koje se zaboravlja.

Razgovor s demonstratorom šaranja Vinkom Babićem iz Gradišta

Koja je vaša uloga ovdje?

Ovdje sam da bih pokazalao kako se šaraju tikvice.

Koju tehniku koristite i što Vam je oprema?

Tehnike su stare, tradicijske iz sela Gradišta, kako se nekad šaralo. Od pribora tu su: olovka, nožići, dušična kiselina i pečeni orasi.

Razgovor s mladim šaračima Barbarom Mutavdžić i Kristinom Čavčić

Što ćeš naslikati na tikvici?

Barbara: Ne znam, neke uzorke iz ove bilježnice.

Kristina: Vjerojatno neki životinjski motiv.

Kako ti ide posao?

Barbara: Jako dobro, iako je teško.

Kristina: Za sada je dobro. Tek sam počela.

Je li ti zanimljivo?

Barbara: Da, zanimljivo mi je.

Kristina: Za sada je zanimljivo.

Radionica: šaranja tikvica u Muzeju Brodskoga Posavlja. 7. travnja 2014. Fototeka ZMSG, u Županja

Radionica: šaranja tikvica,
Gradski muzej Vukovar,
10. travnja 2014.
Fototeka ZMSG, u Županja

Radionica: šaranja tikvica,
Muzej Đakovštine, Đakovo.
15. travnja 2014.
Fototeka ZMSG, u Županja

Radionica: šaranja tikvica,
Muzej Slavonije Osijek.
14. svibanj 2014.
Fototeka ZMSG, u Županja

Radionica: šaranja tikvica,
u Gradskom muzeju Požega
Fototeka ZMSG, u Županja

Šaračica Ana Makarević (stoji desno) prodaje šarane tikvice na sajmu u Gradištu. Foto "Fokus" Županja

Šarana tikvica obaljanog vrata,
Osijek, oko 1930. (?) godine , Muzej Slavonije Osijek. Foto: Zvonimir Tanocki

Različiti tradicijski predmeti urešeni tikvičarskom tehnikom

U Etnografskom odjelu Muzeja Slavonije u Osijeku čuva se Zbirka šaranih tikvica i predmeta urešenih tikvičarskom tehnikom Vladoja Ivakića koju je našarao ovaj umirovljeni učitelj svojoj kćeri, a nakon njezine smrti darovana je 1947. godine Muzeju u Osijeku. U zbirci se nalazi cjelokupno sačuvana djevojačka soba: krevet, noćni ormarić, stol sa četiri stolice, klupa i zidni sat. Sve su površine pokućstva ukrašene uobičajenim geometrijskim i biljnim motivima istovjetnom tehnikom kao i ***šarane tikvice***. Od ostalih predmeta urešenih navedenom tehnikom u Muzeju u Osijeku se čuva nekoliko volovskih rogova, tamburica te ***šarane tikvice***. U Zbirci Muzeja u Županji čuvaju se dva okvira za slike koje je također tikvičarskom tehnikom i bojanjem oslikao Vladoje Ivakić. Jedna je umjetnička slika "Smederevski grad", a na drugoj slici je autoportret.

Šarana klupa za sjedenje urešena tikvičarskom tehnikom, Muzej Slavonije Osijek. Foto: Marin Topić

Slika “Smedervski grad“,
autor Miroslav Ivakić, ZMSG.
Fototeka ZMSG

Zidni sat urešen
tikvičarskom tehnikom,
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Marin Topić

Tikva za vodu, Dogoni, 1975. godine, Etnografskom muzeju Zagreb, Zbirka izvaneuropskih naroda.

Zanimljivosti o tikvicama u drugih naroda svijeta

(vjerovanja, uporaba ili prehrana tikvicama)

- U Menominee rezervatom u Wisconsinu arheolozi su iskopali malu glinenu posudu staru oko 800 godina. Kada su je otvorili ispostavilo se da je u posudi sjeme izumrle vrste tikvica. Sjeme ove izumrle tikvice su zasadili i tikvica je izrasla. Drevna tikvica nazvana je "Gete-Okosomin" što u suštini znači "super stara tikvica"kod Anišinaba.[26]

- Svake godine, posljednjega četvrtka u mjesecu studenom, Amerikanci se sa svojim obiteljima okupljaju za stolom kako bi proslavili Dan zahvalnosti. To čine uz objed koji obično uključuje pečenog purana, slatki krumpir, tikvice, kukuruzni kruh, umak od brusnica i pitu od bundeve. Smatra se da je prvi objed ove vrste u Sjevernoj Americi održan 1621. godine, kada su se europski doseljenici okupili s američkim Indijancima u znak zahvalnosti za rodnu jesensku žetvu. Mnogi Amerikanci vjeruju da su Dan zahvalnosti osmislili prvi europski doseljenici. No, kako doznajemo iz Muzeja američkih Indijanaca u Washingtonu, domorodački Indijanci također su u tome igrali veliku ulogu.

- Pleme Caririan, (Kariri – Xocó, [Cariri-Chocó Xokó-Kariri]) Indijanaca iz Brazila danas su nastanjeni na obalama rijeke Sao Francisco blizu grada Porto Real do Colegio u državi Alagoas. U okolnim područjima koji okružuju njihovu zemlju nalaze se sela Indijanaca iz drugih plemena tako da nemaju loših odnosa sa susjedima. Pleme je do danas sačuvalo svoje stare obrede, među kojima i Filhos da Jurema i svete obrede Toré, plesovi i pjesme koji se ritualno izvode uz glazbalo "maraca", veoma rašireno među Tupí plemenima. Napravljena je od šuplje tikvice ispunjene sjemenkama ili kamenčićima.[27]

---

[26] Izvješće na internetu objavila je Ana Semenovich

[27] https://hr.wikipedia.org/wiki/Kariri-Xocó (13.10.2017).

Glinena posuda u kojoj je nađeno sjeme tikvice staro oko 800 godina, rezervat u Wisconsinu USA

Obredni plesovi muškaraca u plemenu Caririan Indijanaca iz Brazila

Muškarci plemena Caririan Indijanaca iz Brazila

- O afričkom plemenu Dogoni Veljko Barbieri napisao je: "U afričkom plemenu Dogona, koje obitava u Nigeru, znaju da je svijet stvorio Vrhovni bog, veliki mag cijelog svemira, Vodeni Nommo, i to tako da je na Mjesečevu svijetlost koja se probijala iz tmina prostora iznio tikvicu koja je dotad plutala po mračnoj površini golemog oceana i pretvorio je u Sunčevu maternicu iz koje su se uz Nommovu pomoć stali rađati ljudi, životinje, biljke. U početku su i oni plutali beskrajnim morem sve dok čin rađanja nije bio dovršen. Tada je Nommo pojeo tikvicu i nakon što ju je dva dana probavljao, izbacio ju je iz tijela skrućenu, tešku i tvrdu pa je ona, budući da nije više mogla plivati, potonula na dno, a onda se izdigla kao Prva Zemlja iznad Prvog Mora. Na to prvo čvrsto tlo stali su se penjati već očajni i izmoreni ljudi, životinje i biljke, a oni koji nisu uspjeli u tom iznurujućem pothvatu utopili su se i nošeni strujama, valovima i vjetrovima nestali pod površinom. Ipak, smilovao se Veliki mag, Vodeni bog Nommo nad njihovom jadnom sudbinom i od njihovih leševa, strvina i ostataka stvorio sva morska i riječna bića. Stoga je u Dogona u čast Noći i srebrne svijetlosti iz svemira koja je prethodila stvaranju svijeta, cijela njihova mitologija i simbolika u znaku Mjeseca i lunarnih ciklusa, a samo je tikvica sunčani, solarni znak i sama nalik na užarenu maternicu koja je u mukama, sva usijana od napora, osam dana, uz stalnu Nommovu podršku neprestano rađala ljude, životinje i biljke, dok taj bolni i naporni čin na koncu nije uspješno priveden kraju. Još i danas ovo pleme izrađuje i u vatri peče glinene, keramičke tikvice kao utjelovljenja maternice svijeta te oko njih navijaju osam spirala od crvene bakrene žice kao osam vezanih dana rađanja svijeta. U tim svetim tikvicama koje čuvaju u svojim kolibama i iznose ih uz ognjišta dok pripremaju jela od tikvica, Dogoni osjećaju snagu Vatre, svjetlosti već rođene Prve Zemlje, smisao prvih riječi, moć Vode i Vodenog boga, demijurga Nommoa, njegovog sjemena i oplodnih počela koja se podjednako kriju i u sjemenju i košticama tog svetog povrća. Stoga i njihov mitski Ovan, prvorođeni sin Sunca, kojeg su još prije Dogona podjednako štovali u starom Egiptu, potom Grčkoj i Rimu, kao Amonova, Zeusova i Jupiterova ovna, nosi među rogovima tikvicu obojenu crvenim uljem zvanu Saa, što je ujedno i ime one Nommove tikvice, Sunčeve maternice svijeta. Taj božanski ovan zaštitnik je osnovnih počela vode i zemlje, i kad god među ljudima, životinjama i biljem nastane neka pošast koja opustoši zemlju, on oplođuje tikvicu maternicu moćnim udom koje se diže s njegova čela. Ponekad se čak i Vodeni bog Nommo, taj veliki stvoritelj dogonskog svijeta i svemira javlja u obliku tikvice i dok su njima srodne bundeve, više vezane uz pojmove prostora, prostiranja i druženja, samo je tikvica glavnog demijurga

prava slika cijelog čovjekovog i životinjskog tijela i nastanka života u cjelini. Na sasvim drugom kraju svijeta, u Srednjoj Americi, posebno u Meksiku, astečki su vladari i silni carevi vjerovali da će nakon smrti, četiri godine po svom glasovitom kalendaru, u obliku sjajnih kolibrija dolepršati pred lice Sunca Ratnika, velikog Hutzilopochtlija i ondje se, kao i za života hraniti tikvicama i žrtvovanim ljudskim srcima, tom hranom bogova koja i žive i mrtve upućuje u tajne stvaranja svijeta Pet Sunaca. Ovi samo na prvi pogled iščezli mitovi toliko su usađeni u planetarnu podsvijest, da i mi, potpuno neupućeni u ta drevna vjerovanja i nesvjesno ponekad sudjelujemo u ovim prastarim ritualima, baš kao jednom moćni magi ili meksički indijanski carevi, posebno tijekom ljeta, kad uz razna jela od tikvica, blaga i ugodna, za naš stol sjedaju nevidljive sjene još uvijek moćnih vladara i stvoritelja svijeta."[28]

- Pleme Kogi žive u zajednicama od 50 ljudi, a za dolazak do njih je potrebno prilično kondicije za hodanje po planini. Žive u kućama od prirodnih materijala, uzgajaju jednu od boljih kava na svijetu. Povremeno se s magarcem spuštaju s planine, da bi je mijenjali za neke stvari. Prehranjuju se u džungli, jedu juku, banane, platano i piju vodu iz rijeke. Oni pak žvaču koku u kombinaciji s poporom. Poporo je prah jedne vrste spaljene i samljevene školjke, koji se pije iz u tikvice na kojoj je izbušena rupa.

- O endokanibalizmu u Yanomamo indijanaca [29]
  Oslobođenje trupla provodi se putem kremiranja, a pepeo se pohranjuje u tikvice kako bi ga se kasnije popilo. To "pijenje mrtvih" označava da duše pokojnika ulaze u tijelo njihovih živućih potomaka, čime se osigurava duhovna i fizička snaga za borbu protiv zla u prašumi. Sva tijela moraju biti kremirana; Yanomami smatraju kako je ostavljanje mrtvog tijela da trune užasavajuće. Osim toga, duša će biti nesretna ako nije mogla pronaći počivalište u tijelima svojih najmilijih.

---

[28] https://matrixworldhr.com/.../misterija-dogona-prastara-znanja-o-svemiru-ili-kriva-int. (10. 11. 2107.)

[29] Bežovan. Marijana (2014.).Popij bližnjega svoga, O endokanibalizmu u Yanomamo Indijanaca. Zarez, dvotjednik za društvena i kulturna zbivanja, 19.05.2015.

Etiopljani s posudama za vodu i tikvicom koja viri iz vrča Afrika

Žena iz plamena Zulu, s plodovima u posudi od tikvice, Afrika

Pleme Zulu s velikim tikvicoma u kojima su nosili vodu, Afrika

Afričko plame
s tikvicama u kojima
nose vodu

- Yali, Papuansko pleme koje živi u – jednom od najtradicionalnijih planinskih masivu Zapadne Papue, koja pripada Indoneziji imaju običaj da kod muškaraca genitalije prekrivaju dugačkim suhim tikvicama.[30]

- Masai ili Maasai, jedno je od najzanimljivijih ratničkih plemena Afrike. Pod pojmom Masai u užem smislu smatramo pleme koje živi na graničnom području između Kenije i Tanzanije. Masajske žene također prolaze svojevrsnu inicijaciju popraćenu obrezivanjem, nakon koje su zrele za udaju. Ovo se označava brijanjem glave, nanošenjem bijelih šara na lice i stavljanjem naročitog ornamenta za glavu od šarenih niski koje padaju preko čela. U dužnosti masajskih žena i djevojaka, osim kućnih poslova, ubraja se i gradnja kolibe, mužnja krava i donošenje vode koja ponekad zna biti udaljena kilometrima. Žene se brinu o odgoju djece. Veliki dio vremena posvećuju izradi nakita kojim ukrašavaju životinjske kože, tikvice za čuvanje vode ili namirnica. Izrađuju i različite ukrasne niske i amulete po kojima su upravo prepoznatljivi. Te niske su obično živih boja i igraju značajnu ulogu u ukrašavanju tijela, na što Masai polažu veliku pažnju. Uzorci za izradu niski su točno određeni za starosnu skupinu i označavaju položaj muškarca ili žene u plemenu.

[30] https://hr.wikipedia.org/wiki/Yal (20.10.2017).

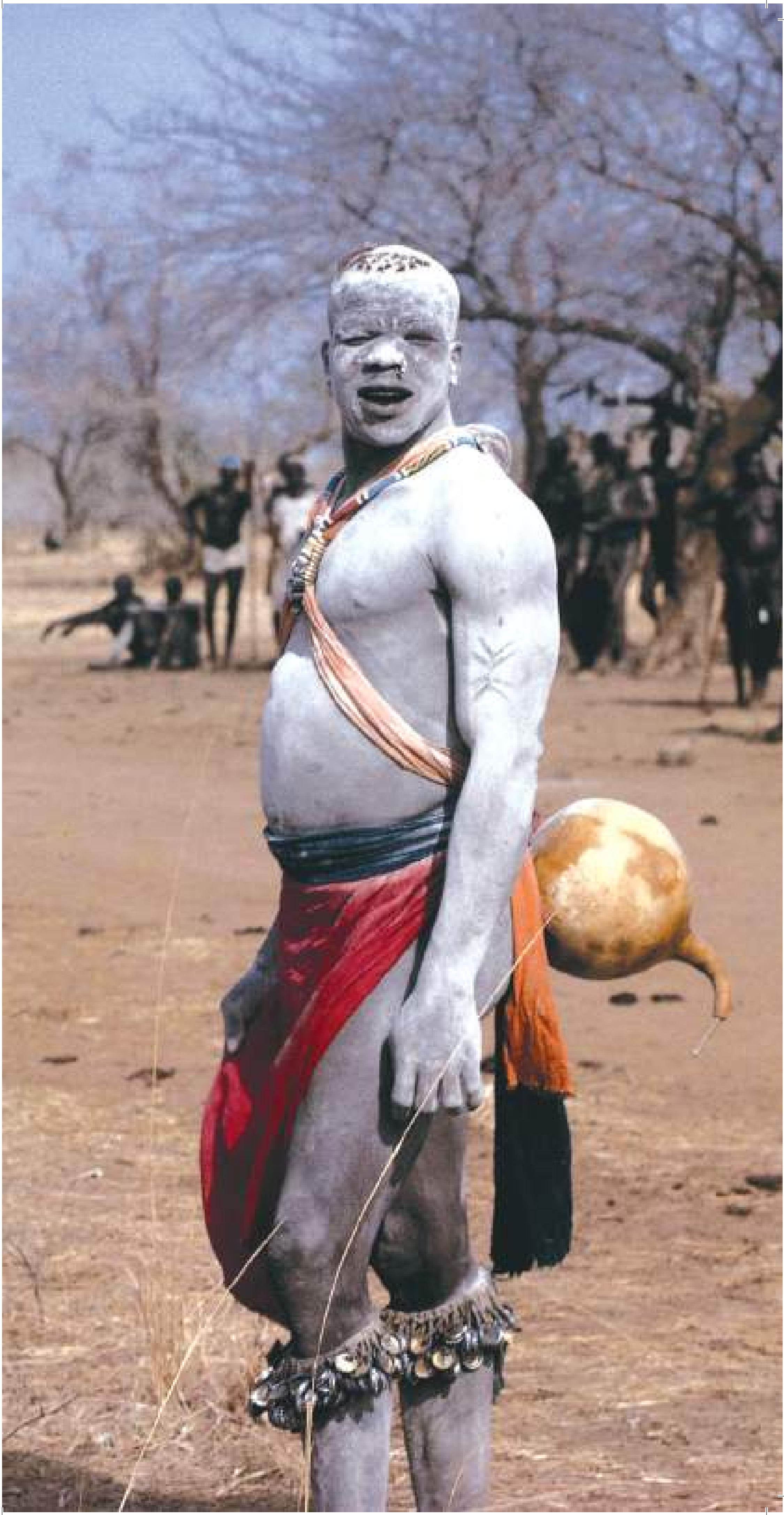

Zvečka, Nigerija, Tikva, kauri školjkeVis.26,5 cm
Zbirka tradicionalnih afričkih umjetnina Drage Murvina darovana Etnografskom muzeju Zagreb Glazbeni instrument, narodna umjetnost naroda Yoruba, Zbirka tradicionalnih afričkih umjetnina Drage Murvina darovana Etnografskom muzeju Zagreb, Inv. br 198.
Vrlo glasan instrument napravlje od sušene izdubljene tikve ovijene mrežom na koju su pričvršćene kauri školjke. Svira se tako da se jednom rukom drži kraj tikve,a drugom se mrežeom naglim pokretima povlači prema gore. Pri udarcu školjka o tikvu stvara se glasan i prodoran zvuk. Zvečka se upotrebljava diljem Afrike.

Predmeti iz Zbirke tradicionalnih afričkih umjetnina Drage Murvina darovane Etnografskom muzeju Zagreb

Zvečka shekere,
Nigerija
Tikva, perlice, konop
narodna umjetnost naroda Yoruba
vis. 25,5 cm, Inv. br 190
Zbirka tradicionalnih afričkih umjetnina Drage Murvina darovana Etnografskom muzeju Zagreb.
Napravljena je od osušene, izdubljane tikve koja ima ovijenu mrežu nanizanom plastičnim kuglicama. Pripadnici naroda Yoruba u Nigeriji često istodobno sviraju shekere koje međusobno razlukuju visinom. Svirači u Gani znaju objesiti shekere oko vrata i svirati tako da rukama udaraju o mrežu platičnih kuglica.

Zvečka od tikve,
Nigerija,
Tikva, urezivanje, bojanje
Opseg 22 cm najuže 19 cm
Inv. br 163
Zbirka tradicionalnih afričkih umjetnina Drage Murvina darovana Etnografskom muzeju Zagreb

Ukrasna tikva kao suvenir,
Nigerija,
Promjer 63 cm
Tikva, urezivanje, bojanje
Ivn. br. 167
narodna umjetnost
naroda Yoruba
Zbirka tradicionalnih afričkih
umjetnina Drage Murvina
darovana Etnografskom
muzeju Zagreb

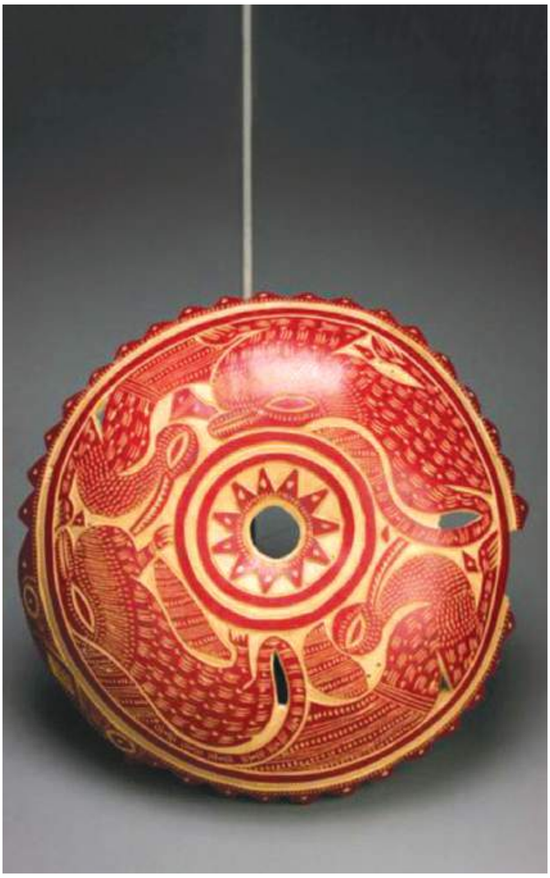

Ukrasni predmet od tikve,
Nigerija
Promjer 37 cm
Tikva bojanje, urezivanje
Inv. br. 171
Zbirka tradicionalnih afričkih
umjetnina Drage Murvina
darovana Etnografskom
muzeju Zagreb

Novije *šarana tikvica*, Gradište. Fototeka ZMSG Županja

Exhibition: **The art of Drawing on Gourds in Slavonia**

Summary

The exhibition titled The art of drawing on gourds in Slavonia encompasses a presentation of specific traditional decorating of pumpkins not seen in other nations around the world. The first part of the catalogue describes the historical development of drawing on gourds in Slavonia, then we present descriptions of the types and methods of cultivating gourds and preparation for drawing; scraping green skins, cleaning seeds, rinsing and drying. This is followed by a description of the techniques for drawing on gourds, from engraving motifs with a pencil and compass, engraving with small knives šarači, impressing ink (with charred walnut core or hay) and colouring with nitric acid and heating to obtain brown tones as well as final coating with oils. The second part of the catalogue presents recent educational activities conducted by the museum in Slavonia to preserve the tradition of decorating gourds. As of recently, even the Ministry of Culture has co-financed various activities of institutions and associations in the Slavonia region who keep and present the art of drawing on gourds. The last part of the catalogue presents interesting ways of using inedible forms of gourds in various parts of the world.

A special form of decorating gourd fruits has developed in the region of Slavonia, which we call šarana tikvica (drawn gourd). When and who was the first person to engrave the first motifs in gourds with a small knife is still unknown. However, there is some information that indicates it may have been shepherds – ***čobani,*** who stored water or some other liquids in gourds. Through drawing they passed the time, showed the skill of their handiwork and combined beauty with utility. Ethnological research about this specific handicraft conducted in Slavonia in the mid 80's of the 20th century by Zdenka Lechner, and more recent information in literature, show that drawing on gourds in Eastern Croatia began back in the 18th century. So, for example, we learn something from the verses of Matija Petra Katančić, published in 1791, which read: Zdvora vidiš vilenog nožičem slikovanog čilaša... "From the castle you see a grey horse drawn by a small knife..." and in another where she in detail describes a scene carved on a gourd: gled´, konjanika na njemu...Turčina siće vitez! (look, a horseman on him... The Turk cut by a knight!" Zdenka Lechner further states that on the second preserved specimen depicting the scene, signed 1891 (because the gourd mentioned by Katančić hasn't been found) a border has been drawn, made with a gourd knife, to denote two scenes: biblical and equestrian. However, this second gourd is already "šatvosirana" which means that some of the images are brown, i.e. coloured with nitric acid, which the "drawers" call šatvoser (Scheidewasser).

The browning of individual ornamental surfaces was accepted and became characteristics of drawing on gourds, which by the end of the 19th century in some Slavonia villages emerged as a household business (as expressed by I. Kršnjavi in 1881 during a lecture in Vienna). Antun Matasović noted that in 1918 the village of Prkovci, near Vinkovci, was the "biggest producer of drawings". Therefore, first the gourds were decorated by engraving patterns in its skin, then these carvings would be rubbed by black ink from charred walnut cores. Unfortunately, gourds with only blackened ornaments are rare, to date only two have been round, and one was signed 1734. This gourd is from the family of Mihajl Živić from Sikirevci and according to ethnological research, it is the oldest gourd found in Croatia. Today it is kept in the Museum of Slavonia in Osijek. The other gourd, also depicting scenes, was found in Babina Greda, signed 1891.

According to other information in Slavonia, it was noted that gourds were drawn on around 1881 in Drenovci, Babina Greda, Gradište, Soljani, Županja, and somewhat later in Štitar (Lechner, 1984, 95). This form of traditional handiwork was neither continued nor intensive in all villages. The exceptions are the drawers from the village of Gradište, where drawing on gourds was known back at the end of the 19th century. Gradište became the centre of drawing around 1937 and drawing still continues in this village to the present date. The drawers take care of everything related to the gourds. They plant them in April; they assist the climbing stems by placing poles – motki; they harvest from August to October; they scrape them; they bind them together and dry them hanging on a porch; they clean them – the external surface of blemishes, and the inside from seeds and "fats": and then they begin drawing.

Everyone drew on gourds, tukvanje or teglice given that they differentiate gourds with an egg shaped "neck" (female gourds) and gourds with a flat or cylinder neck (male gourds). Drawing also has its order, which has been noted by the aforementioned Z. Lechner, who states that drawing begins by marking certain parts with a pencil – to later more easily distribute the drawings, then follows the drawing of ornaments with a pencil or compass, then engraving with a small knife, blackening the engravings, browning images or backgrounds. The round surface of gourds doesn't allow for copying of motifs so that the drawer is given personal creativity when creating drawings on gourds. However, the majority of today's drawers work on the basis of traditional motifs, which can be classified into folk motifs of high aesthetic values according to composition and colouring.

Therefore, first they decorated gourds by carving patterns into its skin, and then black colouring would be rubbed into these engravings, most commonly obtained from charred walnut cores. The others, with basic drawings engraved by a small knife – ***šarač***, would colour certain ornaments with nitric acid using a – ***šatvoser,*** which by heating over a flame of a petroleum lamp cylinder would take on a light brown colour. The drawer Marta Dretvić from Gradište introduced something new in drawing in the seventies of the 20th century by leaving part of the ornaments in their natural colour, while painting the area in between brown. In this way two tones of brown appeared on the gourds. This drawing technique, as a rule, is used today by all present day gourd drawers.
Somewhat later, due to the previously mentioned specific decorations, we shall find gourds in this area, more and more in the function of a decorative object. For example, the drawn gourd from the 20th century also became the favourite vessel for carrying plum brandy at weddings in Slavonia, and other special events. Today and going back a long while, ornaments and motifs have various geometric and floral designs or animal motifs. More recently we also find the Croatian coat of arms and many titles and dedications written by drawers in certain geometric shapes. Anthropomorphic motifs are rare today, and in fact it's very interesting that they can be found along with sacral motifs on the oldest gourd specimens. Among the many known and less known šarači tikvica (gourd drawers) in the period up to the middle and end of the 20th century in the region of Slavonia, along with the mentioned Mara Dretvić from Gradište, we should also mention the recently deceased drawer Ilija Dretvić from Gradište who, from when he was young and up to his old age, drew on gourds, and his gourds even today privately owned and in some Slavonia museums. When talking about other motifs, gourds are most often decorated with floral motifs, roses, leaves, oak leaves, gooseberries, while the most common animal motifs are stags, deer and birds. Recent research has revealed that in Gradište (a village near Županja), there are the greatest number of gourd drawers who sell their products mostly as souvenirs from Slavonia at organised fairs that are part of Slavonian folk events such as:"Vinkovačke jeseni" in Vinkovci, "Šokačko sijelo" in Županja, "Đakovački vezovi" in Đakovo, "Brodsko kolo" in Slavonski Brod, and many other throughout Croatia. Of todays gourd drawers we highlight Anica Makarević, Marica Stojanović from Gradište and Kata Žigmundovac from Županja. Each of them create over 500 pieces of gourds a year, and it's interesting to note that they still use traditional ornamentation, and its only recently,

Šarana tikvica
s urezanim tekstom *"Sretan Božić želim Emanielu Vilčeku k. Dinjačaru banska ulica, Brod na Savi…".*
Muzej Brodskoga Posavlja.
Foto: Z. Tanocki

at the end of the seventies, that the names of the earlier mentioned folk manifestations found their way and have been carved on the gourds. In recent times, that is from 1990s, occasionally we can find gourds on which drawers have, along with traditional motifs, also engraved other symbols such as for example logos of institutions, companies, private entrepreneurs, and also noted are a number of gourds, mostly smaller in size, that have been given as gifts by the bride and groom to guests with their names engraved on them. However, regardless of the new elements in decorating gourd fruits, it can be concluded that the traditional technique of drawing on gourds should be protected as an intangible cultural heritage to ensure it is preserved for future generations.

Šarana tikvica iz Etnografske zbirke Zavičajnoga muzeja "Stjepan Gruber", Županja.
Foto: Zvonimir Tanocki

Kataloški podatci

Muzej Brodskoga Posavlja

Šarana tikvica,
Etnografski odjel, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, tukvanj

nepoznato, početak 20. stoljeća,
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje,
drvo, savijanje, tikva, sušenje, struganje,
vis. 22 cm., Ø 38 cm.,
MBP, Inv. br. E 38,

Plod tikve – tikvica sa zadebljanim vratom, izdubljena iznutra s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Vrat tikvice ukrašen je motivom ***srca*** ispod kojih su rombovi od kojih je svaki drugi ukrašen mrežastim uzorkom. Na gornjem dijelu trbuha su bocani krugovi te trokuti ispod njih, vrhova okrenutih prema dolje s mrežastim urezima; oni s vrhovima prema gore ukrašeni su sa po tri bocana kruga.
Ispod njih se nalaze dvije valovite linije. Od dna prema sredini trbuha dominira širi pojas ukrašen motivom ***grane loze*** sa stiliziranim plodovima ***grožđa***, između kojih je, s jedne strane osmerokraka zvijezda, a s druge stilizirani motiv ***cvijeta***. Dno tikvice urešeno motivom zvijezde uokolo kojega je kružnica i dvostruka valovnica.

Šarana tikvica, Glogovica, početak 20. stoljeća
Etnografski odjel, Muzej Brodskog Posavlja,
Slavonski Brod.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, Gundinci, 1910. godine
Etnografski odjel, Muzej Brodskog Posavlja,
Slavonski Brod.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica

Glogovica, početak 20. stoljeća
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje,
drvo, savijanje, tikva, sušenje, struganje,
vis. 15 cm., Ø 29 cm.,
MBP, Inv. br. E 1130

Plod tikve – tikvica izdubljena iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Vrat tikvice ukrašen je geometrijskim motivima: bocanim rombovima, trokutima i mrežastim uzorkom. Na širem pojasu trbuha, dvije *grane s lišćem.* Između grana, na dvije strane tikvice su rozete u kružnici ispunjene mrežastim uzorkom. Dno tikvice s dvije kružnice.

U samom središtu je rozeta, okružuju je tri linije kružnice ispunjene točkicama, na nju se nastavljaju motivi trokuta – posmeđeni i ispunjeni mrežicom.

Šarana tikvica

Gundinci, 1910. godine
Šarač: Lovro Užarević
urezivanje, premazivanje, bojanje,
crtanje, drvo, savijanje,
tikva, sušenje, struganje,
vis. 17,5 cm., Ø 34 cm.,
MBP, Inv. br. E 2659

Plod tikve – tikvica izdubljena iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata koji je dodatno ukrašen kositrom s probojima u obliku *srca,* čime je otvor učvršćen. Na samom vratu tikvice geometrijski motiv cik – cak linije te natpis velikim slovima *UŽAREVIĆ LOVRO.* Tijelo tikvice ukrašeno je motivom grane sa stiliziranim listovima i plodovima žira. Grane izlaze iz rozete iznad koje je broj *158* (vjerojatno označava kućni broj zadruge) dok je ispod godina *1910.* Na dnu tikvice je motiv rozete.

Šarana tikvica, Gundinci, početak 20. stoljeća
Etnografski odjel, Muzej Brodskog Posavlja,
Slavonski Brod.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, 1900. godine
Etnografski odjel, Muzej Brodskog Posavlja,
Slavonski Brod.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica

Gundinci, početak 20. stoljeća
Šarač: Marin Mlinarić
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje, drvo, savijanje, tikva, sušenje, struganje,
vis. 15 cm., Ø 27 cm.,
MBP Inv. br. E 1139

Plod tikve – izdubljena iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Na vratu, odmah ispod otvora, natpis *MARIN MLINARIĆ,* ispod kojeg su u nekoliko polja geometrijski motivi – trokuti, mrežasti uzorak, rombovi, valovite linije. Na širem pojasu koji dominira na trbuhu tikvice, *hrastove grančice s listovima* i *žirevima* te dva različita stilizirana cvijeta na dvije strane tikvice. Dno je s dvije kružnice – u vanjskom polju ukrašeno *laticama* i mrežastim ukrasom, dok je u unutarnjoj kružnici motiv zvijezde s osam manjih bocanih krugova između njenih krakova.

Šarana tikvica

nepoznato, 1900. godine
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje., savijanje, tikva, sušenje, struganje,
vis. 12 cm., Ø 26,5 cm.,
MBP Inv. br. E 599

Plod tikve – izdubljena iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Vrat je ukrašen geometrijskim motivima i mrežastim ispunama, a tijelo stiliziranim cvjetnim motivima i motivom *srca* te mrežastim ispunama. Na dnu, unutar kružnice s dvije ravne i dvije valovite linije, stilizirana rozeta te polja rombova s točkicama.

Etnografski muzej Zagreb

Šarana tikvica, Šarač: Andrija Lešić
Đakovština, kraj 19. stoljeća
Etnografski muzej Zagreb.
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica

Đakovština, kraj 19. stoljeća
Šarač: Andrija Lešić
vis. 26 cm., Ø 9 cm.
EMZ Inv. br. Et 184

Šarana tikvica ukrašena je rozetama na trbuhu tikvice i granom koja obavija rozetu. Na vratu tikvice teku linije različitih *zubri* više od 15 redova do samoga vrha tikvice. Između rozeta na trbuhu teku cvjetni motivi. Na dnu tikvice nalazi se rozeta.

Šarana tikvica, Šarač: Antun Mikinac
Gradište, oko 1926. godine
Etnografski muzej Zagreb
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica, Šarač: Antun Blaževac
20. stoljeće
Etnografski muzej Zagreb
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica, **vodenjara**

Gradište, 1926. godine
Šarač: Antun Mikinac
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje, drvo, savijanje, tikva, sušenje, struganje,
vis. 26 cm., Ø 9 cm.
EMZ Inv. br. Et 6035

Šarana tikvica urešena je s nekoliko širih i užih vrsta zubri na vratu, a dvije linije ukrasnih zubri teku na gornjem dijelu uz vrat prema trbuhu. Na trbuhu tikvice teče grana cvjetnoga ukrasa *hrastov list* i *šipak*. Između dvije cvjetne grane nalazi se rozeta. Na dnu tikvice nalazi se rozeta. Oko vrata nalazi se drveni držač kojim se najčešće tikvica vezala za struk. Na gornjem dijelu nalazi se čep od pluta.

Šarana tikvica

20. stoljeće,
Šarač: Antun Blaževac
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje, drvo, savijanje, tikva, sušenje, struganje,
vis. 12,5 cm., Ø 7,3 cm.
EMZ Inv. br. Et 8257

Šarana tikvica ukrašena je površinom cijeloga vrata različitim motivima *zubri*. Na gornjem dijelu trbuha ispod vrata nalazi se široki ukras *srca* u *zubri* koji obavija tikvicu. Na trbuhu tikvice nalaze se dvije rozete između kojih su oblikovane *cvjetne grane* i *bobica gloga*. Na dnu tikvice nalazi se rozeta.

Šarana tikvica, Šarač: Andrija Ivkovac
Gradište, oko 1933. godine
Etnografski muzej Zagreb
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica tukvanj, Šarač: Šimon Dretvić
Gradište 1934. godine
Etnografski muzej Zagreb
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica

Gradište, oko 1933. godine
Šarač: Andrija Ivkovac
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje, drvo, savijanje, tikva, sušenje, struganje, vis. 31,5 cm., Ø 16, 5 cm.
EMZ Inv. br. Et 10267

Šarana tikvica s vrlo finim sitnim urezima i šatvosiranim dijelovima. Na vratu se između nekoliko redova *zubri* (gornja u obliku *srca*) nalaze cvjetne grane okomito položene jedna do druge, a isto takvim većim granama cvijeća i drveća urešen je i trbuh tikvice koja između navedenih grana ima po jedan procvali cvijet *krizanteme,* urezan na najširem dijelu trbuha. Na dnu tikvice nalazi se rozeta.

Šarana tikvica tukvanj s portretom bana Josipa Jelačića

Gradište, 1934. godine
Šarač: Šimon Dretvić
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje, drvo, savijanje, tikva, sušenje, struganje, vis. 21 cm., Ø 12 cm.
EMZ Inv. br. Et 10713

Šarana tikvica koja je od gornjega ruba tikvice pa sve gotovo do polovice trbuha ukrašena raznim vrstama *zubri*. Na jednoj strani trbuha u krugu kojega obavija tanka *zubra* s bocanim točkicama urezan je lik bana Josipa Jelačića. U nastavku uresa na trbuhu nalaze se bogato oblikovane cvjetne grane. Na dnu tikvice nalazi se rozeta.

Šarana tikvica tukvanj, Slavonija
Etnografski muzej Zagreb
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica. Šaračica: Marta Dretvić
Gradište, 1967. godine
Etnografski muzej Zagreb
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica tukvanj

Slavonija
struganje, sušenje, urezivanje
vis. 11, 4 cm., Ø cm.
EMZ Inv. br. Et 16059

Šarani tukvanj kojemu je vrat ukrašen s nekoliko redova različito oblikovanih zubri koje teku sve do sredine trbuha. Na trbušnom dijelu nalazi se valovito oblikovana cvjetna grana (cvijet procvale ***krizanteme s uskim lišćem***) koja teče u neprekinutom slijedu. Na donjem dijelu je rozeta.

Šarana tikvica tukvanj

Gradište, 1967. godine
Šaračica: Marta Dretvić
struganje, sušenje, urezivanje
vis. 25 cm., Ø 12 cm.
EMZ Inv. br. Et 21524

Šarani tukvanj kojemu je vrat ukrašen s nekoliko redova različito oblikovanih zubri koje teku sve do sredine trbuha. Na jednom dijelu trbuha nalazi se motiv ptice koja stoji na ***hrastovoj grani,*** a grana teče uokolo do drugoga motiva. Uz motive ***grane hrasta*** s lišćem nalaze se plodovi ***žira*** i ***divlje ruže.***

Šarana tikvica, Gradište,
20 godine 20. stoljeća.
Etnografski muzej Zagreb
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica tukvanj, Semeljci,
početak 20. stoljeća.
Etnografski muzej Zagreb
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica

Gradište, 20 godine 20. stoljeća
struganje, sušenje, urezivanje
vis. 30 cm., Ø 11cm.
EMZ Inv. br. EK 967

Šarana tikvica ukrašena je površinom cijeloga vrata različitim motivima *zubri.* Na gornjem dijelu trbuha ispod vrata nalazi se široki ukras u *zubri* koji obavija tikvicu. Na trbuhu tikvice nalaze se dvije rozete između kojih su oblikovane *cvjetne grane* i *bobica gloga.* Na dnu tikvice nalazi se rozeta.

Šarana tikvica tukvanj

Novi Mikanovci, početak 20. stoljeća
struganje, sušenje, urezivanje
vis. 15 cm., Ø 6,5 cm.
EMZ Inv. br. Et 4115

Šarani tukvanj kojemu je vrat ukrašen s nekoliko redova različito oblikovanih *zubri* koje teku sve do sredine trbuha. Trbuhom tikvice teče ukras *cvjetne grane* s *lišćem* i *cvjetovima.* U gornjem dijelu urezana su slova, a iznad ukrasa na trbuhu nalazi se urezano ime sela *Semeljci.*

Šarana tikvica, Gradište,
20 godine 20. stoljeća.
Etnografski muzej Zagreb
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica

Gradište, 20 godine 20. stoljeća
struganje, sušenje, urezivanje
vis. 16,8 cm., Ø 5,5 cm.,
EMZ Inv. br. Et 5601

Šarana tikvica na kojoj je gotovo cijeli vrat urešen *cvjetnom granom ruže* i *lista*, a iznad i ispod se nalaze po dva reda različitih *zubri*. U gornjem dijelu trbuha također prvo slijede ukrasi od *zubri* (najširi u obliku izduženog srca) a na trbuhu se nalaze po dvije rozete na suprotnim stranama, između kojih je grana *grožđa s lišćem*. Na dnu se nalazi rozeta.

Šarana tikvica tukvanjić,
Andrijevci s urezanom 1848. godinom.
Etnografski muzej Zagreb
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica, tukvanjić **s urezanom *1848.* godinom**

Andrijevci
struganje, sušenje, urezivanje
vis. 15 cm., Ø 4,7 cm.
EMZ Inv. br. Et 8199

Šarani tukvanjić na kojemu od sredine vrata do polovice trbuha teku ukrasi od različito oblikovanih *zubri*. Potom na trbuhu su na četiri strane okomito postavljeni uresi *cvjetne grane*. Na praznom dijelu tikvice urezana je godina *1848*. Na dnu se nalazi rozeta.

Šarana tikvica tukvanjić,
Otok, početak 20 stoljeća.
Etnografski muzej Zagreb
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica tukvanjić

Otok, početak 20. stoljeća
struganje, sušenje, urezivanje,
vis. 10 cm., Ø 3,6 cm.
EMZ Inv. br. Et 20259

Šarani tukvanj kojemu je vrat ukrašen s nekoliko redova različito oblikovanih *zubri* koje teku sve do sredine trbuha. Trbuhom tikvice teče ukras *cvjetne grane s lišćem* i *cvjetovima različka*. Dno tikvice urešeno je rozetom.

Šarana tikvica,
Gradište, 1838. godine
Etnografski muzej Zagreb
Foto: Nikola Šiško

Šarana tikvica

Gradište, 1838.godine, po Imri Filipoviću.
Kasnije ju je 1888. darovao svom tastu Dugalić Marijanu; ovaj ju je 1938. poklonio Antunu Mikincu.
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje., savijanje, tikva, sušenje, struganje,
vis. 18 cm., Ø 6 cm.
EMZ Inv. br. E 13114

O svemu tome postoji zapis na tikvici.
Šarana tikvica urešena je nizom *zubri* na vratu tikvice. Na donjem dijelu trbuha tikvice nalaze se valovite i geometrijski oblikovane *zubre* koje teku do sredine donjega dijela trbuha. Od sredine prema gore na trbuhu tikvice urezane su *ribice* i *lišće hrasta*.
Na donjem dijelu trbuha i na dnu tikvice urezani su podatci i imena darovatelja s promjenama

Šarana tikvica, Gradište 1990. godine
Etnografski muzej Zagreb
Fototeka EMZ

Vaze od rezbarene tikvice, Gradište 1932. godine
Šarač: Antun Blaževac
Etnografski muzej Zagreb.
Fototeka EMZ

Šarana tikvica

Gradište, 1990. godine
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje., savijanje, tikva, sušenje, struganje,
visina 16 cm., Ø 9 cm.
EMZ Inv. br. 27097

Šarana tikvica na kojoj je gotovo cijeli vrat urešen različitim oblicima *zubri*. U gornjem dijelu trbuha također prvo slijede ukrasi od *zubri*, a potom na trbuhu se nalaze po dva kruga unutar kojega je urezan logotip "Međunarodne smotre foklora" i godina *1990.*, ime šarača *čič Ilija Dretvić* te je urezan naziv smotre M*eđunarodna smotra foklora, Zagreb*. Na dnu se nalazi rozeta.
Dar Mandice Svirac

Vaze od rezbarene tikvice

Gradište, 1932. godine
Šarač: Antun Blaževac
struganje, sušenje, urezivanje
vis. 14 cm., Ø 10 cm.,
EMZ Inv. br. 9592
vis. 13 cm., Ø 8 cm.
EMZ Inv. br. 9593

Čaše urešene tikvičarskom tehnikom,
Gradište 1934. godine
Šarač: Franjo Ivkovac
Etnografski muzej Zagreb.
Fototeka EMZ

Šarana tikvica, tukvanj, Bošnjaci, 1888. godine.
Šarač: Andrija Lešić
Etnografski muzej Zagreb.
Fototeka EMZ

Čaše urešene tikvičarskom tehnikom

Gradište, 1934. godine
Šarač: Franjo Ivkovac
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje., savijanje, tikva, sušenje, struganje,
vis. 8, 6 cm., Ø 5,9 cm.
EMZ Inv. br. 10704 A/B

Čaše urešene tikvičarskom tehnikom.

Šarana tikvica, tukvanj

Bošnjaci, 1888. godine
Šarač: Andrija Lešić
struganje, sušenje, crtanje olovkom, urezivanje, šatvosiranje
vis. 13 cm., Ø 8 cm.
EMZ Inv. br. 2064

Urešena sitnim biljnim i geometrijskim uzorcima: ***rombovi, zvjezdice, biljni vezovi, tulipani***
Šarao Andrija Lešić 1888., seljak iz Bošnjaka i darovao Vladiki Strossmayeru, on Cepeliću, a Cepelić poklonio darovateljici naše ustanove – Boženi Deželić, r. Kralj;
Dar 1923.

Šarana tikvica, Strizivojna, 1907. godine
Etnografski muzej Zagreb
Fototeka EMZ

Šarana tikvica, Županja, 1893. godine
Etnografski muzej Zagreb
Fototeka EMZ

Šarana tikvica

Strizivojna, 1907. godine
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje, savijanje, tikva, sušenje, struganje, bocanje.,
vis. 16 cm., Ø 4,3 cm.
EMZ Inv. br. 682

Tikvica s ***ubocanom*** godinom ***1907.,*** Đakovo.
Dar 1921.

Šarana tikvica

Županja, 1893. godine
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje., savijanje, tikva, sušenje, struganje.,
vis. 20 cm., Ø 8 cm.
EMZ Inv. br. B.K. 961

Šarana tikvica na kojoj je bogato urešen vrat tikvice u dvije linije ***zubri*** između kojih je urezana grana divlje ruže s listom. Na trbuhu tikvice nalazi urezano ***drvo s granama;*** (drvo života) pored kojega u nastavku su urezane različite manje i veće rozete te ispod drva života životinjski motivi ptice. Na dnu upisano dušičnom kiselinom ***1893.*** i ***Županja.***

Šarana tikvica, Semeljci, početak 20. stoljeće sa svinutim vratom s austro-ugarskim grbom Trojedne kraljevine Etnografski muzej Zagreb.
Fototeka EMZ

Šarana tikvica s dugim vratom, posvećeno 1000 – godišnjici hrvatskog kraljevstva, *Šarač:* Antun Mikinac, Gradište, 1926. godine. Etnografski muzej Zagreb.
Fototeka EMZ

Šarana tikvica sa svinutim vratom s austro-ugarskim grbom Trojedne kraljevine

Semeljci, početak 20. stoljeće
struganje, sušenje, crtanje olovkom, urezivanje, bojanje
vis. 15 cm., Ø 6,5 cm.
EMZ Inv. br. 4116

Šarana tikvica s dugim vratom, posvećeno 1000 – godišnjici hrvatskog kraljevstva

Gradište, 1926. godine
Šarač: Antun Mikinac
struganje, sušenje, crtanje olovkom, urezivanje, bojanje
vis. 29 cm., Ø 10,5 cm.
EMZ Inv. br. 6029

Tikvica s dugim vratom, posvećeno 1000. godišnjici hrvatskog kraljevstva; ispod stupova s lukom nalaze se hrvatski grb i kruna kralja Tomislava, a ispod njih urezana godina 925. – 1925.

Šarani tukvanj, Šaračica: Marta Dretvić,
Gradište, 1974. godine.
Etnografski muzej Zagreb
Fototeka EMZ

Šarani tukvanj

Gradište, 1974. godine
Šaračica: Marta Dretvić
urezivanje, premazivanje, bojanje, crtanje., savijanje, tikva, sušenje, struganje, bocanje.,
vis. 20,5 cm., Ø 10 cm.
EMZ Inv. br. 27011

Tikvica s 2 okna u kojima su urezani hrvatski grbovi, *zastave* i god. *1974.,*
Dar: Zdenke Lechner 1989.

Šarana tikvica, Mirkovci, 1892. godine
Etnografski muzej Zagreb
Fototeka EMZ

Šarana tikvica

Mirkovci, 1892. godine
struganje, sušenje, crtanje olovkom, urezivanje, bojanje
vis. 18 cm., Ø 9,6 cm.,
EMZ Inv. br. 6091

Plod tikve – *šarana tikvica* vrlo bogato urešena cijelim vratom i trbuhom. Vrat obavijaju spiralno položene tri *grane* između dvije pune linije *šatvosirane.* Na trbuhu tikvice se nalaze tri rozete između kojih se pružaju različito oblikovane *grane* i *cvijeće.* Na rubu dna se nalaze urezane životinje *jelen, riba, zec, zmija i pas,* a točkicama je bocana godina *1892.* i urezano ime (nečitljivo).

Šarana tikvica – tukvanjić, okolica Đakova, 1923.
Đakovština kraj 19. stoljeća.
Etnografski muzej Zagreb.
Fototeka EMZ

Šarana tikvica – tukvanjić

okolica Đakova, 1923.
na obodu prikaz prelje i dvojice muškarca;
Đakovština; kraj 19. stoljeća
struganje,sušenje, crtanje olovkom, urezivanje ukrasa (“šara”), premazivanje pougljenom orahovom jezgrom (“crnjenje”), bojanje nanošenjem dušične kiseline (“šatvosiranje”)
EMZ, Inv. br. 2107

Plod tikve izdubljen iznutra i odrezanoga vrata i zatvorena čepom od pluta. Na obodu prikaz *prelje* i dvojice muškarca. Sitni uresi oko ovih motiva izvedeni na cijelom trbuhu. Na dnu tikvice urezano ima *Ivan Bir*... (?). Dar: A. Matasović

EMZ, Zbirka izvaneuropskih kultura

Posuda s poklopcem
1962. - 1982. godine
tikva, urezivanje, bojanje,
Ø 17 cm.,
EMZ, Zbirka izvaneuropskih kultura
Inv. br. 52447a-b

Posuda s poklopcem, izrađena od tikve ukrašene urezivanjem i bojanjem.
Dar: Katarina Carić, 2012.

Posuda s poklopcem

1962. - 1982. godine
tikva, urezivanje, bojanje,
Ø 30 cm.,
EMZ, Zbirka izvaneuropskih kultura
Inv. br. 52445a-b

Posuda s poklopcem, izrađena od tikve ukrašene urezivanjem i bojanjem.
Dar: Katarina Carić, 2012.

Tikva za vodu

Dogoni, 1975. godine
od tikve ukrašene crtežima životinja
i s poklopcem od slame.
rezanje, bojanje,
vis. 36 cm.,
EMZ, Zbirka izvaneuropskih naroda
Inv. br. 52707

Posuda za vodu oblikovana od tikve ukrašene crtežima životinja i s poklopcem od slame.
Dar: Katarina Carić, 2012.

Muzej Slavonije Osijek

Vaza od *šarane tikvice,* prva polovica 20. stoljeća
Gradište. ***Šarači:*** Antun Mikinac ili Franjo Kovačević
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica **u obliku vaze**

Gradište, prva polovica 20. stoljeća
vis. 15,5 cm., vis. vrata 5,5 cm., Ø 12 cm.,
MSO, Inv. br. E-113

Tikvica je bez podataka o lokalitetu, autoru i porijeklu, ali ima lijep, razrađen rad. Ima i neke karakteristike motiva uočljivih kod Antuna Mikinca, a neke bi karakteristike mogle biti pripisane i Franji Kovačeviću. Tikvica trbušastog vrata je s nazubljeno odrezanim vrhom oblikovana u vazu. Ispod izrezanih cakni smjenjuju se odvojeni motivi *tulipana* i *lista*. Na sastavu je *šara* oblikovana polukružnicama, a ispod je *zubra* sa *srcima*. Dvije rozete na trbuhu, *zvijezda* u *oknu* i *ružica,* razdvajaju dvije grane sa širokim *listovima* i *pupovima*. Ispod teče šara kao na sastavu. Na dnu su četiri *zvonolika cvijeta* između kojih su po tri pupa.

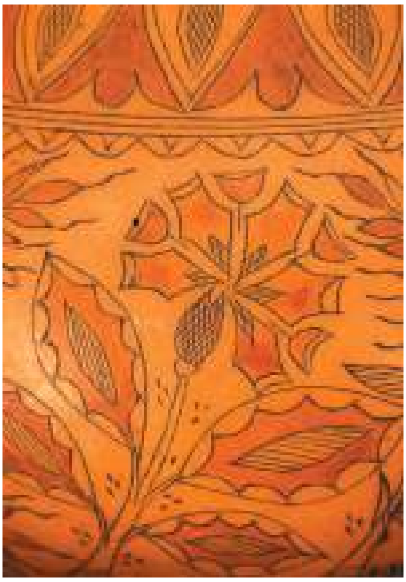

Šarana tikvica s klasom i *karanfilima,* Gradište, 1953. godine. *Šaračica:* Marica Ružička Kovačević – *Pura*
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica s đurđicom, Gradište, 1953. godine.
Šaračica: Marica Ružička Kovačević – *Pura*
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica s klasom i karanfilima

Gradište, 1953. godine
Šaračica: Marica Ružička Kovačević - *Pura*
vis. 23,5 cm., vis. vrata 13 cm., Ø 12,5 cm.,
MSO, Inv. br. E-315

Izduženi vrh jajolikog vrata i sastav imaju geometrijski ornament, no već na proširenom dijelu vrata su *grančice* poput božikovine, te grančica s cvijetom, jer Maričin izričaj šaranja karakterizira bogata biljna ornamentika. Na trbuhu se ističu dvije efektne i neobične grane s klasovima žita i *uskim listovima,* između kojih su grančice s *različkom* ili *karanfilom*. Okvir im daje stilizirana biljna *zubra*. Rozetu na dnu čine četiri cvijeta i rombovi.
Otkup: Marica Ružička Kovačević, 1954.

Šarana tikvica sa đurđicom

Gradište, 1953. godine
Šaračica: Marica Ružička Kovačević - *Pura*
vis. 20 cm., vis. vrata 11 cm., Ø 13 cm.,
MSO, Inv. br. E-316

Geometrijski motivi *zubre* na vrhu jajolikog vrata, te nizovi rombova i četverokuta na vratu i na trbuhu uokviruju središnji biljni ornament: na vratu su dvije *grane s bobicama,* razdvojene *grančicama s cvjetićima;* na trbuhu se ističu dvije razvijene grane s *đurđicama,* razdvojene *grančicama s cvjetovima* koji podsjećaju na *različak* ili *karanfil*. Zvijezdu na dnu dopunjava mali motiv *tulipana*.
Otkup: Marica Ružička Kovačević, 1954.

Šarani tukvanj sa žirom i golubom pismonošom.
Gradište, 1953. godine.
Šaračica: Marica Ružička Kovačević – *Pura*
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica s motivom šipka, Gradište, 1953. godine. *Šaračica*: Marica Ružička Kovačević – *Pura*
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarani tukvanj sa žirom i golubom pismonošom

Gradište, 1953. godine
Šaračica: Marica Ružička Kovačević - *Pura*
vis. 20,5 cm., vis. vrata 9 cm., Ø 13 cm.,
MSO, Inv. br. E-317

Valjkasti vrat *tukvanja* je ukrašen raznim sitnim geometrijskim motivima u manjim okomitim *oknima*. Na sastavu niz je *listova*. Ističe se na trbuhu grana hrastovog lista i *žira s golubom pismonošom* u međuprostoru. Trbuh je omeđen izražajnim vijencem sa *srcima*, koji na dnu čini lijepu cjelinu s rozetom, tj. *cvijetom sa zvijezdom* u sredini.
Otkup: Marica Ružička Kovačević, 1954.

Šarana tikvica s motivom šipka

Gradište, 1953. godine
Šaračica: Marica Ružička Kovačević - *Pura*
vis. 15,5 cm., vis. vrata 8 cm., Ø 10 cm.,
MSO, Inv. br. E-319

Između *zubri* na jajolikom vratu nižu se *cvjetovi s listovima*. Na ramenima je geometrijski pojas, a krupna jednostavna *šara* na trbuhu su dvije *grane sa šipkom* i *listovima* te dva jednaka *cvijeta* u *oknu* sa *zvjezdicom* u sredini. Jednostavna rozeta na dnu sastoji se od bočno postavljenih trokuta, a okružena je vijencem geometriziranih *cvjetova*.
Otkup: Marica Ružička Kovačević, 1954.

Šarani tukvanj s muškim portretom i *golubom* Gradište, 1953. godine. *Šaračica*: Marica Ružička Kovačević – *Pura*
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, Gradište, prije 1954. godine.
Šarač: Franjo Ivkovac
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarani tukvanj **s muškim portretom i** ***golubom***

Gradište, 1953. godine
Šaračica: Marica Ružička Kovačević - *Pura*
vis.18,5 cm., vis. vrata 9,5 cm., Ø 10,5 cm.,
MSO, Inv. br. E-320

Šarani tukvanj skladnog je biljnog i na valjkastom vratu geometrijskog ornamenta u manjim okomitim *oknima,* a na sastavu su *križići.* Iznad i ispod ornamenta na trbuhu teče *vez* vodoravno položenih *tulipana.* Grane su na trbuhu različite, jedna ima *šipak,* a druga motiv koji podsjeća na *cvijet kozja krv.* Razdjelni motivi su muški portret i *golub s pismom.* Na dnu je cvijet s većim i manjim laticama.
Dar: Marica Ružička Kovačević, 1954.

Šarana tikvica

Gradište, prije 1954. godine
Šarač: Franjo Ivkovac
vis. 15,5 cm., vis. vrata 8 cm., Ø 9 cm.,
MSO, Inv. br. E-310

Jajoliki vrat nije probušen, a *šare* su nizovi *srca,* elipsoidni likovi i romboidi. Na ramenima vijenac *zubri* oivičen je *šarom* oblikovanom polukružnicama. *Dvije grane s ružicama* i *listovima* na trbuhu razdvajaju slične rozete - kružne *ružice s laticama.* Dno čini zvijeda u oknu.
Dar: Franjo Ivkovac, 1954.

Šarana tikvica s grbom i grožđem
Gradište, prije 1955. godine. *Šarač:* Franjo Ivkovac
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica u obliku pepeljare ili zdjelice, korica
Gradište, prije 1955. godine. *Šarač:* Franjo Ivkovac
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica s grbom i grožđem

Gradište, prije 1955. godine
Šarač: Franjo Ivkovac
vis. 17 cm., vis. vrata 9 cm., Ø 8,5 cm.,
MSO, Inv. br. E-324

Franjo Ivkovac živio je 1954. godine u Osijeku, ali *šaranje* je učio 1931. godine od Tune Mikinca u Gradištu. Izdužen, blago jajolik vrat ukrašen je nizovima *zubri* i *šara: srca, šara oblih zubri,* romboidi, rombovi, elipsasti oblici. Na ramenima su velike *zubre,* kao i oko zvijezde na dnu. *Zubre* na ramenima završavaju oblom *zubricom* s trokutićima. Dvije *grane s grozdovima* i *lišćem* na trbuhu odvojene su stiliziranim hrvatskim grbom u okviru *ubocanih zubri* i *grančica* te velikim *tulipanom,* okruženim *listovima* u obliku lire.
Otkup: Franjo Ivkovac, 1955.

Šarana tikvica u obliku pepeljare ili zdjelice, korica

Gradište, prije 1955. godine
Šarač: Franjo Ivkovac
vis. 6,3 cm., najveći Ø 10 cm., otvor Ø 5,8 cm.,
MSO, Inv. br. E-337

Posudica od tikvice kojoj je vrat i dio ramena odrezan, a rub je oblo nazubren. Oble *zubrice* uokviruju dvije grane s jednostavnim *listovima* i *pupovima* te dvije slične kružne ružice s *laticama*. Zvijezdu na dnu uokviruju trokutaste *zubre*.
Dar: Franjo Ivkovac, 1955.

Šarana tikva s drvenim ***oblukom, krpelama***
Bošnjaci, 1936. godine. ***Šarač:*** Franjo Jovanovac
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarani tukvanjić za svatovski dar
Bošnjaci, 1933. godine.
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikva s drvenim *oblukom, krpelama*

Bošnjaci, 1936. godine
Šarač: Franjo Jovanovac
vis. 24 cm., vis. vrata 11,7 cm., Ø 15,5 cm.,
MSO, Inv. br. E-342

Šarana tikvica s drvenim, neukrašenim ***oblukom***. Većina ornamenta biljni su motivi, različiti od uobičajene tikvičarske ornamentike. Svojim izgledom, osobito na jajolikom vratu i ramenima, asociraju na art deco: uz cik-cak linije ritam ***zubre*** oblikuju nizovi listova, te stilizirani biljni motivi organskih oblika. Na trbuhu su četiri grane oivičene valovnicama: tri su ***grane s cvjetovima*** te jedna s ***hrastovim listom*** i ***žirom***. Rozeta na dnu je ***cvijet*** okružen vijencem ***listova***. Signirana je ***bocanjem*** pri dnu: ***G. 1936.,*** Dar: Mandica Borilović, 1959. (darovateljica je dala podatak da je tikvica ***šarana*** 1910. godine, no signirana je godinom 1936.).

Šarani tukvanjić za svatovski dar

Bošnjaci, 1933. godine
vis. 18,2 cm., vis. vrata 9 cm., Ø 9,7 cm.,
MSO, Inv. br. E-341

Na valjkastom vratu skladne su ***šare*** deltoida, rombova, ***srca*** i ***zubre***. Na ramenima urezan je tekst: ***Đuri i Mandi ulica Pogan u spomen od Đure! Domačinović***. Na trbuhu su dvije različite ***grane s cvjetovima,*** odnosno ***tulipanima,*** a razdvaja ih ***ružica*** s četiri ***latice*** u ***oknu;*** umjesto druge rozete urezan je tekst u dvije kose trake: ***Živili i sretni bili zaljubljeni mladinci,*** te pri dnu ***godina 1933.*** Na dnu je srcolika rozeta, uokvirena ***zubrama***.
Dar: Elizabeta Lacković, 1959.

Šarana tikvica,
okolica Vinkovaca (?), prije 1955. godine
Muzej Slavonije Osijek
Foto: Zvonimir Tanocki

Šaran i oslikan ***tukvanjić*** sa šahovnicom i ilirskim grbom.
Slakovci, početak 20. stoljeća. ***Šarač:*** Stjepan Đigunović
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica

okolica Vinkovaca (?), prije 1955. godine
vis. 8,8 cm., vis. vrata 4 cm., Ø 6 cm.,
MSO, Inv. br. E-312

Tikvica jajolikog vrata u smeđem je tonu i visokog sjaja, a *šarana* je vrlo sitnim uzorkom. Na vratu i sastavu su razne *zubre* i *srca*. *Šara* na trbuhu je neobična, organska; iz velikog korijena razvija se stiliziran biljni ornament zavojite *vitice* s razvijenim *cvjetovima* i *listovima*. Rad je neprecizan i slobodan. Cijela je površina trbuha oko ornamenta *ubocana,* a grančice su dopunjene crticama poput dlačica. Na dnu je u *oknu cvijet* koji uokviruju *zubre.*
Dar: Zlatibor Mađer, 1955. (navodi se, da vjerojatno potječe iz okolice Vinkovaca; tikvicu je na dar dobio pokojni otac Rudolf Franjo Magjer).

Šaran i oslikan *tukvanjić* sa šahovnicom i ilirskim grbom

Slakovci, početak 20. stoljeća
Šarač: Stjepan Đigunović
vis. 9 cm., vis. vrata 4,5 cm., Ø 5,5 cm.,
tikvica, boje; tikvičarska tehnika, bojanje
MSO, Inv. br. E-77

Šarani tukvanjić, čiji valjkasti vrat i dno nisu *šarani. Šara* je izvedena urezivanjem, pocrnjivanjem i oslikavanjem u više boja; dosta je oštećena. Na sastavu je niz malih rombova i polukružnica. Središnji motiv na trbuhu je stiliziran hrvatski grb koji bočno uokviruju dvije hrvatske zastave. Ispod grba su položene *dvije grančice.* Na suprotnoj strani je motiv koji asocira na ilirski grb; zrcalno su postavljena dva *lista* u obliku polumjeseca, svaki sa zvjezdicom. U međuprostoru je po jedna veća raznobojna zvijezda.
Dar: Stjepan Đigunović, 1947.

Šarana tikvica, Slakovci, 1925. godine
Šarač: Stjepan Đigunović
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica obaljanog vrata, Osijek, oko 1930.(?) godine. *Šarač:* Vladoje Ivakić
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica

Slakovci, 1925. godine
vis. 17 cm., vis. vrata 6 cm., Ø 14,8 cm.,
MSO, Inv. br. E-93

Tikvica se ističe prevagom geometrijskog ornamenta *zubri* i rozeta. Na kratkom trbušastom vratu su *zubrice* i niz odvojenih *cvjetova*. *Zubre* na ramenima dopunjuju *srca,* a *srca* uokviruju i četiri rozete s *laticama* na trbuhu te sličnu rozetu na dnu. Između rozeta su po dvije male *ptičice* ili *pilići,* a na dva su mjesta po dva *tulipana* u *vazi*.
Dar: Stjepan Đigunović, 1947.

Šarana tikvica obaljanog vrata

Osijek, oko 1930.(?) godine
Šarač: Vladoje Ivakić
vis. 23,5 cm., vis. vrata 11,5 cm., Ø 11,5 cm.,
MSO, Inv. br. E-92

Šarana tikvica je *obaljanog* valjkastog vrata i plosnatog trbuha. Izliveni kositar je ukrašen pravokutnim *probojima* te nazubljenim rubom u koji se uklapaju nizovi *šaranih srca*. Na vratu su u uzdužnim *oknima* jednostavne *vitice,* a ispod njih je *zubra* oblikovana *laticama;* ona se ponavlja na ramenima i u vijencu na objema plošnim stranama trbuha te na dnu. Unutar svakog vijenca je *ružica* srcolikih *latica,* a uz jednu je potpis: *Ivakić*. Na ispupčenim stranama trbuha je *grana sa žirom* i *hrastovim lišćem*.

Noćni ormarić, dio djevojačke sobe ukrašene tikvičarskom tehnikom (krevet, noćni ormarić, klupa, stol, četiri stolca, brojčanik)
Osijek, 1924. godine
Šarač: Vladoje Ivakić
Muzej Slavonije Osijek
Foto: Bruno Jobst

Noćni ormarić, dio djevojačke sobe ukrašene tikvičarskom tehnikom

Osijek, 1924. godine
Šarač: Vladoje Ivakić
javor, zrcalo., rezbarenje, tikvičarska tehnika
vis. 108,5 cm., šir. 43 cm., dub. 36 cm.,
MSO, Inv. br. E-253b

Vanjsko oblikovanje namještaja izrađeno je po uzoru na konkretni tradicijski namještaj i arhitekturu. Gornji dio uzglavlja, noćnog ormarića i nasloni stolica su vitičasto profilirani rezbarenjem prema originalnoj stolici iz zadruge Kopić - Ivandulini u Babinoj Gredi. U gornjem dijelu uzglavlja, noćnog ormarića i brojčanika je u srcoliki proboj umetnuto *ogledalo.*

Ostatak uzglavlja i uznožje kreveta te prednje stranice noćnog ormarića izrađeni su po uzoru na hambar zadruge Matijević u Tomašancima; uočljivi su nizovi vitičasto profiliranih *daščica skalica* kao karakterističan način ukrašavanja tih građevina, čiji efekt su dekorativni *proboji.* Noge stolaca, stola i klupe rezbarene su prema preslici zadruge Mikić u Tomašancima; tokarene su, a u sredini i pri dnu rezbarena su po tri profilirana nazubljena prstena; prostor između prstena i gornji dio nogu na stolicama *šaran* je poput vrata tikvice nizovima *zubri* i *šara,* a na nogama stola i klupe je grana. Ornament su prvenstveno grane s raznolikim *cvjetovima, tulipanima* i *listovima,* koje prate rubove poput veza ili vijugajući pokrivaju cijelu površinu. Stol, noćni ormarić i stolice imaju različite rozete. Rubove uokviruju različite *zubre.*

Ormarić ima u gornjem dijelu pretinac i profiliranu nadgradnju. Stoji na nogama koje u podnožju povezuje niska ogradica sa *skalicama.* U vrata pretinca također su ugrađene *skale.* Na nadgradnji ispod srca *našarana* je posuda s dvije *ptice,* iz koje izlaze dvije simetrične *grane.* Na gornjoj ploči i bočnim stranicama pretinca je rozeta: zvijezda uokvirena *šarom* s trokutima te nizom *srca,* a unaokolo teče *grana* i *zubra.* Sve preostale površine pokrivaju grane.
Urezana je signatura: *VL. IVAKIĆ 1924.*
Dar: Vladoje Ivakić, 1947.

Drvena čaša ukrašena tikvičarskom tehnikom, prva polovica 20. stoljeća. ***Šarač:*** Vladoje Ivakić Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Vaza izrađena od tikve i ukrašena tikvičarskom tehnikom, Smederevo, 1958. godine. ***Šarač:*** Miroslav Ivakić Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Drvena čaša ukrašena tikvičarskom tehnikom,

prva pol. 20. stoljeća
Šarač: Vladoje Ivakić
drvo; dubljenje, tikvičarsa tehnika
vis. 10 cm., šir. 6,3 cm., dub. 2,8 cm.,
MSO, Inv. br. E-338

Drvena izdubljena čaša plosnatog oblika odrezanih je bridova. Na prednjoj strani simetrično postavljena vitica s listovima, cvjetovima i srcolikim motivima oblikuje okvir, u kojem je tekst: *PUNA SRCA PUNE ČAŠE,* a pri dnu: *IVAKIĆ.* Na drugoj strani uz gotovo isti ornament urezano je: *NEKA ŽIVI ŠTO JE NAŠE.* Na bočnim stranicama šarana je mala valovita grana, a na uskim stranicama zubra sa *srcima.*
Dar: Zlatibor Mađer, 1956.

Vaza izrađena od tikve i ukrašena tikvičarskom tehnikom

Smederevo, 1958. godine
Šarač: Miroslav Ivakić
tikva, drvo, boja, lak, tikvičarska tehnika, tokarenje, lijepljenje, bojanje, lakiranje
vis. 18,5 cm., vis. vrata 2 cm.,
vis. nožice 3,5 cm., Ø 10,5 cm.,
MSO, Inv. br. E-1456

Vaza s trbušastim ispupčenjem izrađena je od tikvice, kao i izvrnuti oblo nazubren obod, koji je nalijepljen. Naknadno je nalijepljena i drvena nožica. Obod, sastav i nožica ***našarani*** su ***zubrama.*** Dvije ***grane*** na trbuhu s raznim biljnim motivima razdvojene su rozetama - ***ružicom s laticama*** i ***zvijezdom,*** koja bi se zbog izgleda krakova, možda mogla nazvati suncem. Vaza je signirana: ***Ivakić M,*** a s druge strane ***1958.***

Svjetiljka izrađena od tikve ukrašena tikvičarskom tehnikom,
Smederevo, 1958. godine.
Šarač: Miroslav Ivakić
Muzej Slavonije Osijek.
Foto: Zvonimir Tanocki

Svjetiljka izrađena od tikve ukrašena tikvičarskom tehnikom

Smederevo, 1958. godine
Šarač: Miroslav Ivakić
tikvica, drvo, boja, lak, tikvičarska tehnika, rezbarenje, tokarenje, bojanje, lakiranje
vis. 17 cm., najveći Ø 15,7 cm.,
vis. noge 2 cm., Ø noge 12 cm.,
MSO, Inv. br. -197340

Sjenilo svjetiljke izrađeno je od tikvice kojoj je odrezan veći dio vrata, a ostatak je pričvršćen na drveno tokareno postolje. U tikvu je ugrađeno grlo, a na postolje prekidač i žica s utikačem. Na gornjem dijelu sjenila, odnosno dnu tikve, rozeta je s *laticama* uokvirena *zubrom*. Bočno na trbuhu je izrezan otvor u obliku *lista,* ispod kojeg započinje *šarana grana s hrastovim listovima* i *žirovima,* koja obavija i pokriva cijeli trbuh. Sjenilo je signirano: *Ivakić M. 1958*. Na sastavu i postolju su *zubre*.
Otkup: Miroslav Ivakić, 1958.

Zavičajni muzej “Stjepan Gruber” Županja

Plod tikvica, Županja, oko 1999. godine
Etnološka zbirka – ZMSG.
Foto: Zvonimir Tanocki

Plod tikvica
Županja, oko 1999. godine
plod tikve (Lagenaria vulgaris),
olovka, crtanje,
vis. 17,5 cm., Ø 7 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 972

Plod tikve pripremljen za početak *šaranja*. *Šarač* na tikvici prvo olovkom ucrta linije po kojima će urezivati motive, kao što je to pokazano na ovoj tikvici. Nakon toga ih urezuje specijalnim nožićima – *šaračima*.

Nož – ***šarač tikvica*** (2 kom), oko 1980. godine
Etnološka zbirka – ZMSG.
Foto: Zvonimir Tanocki

Kist ili štapić od stabljike, Gradište, kraj 20. stoljeća.
Načinila: Marica Jovanovac
Etnološka zbirka – ZMSG.
Foto: Zvonimir Tanocki

Nož – *šarač* tikvica (2 kom)

oko 1980. godine
željezo, drvo brijesta, rezanje, brušenje uk. d. 13,5 cm., oštrica 1,1 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 974 i Inv. br. 975

Noževi su načinjeni od oštrice s dva utora – zuba i drvene drške. Služio je pri *šaranju* tikvica za urezivanje dvostrukih linija i drugih motiva.
Dar: *šaračice* tikvica Marice Žigmundovac iz Županje 1999. godine.

Kist ili štapić od stabljike metle- kiščica

Gradište, kraj 20. stoljeća
Načinila: Marica Jovanovac
osušena biljka koja ima vrlo čvrstu stabljiku koja kada se prereže u unutrašnjem dijelu je ispunjena mekom bijelom tvari vrlo velike moći upijanja
duž., 21 cm., Ø ½ cm
ZMSG Županja. Inv. br 1473 (1-2)

Osušena biljka metle koja ima vrlo čvrstu stabljiku koja kada se prereže u unutrašnjem dijelu je ispunjena mekom bijelom tvari vrlo velike moći upijanja. Umoči se u *šatvoser* i premazuju se oni dijelovi tikvice kod kojih se želi postići tamniji ton crvenkaste – tamnosmeđe boje.
Dar: Marice Jovanovac iz Gradišta

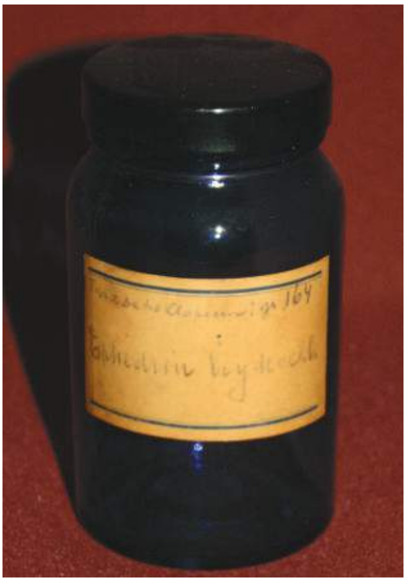

Ljekarnička bočica za čuvanje dušične kiseline (šatvosera)., Babina Greda, kraj 19. stoljeća.
Etnološka zbirka – ZMSG.
Foto: Zvonimir Tanocki

Svijećnjak, Bošnjaci, kraj 19.stoljeća.
Etnološka zbirka – ZMSG.
Foto: Zvonimir Tanocki

Ljekarnička bočica za čuvanje dušične kiseline (šatvosera)

Babina Greda, kraj 19. stoljeća
staklo u boji, čep od plastike
vis. 10 cm., Ø 5,5 cm.,
ZMSG Županja. Inv. ozn.: P-1252

Bočica od plavog stakla s crnim čepom na navoj, valjkastog oblika.

Svijećnjak

Bošnjaci, kraj 19. stoljeća
lijevana mjed, poliran
vis 15,7 cm., Ø 12 cm.,
ZMSG Županja. E- 76

Svijećnjak - “ćirjak”, limeni, zelene boje. Postolje polukolutasto, sredina je šuplja i cjevasta s prorezom po dužini zbog pomične ručice koja je služila za pomicanje svijeće kako je ona postajala sve manja.
Svijećnjak završava u obliku posudice u kojoj je stajala svijeća.

Šestar s olovkom,
Gradište, sredina 20. stoljeća
Etnološka zbirka – ZMSG.
Foto: Zvonimir Tanocki

Posuda za crnilo, Gradište, 2013. godine
Načinila: Marica Jovanovac
Etnološka zbirka – ZMSG.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šestar s olovkom

Gradište, sredina 20. stoljeća
željezo, olovka,
vis. 14,5 cm., Ø 4, 5 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br 1467

Starinski šestar u kojega se umetne olovka.
Dar: Marica Jovanovac iz Gradišta, 2017.

Posuda za crnilo,

Gradište, 2013. godine
Načinila: Marica Jovanovac
tikva, rezanje, pržena orhova jezgra
vis. 2,5., Ø 5,5 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 1470

Posuda je načinjena od prepolovljene male tikvice kruščice.

Svjetiljka, *petrolejka*
Žup. Posavina,
Etnološka zbirka – ZMSG.
Foto: Zvonimir Tanocki

Oruđe za bušenje, *šilo*,
Babina Greda, kraj 19. stoljeća
Etnološka zbirka – ZMSG.
Foto: Zvonimir Tanocki

Svjetiljka, *petrolejka*

Žup. Posavina
mliječno staklo, staklo – cilindar, lijevana mjed, željezni lim, vrpca – fitilj
vis. 17 cm., Ø 8 cm.,
ZMSG Županja. E- 1143

Staklena petrolejka s reflektorom od željeznoga i mjedenoga lima. Niska posuda za petrolej napravljena je od stakla, okrugla je oblika, s uvučenim središnjim dijelom za metalno okov držača zrcala. Zrcalo je u okviru od željeznoga lima sa žičanom kukom za vješanje. Unutar posude nalazi se fitilj čija se visina, a time i jačina svjetla regulira mehanizmom za podizanje stijena s kotačićem. Na mehanizam se stavlja cilindar napravljen od tankoga stakla.

Oruđe za bušenje, *šilo*

Babina Greda, kraj 19. stoljeća
drvo jasena, lijevano željezo, brušenje, bakreni lim,
uk. duž. 12,5 cm., duž. šiljka 3 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 651

Oštri klin u obliku debele igle usađen u drvenu dršku i učvršćen bakernim limom. Služio za bušenje kože.
Otkup: 1982. godine od France Lešić iz Babine Grede.

Izrezana tikva, Lucija, Babina Greda, 1989. godine
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, Županja 1981. godine
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Zvonimir Tanocki

Izrezana tikva, *Lucija*

Babina Greda, 1989. godine
plod tikve, struganje, izrezivanje, voštanica,
vis. 22,5 cm., Ø 6 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 1080

Plod tikve izdužena oblika koji zbog toga što se u noći unutar tikve upali voštanica svijeća nazivaju Lucija. Ovaj tip tikve u županjskom kraju nazivaju teglice (Bošnjaci), *cmrka* (Cerna, Šiškovci). Na prednjem dijelu su veći četvrtasto izrezani otvori za oči, usta i nos. Unutrašnjost je očišćena od sjemena, a donji dio, koji služi za držanje, odrezan je i kroz njega se umetne voštanica.
Darovala ju je i izradila 1989. godina Marica Crepić.

Šarana tikvica

Županja, 1981. godine
Šaračica: Kata Žigmundovac
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
vis. 33 cm., Ø 20 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 1459

Plod tikve – s okruglastim trbuhom i ravnim vratom. Na površini trbuha teče jedan široki pojas načinjen od šire dvostruke valovnice i *zubri* koji dopiru do sredine trbuha. Od srednjega dijela trbuha nalaze se slikovni prikaz *dva lovca u šumi* i *srnom,* a na drugoj strani je *žena u svakidašnoj nošnji,* kod *kokošinjca hrani kokoši.* Između navedenih slika nalazi se motiv *hrastove grane s plodovima i kapicama žira.* Vrat tikvice ukrašen je *zubrama,* od kojih su dvije u donjem i jedna u gornjem dijelu.

Šarana tikvica, Gradište 2012. godine
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, Gradište, 2013. godine
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana teglica

Gradište, 2012. godine
Šaračica: Marica Stojanović
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
vis. 60 cm., Ø 15 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 1460

Plod tikve – s okruglastim trbuhom i vratom. Na površini trbuha teče jedan široki pojas načinjen od nekoliko linija različitih *zubri* i valovnica. Na donjem dijelu trbuha nalaze se položene *grane hrastovoga lišća* i *plodova žira* te *grane divlje ruže* i *šipka*. Na drugoj strani trbuha nalazi se motiv rozete. Dno teglice urešeno je jednom velikom rozetom.

Šarana teglica

Gradište, 2013. godine
Šaračica: Marica Stojanović
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
vis. 60 cm., Ø 15 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 1461

Plod tikve – s okruglastim trbuhom i vratom. Na površini trbuha teče jedan široki pojas načinjen od nekoliko linija različitih *zubri* i valovnica. Na donjem dijelu trbuha nalaze se slikovni prikaz *šokačke kuće s đermom* i *bunarom*. Na drugoj strani trbuha nalazi se motiv kitice *cvijeća* unutar kruga koji je izveden na način da je površina oko c*vijeta šatvosirana,* a *cvjetovi* i *lišće* ostavljeni u prirodnoj boji tikvice, urešeni mrežicom i zarezima. Između navedenih slika nalazi se motiv *hrastove grane s plodovima žira*. Dno teglice nije šarano, već ga obrubljuje samo jedna široka *zubra*.

Šarana tikvica, Gradište 2013. godine
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Zvonimir Tanocki

Slika "Smederevski grad",
autor Miroslav Ivakić 1958. godine
Zbirka umjetnina ZMSG, Županja.

Šarana tikvica

Gradište, 2012. godine
Šaračica: Marica Stojanović;
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
vis. 34 cm., Ø 17 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 1458

Plod tikve – s okruglastim trbuhom i ravnim vratom. Na površini trbuha teče jedan široki pojas načinjen od šire dvostruke valovnice, unutar koje teče stilizirani motiv jedne velike i dvije male *zubre.* Od srednjega dijela trbuha nalaze se slikovni prikazi pastira, na paši sa svinjama i kravama te *đerma s bunarom,* a u daljini se nalazi crkva s *križem.* Na drugoj strani trbuha nalazi se motiv rozete koja je izvedena na način da je površina *šatvosirana,* a krakovi rozete urešeni urezanim mrežicama ostavljeni u prirodnoj boji tikvice.
Vrat tikvice ukrašen je *zubrama,* od kojih su dvije u donjem dijelu i jedna u gornjem.

Slika "Smederevski grad"

(U narodu nazvan "grad proklete Jerine")
1958. godine
Šarač: Miroslav Ivakić, rođ. 1914. godine u Babinoj Gredi.
javorovo drvo, oslikavanje, tikvičarska tehnika na okviru
Knj. ulaska 51,
Zbirka umjetnina ZMSG Županja

Dar: Miroslava Ivakića Muzeju u Županji 1981.

Šarana tikvica Gradište. *Šaračica*: Marica Stojanović
Gradište 2012. godine
Etnološka zbirka ZMSG, Županja.
Foto: “Fokus” Županja

Šarana tikvica, Županja 2012. godine
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica

Gradište, 2012. godine
Šaračica: Marica Stojanović
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
Ø 22 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 1456

Plod tikve – s okruglastim trbuhom i vratom. Na površini trbuha teče jedan široki pojas načinjen od šire dvostruke valovnice, unutar koje teče stilizirani motiv jedne velike i dvije male *zubre,* koje dopiru do sredine trbuha. Na donjem dijelu trbuha nalaze se slikovni prikazi *đerma s bunarom* i *sunca* na nebu. Na drugoj strani trbuha nalazi se motiv kitice *cvijeća* unutar kruga koji je izveden na način da je površina oko cvijeta *šatvosirana,* a *cvjetovi* i *lišće* ostavljeni u prirodnoj boji tikvice, urešeni mrežicom i zarezima. Vrat tikvice ukrašen je *zubrama* od kojih su dvije u donjem i jedna u gornjem dijelu, između kojih je motiv *hrastove grane sa žirom* i *grana divlje ruže sa šipkom;* između njih se nalaze naizmjenično različiti oblici rozeta.

Šarana tikvica

Županja, 2012. godine
Šaračica: Ana Makarević
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*, vis. 42 cm., Ø 22 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 1457

Plod tikve – s okruglastim trbuhom i vratom. Na površini trbuha teče jedan široki pojas načinjen od širih i duguljastih *zubri* ispod vrata. Na vratu se nalaze dva niza širokih *zubri* u donjem i jedna dvostruka linija u gornjem dijelu te jedan niz *zubri.* Na širokom, središnjem dijelu vrata nalazi se grb smotre folklora “Vinkovačke jeseni” s natpisom *VINKOVAČKE JESENI,* a na drugoj strani pored drveta i panja stoji srna. U središnjem dijelu teče motiv *hrastovoga lista.* Između su na dva dijela trbuha *našarane* scene i motivi. Prvi motiv je hrvatski grb, iznad kojega je upisan naziv *CROATIA,* a na drugoj strani je upisano ime sela *GRADIŠTE* i *2012.* Na drugoj strani je seoska kuća s *ogradom, đermom* u dvorištu i *jahačem* na konju. Unutar motiva *hrastovoga lista* i *grožđa* nalazi se motiv *ptice* i dva *srca* koja se preklapaju, a unutar njih je napisano *SRCE U SRCU.* Na dnu tikvice je jedna rozeta i dva niza *zubri* te upisano ime *šaračice* Ane Makarević.

Šarana teglica, Županjska Posavina, 1977. godine
Šarač: Miroslav Ivakić
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Antun Golubičić Županja

Šarana tikvica, kruščica, Gradište, 2013. godine
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana teglica

Županjska Posavina, 1977. godine
Šarač: Miroslav Ivakić
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser,* bojanje
dužina 22 cm., Ø 5, 5 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 299

Plod tikve – *teglica* s jajolikim trbuhom i uskim kratkim vratom, izdubljena iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Na površini trbuha s obje strane nacrtane su rozete, a uokolo njih su urezani i *šatvosirani cvjetni* motivi. Neki dijelovi motiva, krakovi rozeta su obojani ljubičastom bojom. Vrat tikvice je ukrašen širokom spiralno oblikovanom *zubrom* u dvije boje i pri donjem dijelu su nekoliko puta urezana četiri *šatvosirana* ili bojana kraka rozete.

Šarana tikvica, kruščica

Gradište, 2013. godine
Šarač: Vinko Babić
Urezivanje, pocrnjivanje,
dušična kiselina – šatvoser,
Vis. 18 cm., Ø 11 cm.,
ZMSG Županja. Inv.br. 1465

Plod tikve – s okruglastim trbuhom i užim vratom. Na površini vrata pa sve do prvoga dijela trbuha teku različito oblikovanje *zubre* (*cik cak linije, u obliku trokuta, romboida, polukrugova, kose linije* i sl.). Na donjem dijelu trbuha nalaze se slikovni prikaz momka i djevojke u narodnoj nošnji iz Slavonije (Gradišta). Uokolo antropomorfnih motiva nalaze se motivi *hrastovoga lista, plodovima žira* i *divlje ruže* koji su dosta veliki u odnosu na likove u nošnji. Dno nije šarano već ga obrubljuje samo jedna široka *zubra*. Na trbuhu su urezani inicijali *šarača* iz Gradišta *V. B.* (Vinko Babić) i godina *2013.* (rimskim brojkama).

Detalj svjetiljke načinjene od šarane tikvice i urešene bušenim točkicama.
Foto: Zvonimir Tanocki

Čaša urešena, paljenjem, bojanjem i bušenjem, Bošnjaci, 2013. godine
Šarači: Marijana i Zdrvako Bušić
Foto: Zvonimir Tanocki

Svjetiljka

Bošnjaci, 2013. godine
Šarači: Marijana i Zdravko Bušić
plod tikve (Lagenaria vulgaris),
drvo, tikvičarska tehnika, tokarenje,
vis. 57,5 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 1468

Sjenilo svjetiljke je načinjeno od najširega dijela tikve - “trbuha” ***šarane tikvice*** koja je dodatno urešena bušenim točkicama po cijeloj površini. U unutrašnjosti tikve načinjeno je rasvjetno tijelo koje stoji na aluminijskom držaču učvršćenom na drvenom postolju. Svjetiljka ima dovod za električnu struju s prekidačem. Gornji dio tikvice urešen je s dva reda krugova unutar kojih se nalaze *listovi žirova* te *šatvosirana* rozeta. Na rubovima gornjega dijela nalaze se krakovi rozeta koji su ispunjeni bušenim točkicama. Na donjem dijelu trbuha se nalaze životinjski likovi *jelena* i *srne*.

Tikvica urešena bojanjem i paljenjem

Bošnjaci, 2013. godine
Šarači: Marijana i Zdravko Bušić
Tikva, struganje, sušenje, crtanje, urezivanje, pocrnjivanje, bojanje, paljenje
drvo, urezivanje
vis. 17 cm., Ø 5, 5 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 1469

Čaša je načinjena od manje tikvice kojoj je odrezan vrat te je na taj način dobiven otvor čaše. Na donjem dijelu je u tikvu umetnut drveni okrugao štapić koji čini “nogicu” čaše, a na donjem dijelu je okruglo oblikovana daščica s ukrasom u obliku paukove mreže. Čaša je uokolo ruba urešena bušenim trokutićima i paljeni linijama kojima je ukrašena i cijela površina čaše, osim “nogice”. Osim linija paljenjem su oblikovani listovi *hrasta* i *cvijeće* te su bojani bojom i tek malo *šatvosirani*.

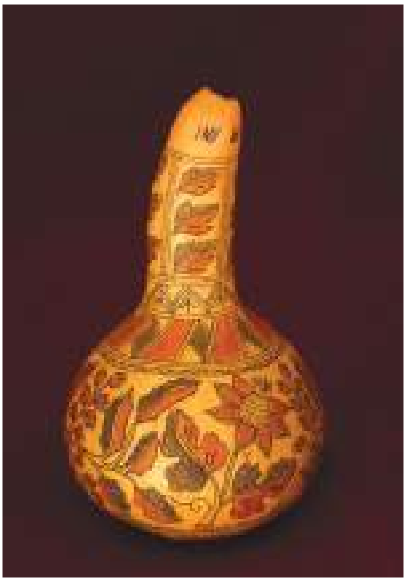

Šarana tikvica obaljanog vrata.
Šaračica: Kata Žigmundovac
Županja, 1999. godine
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica

Županja, 1999. godine
Šaračica: Kata Žigmundovac
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
vis. 17 cm., Ø 7 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 971

Plod tikve – tukvanj s okruglastim trbuhom i valjkastim kratkim vratom, izdubljena iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Na površini trbuha teče jedan široki pojas načinjen od uske duple valovnice, unutar koje teče stilizirani motiv ***grančice divlje ruže*** i ***lista s plodom šipka; listovi*** su uski i završavaju stiliziranom valovitom linijom koja predstavlja bodljike, podijeljeni su duplom linijom na dvije plohe, od kojih je jedna ispunjena mrežasto izvedenim urezima, dok je druga ***šatvosirana,*** tj. dobivena premazivanjem dušičnom kiselinom te zagrijavana na plamenu svijeće ili ***petrolejke*** do željenoga tona smeđe boje. Vrat tikvice podijeljen je na nekoliko okomitih užih ploha, unutar kojih su tri motiva stiliziranoga ***lista,*** čije su plohe podijeljene dvjema linijama; jedna ploha urešena je mrežastim urezima, druga ***šatvosirana.*** Na cijeloj površini dna nalazi se veći stilizirani ***list s četiri latice*** između kojih su praznine ispunjene s četiri također stilizirana ***pupoljka.*** Uokolo ih obrubljuju tri okrugle uske linije i jedna šira koja je formirana od izduženih pravokutnika naizmjenično bojanih, ili s koso urezanim linijama.
Našarala ju je Kata Žigmundovac prema oštećenom predlošku tikvice inv. br. 308 iz Gradišta, koja je šarana oko 1965. godine.

Šarana tikvica s urezanim likom Stjepana Radića,
Šarač: Ilija Dretvić
Gradište, 1990. godine
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Antun Golubičić, Županja

Šarana tikvica

Gradište, 1990. godine
Šarač: Ilija Dretvić
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
vis. 21,5 cm., Ø 8 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 967

Plod tikve – tikvica sa zadebljanim vratom, izdubljena iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Na gornjem dijelu trbuha teče dvostruka linija između koje su urezani motivi *srca* poredani jedan do drugoga. Između kojih su trokutasti motivi sa širim i užim mrežastim urezima. Ispod njih se nalaze dvije dvostruke linije, unutar kojih je isprekidana linija, a donja je načinjena od urezanih trokutića. Ista linija nalazi se i uz sam rubni dio dna. Između ovih linija na jednoj strani nalazi se motiv hrvatskoga grba ispod kojega su urezana velika slova *IZR. ČIĆ ILIJA DRETVIĆ,* te ime naselja *GRADIŠTE* i godina *1990.* S lijeve i desne strane ovaj motiv ovijaju dvije *grančice* s uskim *listovima.* Na suprotnoj strani, unutar dvostruke linije koja čini polukrug, urezan je lik Stjepana Radića sa slovima *STJEPAN RADIĆ.* Između ovih dvaju središnjih motiva tikvica je ispunjena biljnim motivima, *tulipanima, lišćem,* te na nekoliko mjesta motivom *srca* čiji je unutrašnji dio ispunjen šahovnicom kod koje su jedni kvadratići *šatvosirani,* a drugi ostavljeni u boji tikvice. Vrat tikvice podijeljen je na nekoliko vodoravnih užih i širih ploha tako da odozgo teče prvo motiv okomito postavljenih pravokutnika poredanih jedan uz drugi i više nalikuju na romboide, zatim četverokuti ispunjeni također kao šahovnica, trokutasti motivi urešeni mrežastim urezima i tri vijugaste linije. Dno tikvice urešeno je jednim velikim stiliziranim *cvijetom* uokolo kojeg je krug što ga čine *srca* vrhovima okrenuta prema vanjskom rubu.
Darovao i našarao 1990. godine Ilija Dretvić iz Gradišta.

Šarana tikvica
s urezanim *listovima žira* i dno tikvice
Županja, 1999. godine
Šaračica: Kata Žigmundovac
Županja Etnološka zbirka – ZMSG,
Foto: Antun Golubičić, Županja

Šarana tikvica

Županja, 1999. godine
Šaračica: Kata Žigmundovac
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
vis. 13 cm., Ø 6,5 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 968

Plod tikve – tukvanj s valjkastim, pri trbuhu proširenim vratom, izdubljena iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Na površini trbuha teče jedan široki pojas načinjen od isprekidanih urezanih trokuta, unutar kojih su veći stilizirani motivi *hrastovih grančica s plodovima žira* i *lista* te između *grana* sitni zarezi; *plodovi* i *listovi žira* su podijeljeni na dvije plohe, od kojih je jedna ispunjena mrežasto izvedenim urezima kao i na donjem dijelu žira, tj. kapici, dok je druga ploha *šatvosirana,* tj. dobivena premazivanjem dušičnom kiselinom te zagrijavanjem na plamenu svijeće ili *petrolejke* do željenoga tona smeđe boje. Vrat tikvice podijeljen je u dva šira pojasa koji su odvojeni vodoravnim užim i širim linijama unutar kojih su geometrizirani motivi; okomito postavljeni pravokutnici poredani jedan uz drugi koji više nalikuju na romboide iznad kojih je jedna uža linija koja na rubovima završava vijugasto. Svi motivi su naizmjenično *šatvosirani* ili su ostavljeni u prirodnoj boji tikvice. Dno tikvice urešeno je jednim velikim stiliziranim kotačem formiranim od izduženih stiliziranih valjaka i podijeljenim linijom na dvije plohe; jedna je *šatvosirana,* druga ostavljena u boji tikvice, a uokolo su krugovi; jedan načinjen poput lanca, a nekoliko različito oblikovanih.

Šarana tikvica
s urezanim stiliziranim motivom: drvo života svinuto na desnu stranu i stilizirani biljni motivi
šarač nepoznat,
Županjska Posavina, sredina 20. stoljeća
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Antun Golubičić, Županja

Šarana tikvica

Županjska Posavina,
sredina 20. stoljeća
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
vis. 16,5 cm., Ø 6 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 309

Plod tikve – tukvanj s valjkastim vratom, izdubljen iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Na gornjem dijelu trbuha teče jedna linija smeđe obojanih motiva srca poredanih jedno do drugoga, s vrhom okrenutim prema dolje, između kojih su trokutasti motivi s mrežastim urezima. U širokoj liniji teku stilizirani motivi: drvo života svinuto na desnu stranu, stilizirani biljni motivi s *poluotvorenim laticama, cvjetovi, tučak* u boji tikvice, *latice šatvosirane* tj. dobivene premazivanjem dušičnom kiselinom te zagrijavanjem na plamenu svijeće ili petrolejke do željenoga tona smeđe boje. Vrat tikvice podijeljen je na nekoliko vodoravnih užih i širih pojaseva, unutar kojih su geometrizirani motivi; okomiti redovi zareza u obliku slova V; jedni *šatvosirani*, drugi mrežasto urezani. Ispod ovoga motiva uokolo vrata teku *šatvosirane* točkice, između kojih je prostor popunjen mrežastim pravokutnicima. Dno tikvice ima jednu manju urezanu liniju kruga, unutar kojega je jedan velik stiliziran *cvijet* s odvojenim *laticama*, između kojih su trokutići ispunjeni mrežastim urezima te ga obrubljuje linija izvedena u motivu *srca* sa šiljkom okrenutim prema vanjskom rubu. Služila je pri nošenju rakije u svečanim prigodama.

Šarana tikvica s urezanim stiliziranim motivom hrastove ***grančice s plodovima žira*** i ***lista*** te između grana sitne vitice
Šarač: pretpostavlja se da je Antun Mikinac
Gradište, 1930. godine
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Antun Golubičić, Županja

Šarana tikvica

Gradište, 1930. godine
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
vis. 5, 5 cm., Ø 6,5 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 302

Plod tikve – tukvanj sa zakrivljenim vratom, izdubljen iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Na površini trbuha teče jedan široki pojas, načinjen od isprekidanih urezanih trokutića, unutar kojega je stilizirani motiv ***hrastove grančice s plodovima žira*** i ***lista*** te između grana sitne vitice; ***listovi žira*** su podijeljeni na dvije plohe, od kojih je jedna ispunjena mrežasto izvedenim urezima i pocrnjena kao i na donjem dijelu ***žira,*** tj. kapici, dok je druga ***šatvosirana,*** tj. dobivena premazivanjem dušičnom kiselinom te zagrijavana na plamenu svijeće ili petrolejke do željenoga tona smeđe boje. Vrat tikvice podijeljen je na nekoliko vodoravnih užih i širih pojasa unutar kojih su geometrizirani motivi; jedni samo urezani s pocrnjenom crtom, dok su drugi šatvosirani. Dno tikvice urešeno je jednim velikim stiliziranim ***cvijetom,*** uokolo kojega je krug što ga čine pravokutnici, naizmjenično ispunjeni smeđom bojom i mrežastim motivom. Cijela tikvica je u tamnocrvenom tonu, što je posljedica stavljanja u kotao u kojem se kuhala kisnula šljiva - ***kom***. Služila je pri nošenju rakije u svečanim prigodama.
Prema kazivanju Miroslava Ivakića, izradio ju je Antun Mikinac iz Gradišta 1930. godine.

Šarana tikvica s urezanim stiliziranim motivom uskih latica i lišća, motivom srca i trokuta; Vrbanja, 1819. godine
Šarač: pretpostavlja se da je Andrija Jakobovac
Etnološka zbirka ZMSG, Županja.
Foto: Antun Golubičić, Županja

Šarana tikvica

Županjska Posavina (Vrbanja?), 1819. godine
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
vis. 17,5 cm., Ø 6 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 304

Plod tikve – tikvica s trbušastim valjkastim vratom, izdubljena iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Na gornjem dijelu trbuha teče jedna linija smeđe obojanih motiva srca poredanih jedno do drugoga, s vrhom okrenutim prema gore, između kojih su trokutasti motivi s mrežastim urezima. Središnjim dijelom trbuha teče motiv drva života (savinutoga prema desnoj strani), a na njegovim *granama* stilizirani pupoljci i rascvjetani *cvjetovi* s mnoštvom uskih *latica* i *lišćem*. Na jednoj strani se nalazi veliki geometrizirani motiv pored kojega je na praznoj plohi točkasto urezano ime *ANDRIJA JAKOBOVAC*, ispod je u desnom kutu također točkasto urezana godina *1819*. Vrat tikvice podijeljen je na nekoliko vodoravnih užih i širih pojaseva poput obruča, a unutar su geometrizirani motivi; jedni samo urezani s pocrnjenom linijom, dok su drugi prekriveni smeđom bojom. Dno tikvice urešeno je jednom velikom okruglom rozetom s osam krakova (naizmjenično bojanih ili prekrivanih mrežastim urezima). Uokolo rozete nalazi se nekoliko uskih krugova; dva šira i dva uža te jedan s valovito oblikovanim završetcima, također naizmjenično bojanim ili urešenim urezivanjem. Tikvicu je vjerojatno izradio navedeni Andrija Jakobovac 1819. godine jer su obično *šarači* tikvica upisivali svoja imena i prezimena ili inicijale, a ako bi nekome darovali, najčešće bi napisali tekst s posvetom. Cijela tikvica je u tamnocrvenom tonu, što je posljedica stavljanja u kotao u kojem se kuhala kisnula šljiva - *kom*.
Ovu tikvicu darovao je Muzeju 1953. godine Jakob Ćosić iz Vrbanje.

Šarana tikvica s urezanim stiliziranim motivom: drvo života svinuto na desnu stranu, stilizirani biljni motivi s poluotvorenim laticama, cvjetovi smeđe obojani, zvončići i žirovi.
Šarač: pretpostavlja se da je šarač iz obitelji Jemrić, Šiškovci, ?.
Etnološka zbirka ZMSG, Županja.
Foto: Antun Golubičić, Županja

Šarana tikvica

Županja, početak 20. stoljeća
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
vis. 16,5 cm., Ø 6 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 969

Šarana tikvica tukvanjć izdubljen iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Na gornjem dijelu trbuha teče jedna linija smeđe obojanih motiva srca poredanih jedno do drugoga, s vrhovima okrenutim prema gore, između kojih su trokutasti motivi s mrežastim urezima. U širokoj liniji teku stilizirani motivi: drvo života svinuto na desnu stranu, stilizirani biljni motivi s poluotvorenim *laticama, cvjetovi* smeđe obojani, *zvončići* i *žirovi*. Vrat tikvice podijeljen je na nekoliko vodoravnih užih i širih pojaseva, unutar kojih su geometrizirani motivi; otvoreni krug s okomitim linijama i točkicama koje ga dijele na dvije polutke, a prostor između obojan je smeđe, zatim trokutasti motivi urešeni mrežastim urezima te uz gornji rub valovita mrežasta linija u kombinaciji s trokutićima ispunjavanim točkicama. Prostor između ove dvije linije je *šatvosiran* i točkasto izvedenim malim slovima ispisano je ime mjesta *ŠIŠKOVCI,* te prezime *JEMRIĆ.* Dno tikvice ima jednu manju urezanu liniju kruga unutar kojega je geometrijski lik raširene zvijezde, a uokolo je jedan veliki stilizirani *cvijet* s odvojenim *laticama,* između kojih su trokutići ispunjeni mrežastim urezima. Služila je pri nošenju rakije u svečanim prigodama.
Dar: 1996. godine Barice Nikolozo iz Županje.

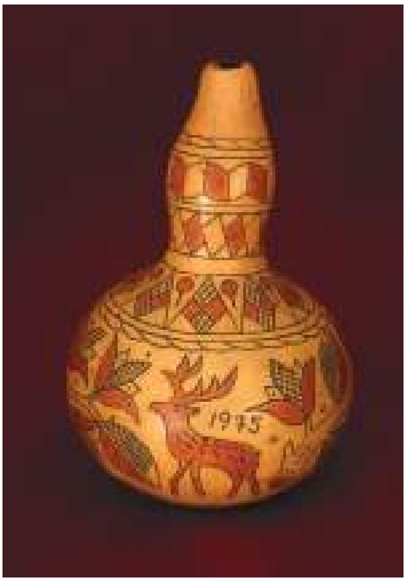

Šarana tikvica s urezanim stiliziranim motivom *šatvosirani* jelen iznad kojega je urezana godina *1975.* i ptica kojoj su krila izvedena poput tamnijih i svjetlijih linija. Između ovih dvaju motiva prostor trbuha je ispunjen biljnim motivima koje čini drvo života, na čijim granama su cvjetni motivi, tulipani.
Šaračica: Marta Dretvić – Karlina iz Gradišta, Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica

Gradište, 1975. godine
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – ***šatvoser***
vis. 16,5 cm., Ø 8 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 732

Plod tikve – ***tukvanj*** s kratkim valjkastim vratom, prema trbuhu malo proširenim, izdubljen iznutra, s malim otvorom na gornjem dijelu vrata. Na gornjem dijelu trbuha teče jedna linija koju čine kvadratići poredani jedan do drugoga (poput romba), čija je unutrašnjost podijeljena poput šahovnice i naizmjenično urešena mrežastim urezom te ***šatvosirana;*** između kvadratića se nalaze krupnije točkice, samo ***šatvosirane.*** Ovi motivi nalaze se unutar linija trokuta i odijeljeni su ravnom i valovitom linijom od trbuha. U središnjim dijelu trbuha uočavaju se dva središnja motiva: ***šatvosirani jelen*** iznad kojega je urezana godina ***1975.*** i ***ptica*** kojoj su krila izvedena poput tamnijih i svjetlijih linija. Između ovih dvaju motiva prostor trbuha je ispunjen biljnim motivima koje čini drvo života, na čijim ***granama su cvjetni*** motivi, ***tulipani.*** Vrat tikvice podijeljen je na nekoliko vodoravnih užih i širih pojasa, unutar kojih su geometrizirani motivi; okomito postavljeni pravokutnici poredani jedan uz drugi, te više nalikuju na romboide iznad kojih je jedna široka vijugasta linija. Svi motivi su naizmjenično ***šatvosirani*** ili su ostavljeni u prirodnoj boji tikvice. Dno tikvice ima jednu manju urezanu liniju kruga, unutar kojega je geometrijski lik sastavljen od sedam šiljastih trokuta koji se šire iz središta prema rubu dna (podsjećaju na kišobran). Našarala ju je Marta Dretvić - ***Karlina*** iz Gradišta, a Muzeju darovala 1977. godine.

Nešarana tikvica, županjska Posavina, kraj 19. stoljeća
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarani tukvanj, Gradište, 2017. godine
Etnološka zbirka – ZMSG, Županja.
Foto: Zvonimir Tanocki

Nešarana tikvica

Županjska Posavina, kraj 19. stoljeća
močenje u šljivin kom
plod tikve (Lagenaria vulgaris)
vis. 22,5 cm., Ø 7 cm.,
ZMSG Županja. Inv. br. 323

Šarani tukvanj

Gradište, 2017. godine
plod tikve (tukvanj), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje,
dušična kiselina – ***šatvoser,***
vis. 18,5 cm., Ø 12 cm.
ZMSG Županja. Inv. br. 1472- ETN

Plod tikve – ***tukvanj*** s uskim malo zakrivljenim vratom. Vrat tikvice ukrašen je samo u donjem dijelu motivom polukrugova kojih su krugovi ukrašeni mrežastim uzorkom. Na gornjem dijelu trbuha teku ***grane hrastovoga lista*** i ***žira***. Na trbuhu se nalaze i dva kruga unutar kojih se nalaze ***rozete*** od rombova. Dno tikvice je ukrašeno također rozetom , a iznad rozete na donjem dijelu trbuha je izveden ukras – šare s geometrijskim likovima.

Šarana tikvica iz obiteljske zbirke Bobošević, Gradište

Šarana tikvica, tukvanj, Gradište, 1918. godine
Šarač: Franjo Kovačević
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, tukvanj
Gradište, 1918. godine
Obiteljska zbirka Bobošević
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*

Na šaranoj tikvici urezana ***1918.*** godina i slova ***F. K.*** (prema kazivanju Jasne Bobošević, zabilježeno je da je tikvicu šarao vrsni ***šarač*** iz Gradišta Franjo Kovačević, o. a)

Muzej Đakovštine, Đakovo

Šarana tikvica,
Strizivojna,
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica

Strizivojna
rezbarenje, urezivanje, *šatvosiranje,*
vis. 15 cm., Ø 9 cm.,
MĐ-EZ Inv. br. 353

Tikvica izrađena sa nožićem, *šarilcem.* Donji dio *išaran lozom* i *ružama.* Trbuh tikvice urešen *hrastovim listovima, žirovima* i *tulipanima.* Na donjem dijelu (dnu) tikvice rozeta. Vrat, *grljak* također urešen *lozicom, tulipanima* te geometrijskim ornamentima. Temeljna boja je žuta, a ornament je crveni i smeđi. *Tikvica* je služila za čuvanje pića (rakije).

Šarana tikvica
Vrpolje, 1880. godine
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Detalj dna šarane tikvice,
Vrpolje, 1880. godine
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica

Vrpolje, 1880. godine
Šarač: Stipa Čaklović, Vrpolje.
Urezivanje, oslikavanje.
vis. 13 cm.,
MĐ-EZ Inv. br. 13

Šarana tivica, tikvić ili ***surak***. Vrat, trbuh i dno ima temeljnu boju crveno-smeđu po kojoj su šarani geometrijski oblici pravaca, krivulja, trokuta, krugova i polukrugova (zubra od trokuta).
Tehnika rada rezuckanje i urezivanje.

Šarana tikvica
Selci Đakovački,
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Detalj dna šarane tikvice,
Selci Đakovački,
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica

Selci Đakovački,
prva polovica 20.stoljeća
urezivanje, oslikavanje, *šatvosiranje.*
vis. 14,5 cm.
MĐ-EZ Inv. br. 19

Šarana tikvica, tikvanjić. Ornamenti su geometrijski, rozete, polukružnice, trokuti, rombovi te geometrizirani biljni *cvijetovi, listovi, lozice* i *bobice.* Na dnu je rozeta s pet krakova. Temeljna boja je svjetlo smeđa na kojoj su ornamenti urezani, rezuckani, a dio oramenata i *šatvosiran.*

Šarana tikvica
Strizivojna, 1908. godine,
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Detalj dna šarane tikvice,
Strizivojna, 1908. godine
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica

Strizivojna, 1908. godine
urezivanje, oslikavanje, *šatvosiranje.*
vis. 14 cm.,
MĐ-EZ Inv. br. 8

Šarana tikvica, tikvanjić, tikvić ili *surak*. Temeljna boja je svjetlo smeđa. Vrat, prijelaz od vrata na trbuh i od trbuha prema dnu nalaze se geometrijski ornamenti nastali pomoću trokuta, krugova i polukrugova. Između ***zubre*** na trbuhu su geometrizirani biljni oblici, loza i grane koje izraze iz dvije posude s ***hrastovim listovima.*** Na lozi je ***hrastov list, tulipan*** i ***cvijet maslačka. Ruže*** su postignute geometrijskim oblicima u kružnici.
Radio ga je djed Ive Volfa, darovatelja tikvice, 1908. godine.

Šarana tikvica, surak,
Piškorevci, 1901.godine.
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Detalj dna šarane tikvice, surak,
Piškorevci, 1901.godine.
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, surak,

Piškorevci (Đakovo), 1901. godine
Šarač: Mato Bošnjaković, Piškorevci.
urezivanje, oslikavanje, *šatvosiranje,*
vis. 9 cm., Ø 6,5 cm.,
MĐ-EZ Inv. br. 10

Šarana tikvica, tikvanjić, tikvić ili *surak.* Temeljna boja je svjetlo smeđa. Vrat, trbuh i dno kao i prijelazna mjesta šarana su geometrijskim oblicima. Ti ornamenti su zapravo kombinacija najrazličitijih spajanja, pravaca, krivulja, trokuta, krugova i polukrugova *(zupci).*
Izradio pok. Bošnjaković, Mato prije 50 godina u Piškorevcima.

Šarana tikvica, tikvanjić, tikvić ili *surak,*
Đakovo, prva pol. 20. st.
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Detalj rozete na trbuhu šarane tikvice,
Đakovo, prva pol. 20. st.
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, tikvanjić, tikvić ili surak

Đakovo,
prva pol. 20. st.
urezivanje, oslikavanje, *šatvosiranje.*
vis. 16,5 cm.,
MĐ-EZ Inv. br. 18

Šarana tikvica, tikvanjić, tikvić ili *surak.* Temeljna boja je svjetlo smeđa. Vrat, trbuh i dno kao i prijelazna mjesta šarana su geometrijskim oblicima koji su zapravo kombinacija najrazličitijih spajanja, pravaca, krivulja, trokuta, krugova i polukrugova *(zupci).* Jedan dio ornamenata na trbuhu se nalazi u krugovima s različitim rozetama u sredini koje su okružene rezbarenim grančicama i manjim polukružnicama, poput čipke.
Dar Stanka Ognjenovića.

Šarana tikvica, surak,
Vrpolje prva des. 20. st.
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Detalj *trbuha šarane tikvice*
Vrpolje prva des. 20. st.
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, surak,

Vrpolje prva des. 20. st.
urezivanje, tikva, oslikavanje, *šatvosiranje*.
vis. 16.5 cm.
MĐ-EZ Inv. br. 15

Šarana tikvica, tikvanjić, tikvić ili ***surak***. Vrat, trbuh i dno imaju temeljnu boju svjetlo žutu. Na vratu su urezanii rezuckani razni geoemtrijski oblici, rombići, krugovi,polukružnice. Zubre su od trokuta i srdaca. Na dnu je ***zvijezda*** dobivena geometrijskim oblikom u kružnici. Na trbuhu su dvije loze sastavljene geometrijskim biljnim ornamentima, ***ružama***. Na lozi je ***hrastov list, tulipan*** i ***ruža***. Rađena je u kući darovatelja pred 50 godina.
Dar Matka Galića, 1952. godine.

Šarana tikvica, tikvić ili *surak*,
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Detalj *dna šarane tikvice, tikvić* ili *surak*,
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, tikvanjić, tikvić ili surak

Đakovo,
prva pol. 20. st.
urezivanje, oslikavanje, *šatvosiranje.*
vis. 12,5 cm.,
MĐ-EZ Inv. br. 17

Šarana tikvica, tikvić ili *surak.* Temeljna boja je svjetlo smeđa. Vrat, prijelaz od vrata na trbuh i od trbuha na dno i na dnu nalaze se geometrijski oblici nastali pomoću pravaca, kružnica i poluktružnica. Zubra od srdaca i trokutića. Na dnu se nalazi rozeta oblikovana od osam šatvosiranih i osam urezivanih krakova koju okrujužuje više nizova kružnica, ravnih linija i polukružnica. Po trbuhu se savila loza koja izlazi iz geometrijskog biljnog oblika *ruže*. Na lozi *tulipan*.
Dar Miljenka Madžara, Đakovo.

Šarana tikvica, tikvić, tukvanjić
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

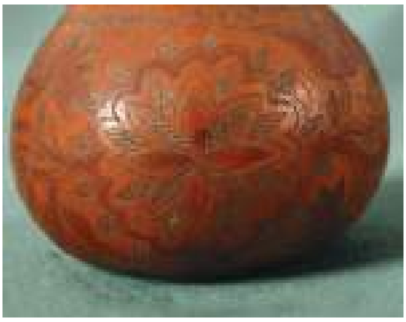

Detalj trbuha *šarane tikvice, tikvića, tukvanjića,*
Muzej Đakovštine.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, tikvić, tukvanjić

urezivanje, oslikavanje, *šatvosiranje.*
vis. 12 cm., Ø 7 cm.,
MĐ-EZ Inv. br. 273

Šarana tikvica, tikvić, tukvanjić. Temeljna boja je svjetlo smeđa. Na tikvici se nalaze geometrijski oblici. Na trbuhu se nalaze rozete i loza s *ružama,* a na dnu kružnica sa *škaficama.*
Upotrebljava se za piće, najviše za rakiju.

Gradski muzej Vukovar

Šarana tikvica - tikvara, Gradište, 2013. godine
Etnološka zbirka vukovarskog kraja – GMV, Vukovar.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica, tukvanj

Gradište, 2013. godine
plod tikve (Lagenaria vulgaris),
crtanje, bojanje.,
vis. 27cm., Ø 16 cm.,
GMV (Vukovar), Inv. br. E-897

Tikvica, *tukvanj* bojan je po uzoru na *tikvičarsku tehniku,* linije su izvedene crnom bojom poput onih urezanih i potom potamnjenih *crnilom*. Ostali geometrijski i biljni motivi izvedeni su ljubičastom ili zelenom bojom. *Cvjetovi* i dio *listova* te *grane* izvedeni su svijetlo ljubičastim tonom boje te na nekim dijelovima u kombinaciji s zelenom bojom. U središnjem dijelu "trbuha" tikvice nalazi se upisano ime mjesta u okolici Vukovara *BOGDANOVCI* i godina *2003.* Na dnu tikvice nalazi se ucrtani tekst *MUZEJU GRADA VUKOVARA, PAVO DVOJKOVIĆ*

Šarana tikvica – kruščica, Gradište, 2013. godine
Etnološka zbirka vukovarskog kraja – GMV, Vukovar.
Foto: Renata Devetak Roca, Vukovar

Šarana tikvica – kruščica, Gradište, 2013. godine
Etnološka zbirka vukovarskog kraja – GMV, Vukovar.
Foto: Renata Devetak Roca, Vukovar

Šarana tikvica,kruščica

Gradište, 2013. godine
Šarač: Vinko Babić
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina - *šatvoser*
vis. 8cm., Ø 5 cm.,
GMV (Vukovar), Inv. br. E-854

Plod tikve – *kruščica* s okruglim trbuhom i malim vratom. Na gornjem dijelu “trbuha” uokolo tikvice teku dvije linije krupno oblikovanih *zubri*. Na površini “trbuha” se nalazi motiv *svinje,* a uokolo su razbacani motivi grane *hrastovoga lista* i *žira*. Na dnu tikvice se nalazi mala rozeta. Tikvica je probušena na vratu i uvučena je uska vrpca - *trobojnica*.

Šarana tikvica, kruščica

Gradište, 2013. godine
Šarač: Vinko Babić
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina - *šatvoser*
vis. 7cm., Ø 5 cm.,
GMV (Vukovar), Inv. br. E-855

Plod tikve – *kruščica* s jajolikim trbuhom i malim vratom. Na površini trbuha teče jedan široki pojas s motivima grane *hrastovoga lista* i *žira*. U središnjem dijelu “trbuha” nalazi se motiv *hrvatskoga grba,* a iznad središnjega motiva se nalazi jedna *zubra*.
Na dnu tikvice se nalazi rozeta.
Tikvica je probušena na vratu i uvučena je uska vrpca - *trobojnica*.

Šarana tikvica – kruščica. Gradište, 2013. godine
Etnološka zbirka vukovarskog kraja – GMV, Vukovar.
Foto: Renata Devetak Roca, Vukovar

Šarana tikvica - teglica Gradište, 2013. godine
Etnološka zbirka vukovarskog kraja – GMV, Vukovar.
Foto: Renata Devetak Roca, Vukovar

Šarana tikvica, kruščica

Gradište, 2013. godine
Šarač: Vinko Babić
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina - *šatvoser*
vis. 5cm., Ø 4 cm.,
GMV (Vukovar), Inv. br. E-856

Plod tikve – *kruščica* s okruglastim trbuhom i malim vratom. U središnjem dijelu trbuha nalaze se dva središnja motiva; *rozeta* i *panj* iz kojega izviru *grane hrasta, pupoljka ruže* i *plodova žira*. Na donjem dijelu "vrata" nalazi se manja *zubra* formirana od četverokuta. Na "dnu" tikvice nalazi se mala *rozeta*.
Tikvica je probu šena na vratu i uvučena je uska vrpca - *trobojnica*.

Šarana tikvica, teglica

Gradište, 2013. godine
Šarač: Vinko Babić
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje, dušična kiselina – *šatvoser*
vis. 53 cm., Ø 10 cm.,
GMV (Vukovar), Inv. br. E-852

Šarana tikvica, Gradište, 2013. godine
Etnološka zbirka vukovarskog kraja – GMV, Vukovar.
Foto: Zvonimir Tanocki

Šarana tikvica

Gradište, 2013. godine
plod tikve (Lagenaria vulgaris),
crtanje, bojanje.,
vis. 15cm., Ø 6 cm.,
GMV (Vukovar), Inv. br. E-896

Tikvica, tukvanj bojan je po uzoru na ***tikvičarsku tehniku***, linije su izvedene crnom bojom poput onih urezanih i potom potamnjenih crnilom. Ostali geometrijski i biljni motivi izvedeni su ljubičastom ili zelenom bojom. Cvjetovi i dio listova te grane izvedeni su svijetlo ljubičastim tonom boje te na nekim dijelovima u kombinaciji s svjetlo zelenom bojom. U središnjem dijelu "trbuha" tikvice se nalaze nacrtana tri motiva: vučedolska golubica, jedna i dvije vučedolske posude između kojih se pruža grana hrastovoga lista s žirovima. Na dnu tikvice nalazi se ucrtani tekst *MUZEJU GRADA VUKOVARA, PAVO DVOJKOVIĆ*.

Gradski muzej Vinkovci

Dvojna nešarana tikvica opasana kožom,
Vinkovački kraj, oko 1925. godine
Gradski muzej Vinkovci.
Foto: Ljubica Gligorević

Dvojna nešarana tikvica opasana kožom

Vinkovački kraj, oko 1925. godine
tikvica
ukupna vis.22.5 cm., vis. vrata 10 cm., obujam oba trbuha 76 cm., slobodna dužina kožnog remena 58,5, cm., širina remena 1,5 cm.,
GMV (Vinkovci), Inv. br. E 764

Tikvica je dvojna, s naglašena dva trbuha – prirodno srasla u jednu, s dva spojena kraća vrata i dva gornja manja otvora za ulijevanje tekućine. Od stajanja u rakijskom *buretu* ima izraženu tamnocrvenu boju po cijeloj površini. Opasana je od dna prema gore kožnim crnim remenom te pričvršćenim drugim remenom po vratnom dijelu, čime je prilagođena držanju u ruci i nošenju, prije svega, vode.

Šarana tikvica, tukvanj s kositrom
Gradište, oko 1839. godine
Gradski muzej Vinkovci.
Foto: Ljubica Gligorević

Tikvica - cmrk za izvlačenje vina i rakije
Vinkovački kraj, oko 1920. godine
Gradski muzej Vinkovci.
Foto: Ljubica Gligorević

Šarana tikvica, tukvanj s kositrom

Gradište, 1839. godine
tikvica, kositar ukupna
vis. 18,5 cm., vis. vrata 10 cm., Ø 30 cm.,
GMV (Vinkovci), Inv. br. E 96

Šarana tikvica, tukvanj s dužim je grlićem, urešenim u gornjem dijelu ubačenim kositrom, čime je i otvor učvršćen. Uresi su najprije naneseni olovkom u pojasevima, a po njima nožićem urezivane su *šare*. Površina tikvice premazivana je dušičnom kiselinom, a potom se šara držala i zagrijavala na plamenu svijeće ili petrolejke dok ne potamni. Trenjem po tikvici, najčešće osušenom orahovom jezgrom, crnilo bi ušlo u izvedene *šare*. U konačnici, tikvica je premazivana svinjskom mašću. Tikvice su stavljane i u rakijski kotao ako se željelo da dobiju crvenkasti ton ili na dim da potamne. Ova crvenkasta tikvica urešena je u nekoliko užih i širih pojaseva sitnijom geometrijskom ornamentikom po svim površinama, osim po dnu. Od dna prema sredini trbuha dominira širi pojas s ornamentikom šahovnice, naizmjeničnih svijetlih i tamnih polja. U praznom pojasu spoja vrata i trbuha, uz druge oznake, urezani su inicijali *M. M.* u *Gr. 26* (vjerojatno: u Gradištu br. 26) i godina *1839*.

Tikvica - cmrk za izvlačenje vina i rakije

Vinkovački kraj, oko 1920. godine
tikvica
ukupna vis. 80 cm., vis. vrata 59 cm., Ø 41 cm.,
GMV (Vinkovci), Inv. br. E 951

Tikvica *cmrk - teglica* je za izvlačenje vina i rakije iz bačve. Ima dugački vrat s otvorom i trbušasti donji dio s otvorom. Bogato je našarana po cijeloj vratno - trbušastoj površini sitnim vegetabilno - ornamentalnim uresima s brojnim rozetama, posebice po trbuhu.

Našarana tikvica u obliku jajeta
Gradište, oko 1935. godine
Gradski muzej Vinkovci.
Foto: Ljubica Gligorević

Našarani kratki govedski rog za svinjara,
Gradište, oko 1930. godine
Gradski muzej Vinkovci.
Foto: Ljubica Gligorević

Našarana tikvica u obliku jajeta

Gradište, oko 1935. godine
visina 7,5 cm., Ø 16 cm.,
GMV (Vinkovci), Inv. br. E 362

Tikvica u obliku jajeta, ornamentirana na način šaranja tikvica. Površina je podijeljene na tri vodoravna pojasa. Unutar središnjeg pojasa je ornament neprekinute hrastove grančice. Ovaj pojas s jedne i druge strane omeđuje pojas s motivom srca, a na polovima su izvedene rozete. Tikvicu-jaje našarao je Franjo Kovačević, k. broj 471 iz Gradišta, od koga ju je obitelj Medvedović i nabavila. Mato Medvedović je u Zapisniku o primopredaji Zbirke za osnivanje Gradskoga muzeja Vinkovci, 1942. godine napisao: "Od šarača tikava poznati su mi sljedeći iz Gradišta: Nikolić Marko, kbr. 447; Kadijić Mato, kbr. 436; Mikinac Antun, kbr. 524; Ivkovac / ime i kbr. ne znam/."

Našarani kratki govedski rog za svinjara

Gradište, oko 1930. godine
govedski rog
duž. 26 cm., Ø 22 cm.,
GMV (Vinkovci), Inv. br. E 412

(Par govedskih rogova E412 i 413) ornamentirani na način *šaranja* tikvica. Vanjske površine podijeljene su na vodoravna uža i šira polja unutar kojih je izvedena ornamentika: cik-cak linija, mrežastih trokutastih skupina, različitih vegetabilnih motiva, s dominirajućim širim pojasom neprekinute *hrastove grančice* u donjem dijelu rogova. Po prirodnoj podlozi roga ističu se djelomice žuti motivi, a djelomice potamnjeni - crni. Ovom rogu odrezan je vrh i ubačena pištaljka, jer je bio svinjarski rog u koji je puhao svinjar, izvješćujući o tjeranju svinja na ***žirovanje,*** ili pri tjeranju stoke u ***čordu*** – zajedničku ispašu. Rog je našarao Franjo Kovačević, kbroj. 471 iz Gradišta, od koga ga je obitelj Medvedović i nabavila.

Našarani dugački govedski rog,
Gradište, oko 1930. godine
Gradski muzej Vinkovci.
Foto: Ljubica Gligorević

Našarani dugački govedski rog

Gradište; oko 1930. godine
govedski rog
dužina 84 cm., Ø 25 cm.,
GMV (Vinkovci), Inv. br. E 1241/1

Par dugačkih govedskih rogova E 1244/1,2 ornamentirani sitno i gusto na način ***šaranja*** tikvica. Rogovi su od slavonsko – srijemskog goveda “podolac”, koji spadaju u skupinu dugorožnih goveda. Vanjske površine podijeljene su na više vodoravnih užih i središnje široko polje, unutar kojih je izvedena ornamentika: cik-cak linija, mrežaste trokutaste skupine, različiti vegetabilno-geometrijski motivi, s dominirajućim stiliziranim ***srcima***. U širem pojasu je vegetabilna grana gusto ispunjena rozetama, što se ponavlja i u gornjem slobodnom dijelu prema sužavanju i završetku roga. Po prirodnoj podlozi roga ističu se žuti motivi.

Gradski muzej Virovitica

Šarana tikvica,
Gornje Bazje, 20-ih godina 20. stoljeća
Gradski muzej Virovitica.
Foto: Jasminka Jurković

Šarana tikvica

Gornje Bazje, 20 godine 20. stoljeća
plod tikve (Lagenaria vulgaris), tikvičarska tehnika, urezivanje, pocrnjivanje,
vis. 17 cm., Ø 12 cm.,
GMV (Virovitica), Inv. br. E - 0252

Šarana tikvica - plod tikve sa urezanim motivima.
Dar: muzeja 70-ih godina.

Šarane tikvice iz fototeke muzeja u Županji

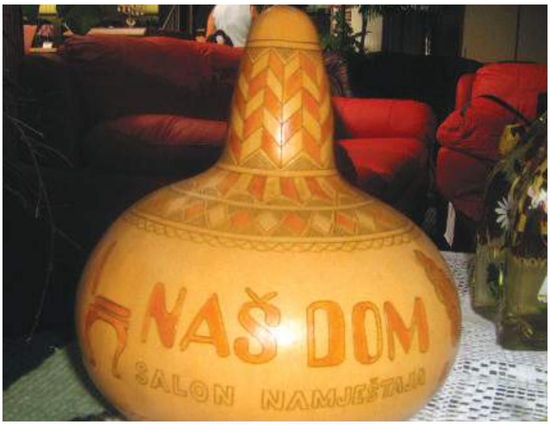

Šarana tikvica s logotipom trgovine “Naš dom” (trgovina namještaja) iz Vinkovaca
Fototeka Muzeja u Županji

Etnološka radionica Muzeja u Županji – šaranje tikvica organizirano u Osnovnoj školi “Mato Lovrak” u Županji 25.11.2006.
Fototeka Muzeja u Županji

Šarana tikvica s logotipom “Vinkovačkih jeseni”
Šaračica tikvica
Kata Žigmundovac, Županja

Šarane tikvice
s motivom gljiva,
Županja

Dno tikvice s inicijalima
šaračice Kate Žigmundovac

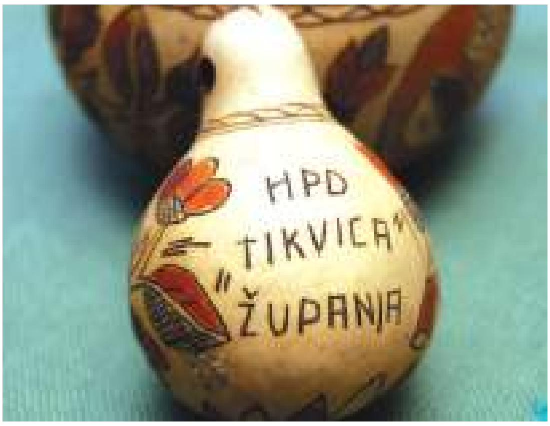

Šarana tikvica
s slovima Udruge
(Hrvatsko planinarsko
društvo "Tikvica")
Županja

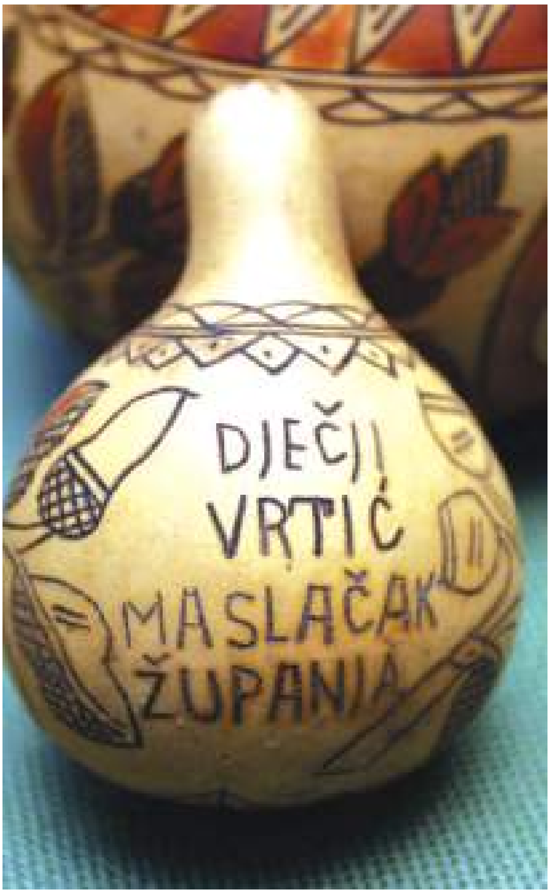

Šarana tikvica
s slovima Dječji vrtić
“Maslačak”

Dno *šarane tikvice*
s imenom *šaračice*
Kate Žigmundovac

Šarane tikvice
Marice Stojanović
iz Gradišta

Šarana tikvica, Gradište, 2012. godine, *Šaračica:* Marica Stojanović
iz Etnografske zbirke Zavičajnoga muzeja "Stjepan Gruber", Županja. Foto: Z. Tanocki

Zahvala

U ime Zavičajnoga muzeja "Sjepan Gruber" Županja zahvaljujemo šaračima tikvica: Kati Žigmundovac iz Županje, Ani Makarević, Marici Stojanović, Marici Jovanovac, Vinku Babiću te Mari Nikolić iz Gradišta! Hvala na susretljivosti i strpljivosti koje su pokazali u dosadašnjem radu s djecom na radionicama, a koje ne bismo mogli organizirati bez njihove pomoći. Veliku zahvalu upućujemo i Ministarstvu kulture Republike Hrvatske koje je uz Grad Županju, financiralo mnogobrojne radionice, ovu izložbu kao i niz drugih projekata našega Muzeja kojima se promovira bogata slavonska tradicijska baština.

Na dostavljenim podatcima i na posudbi predmeta za izložbu zahvalu, u ime Zavičajnoga muzeja "Stjepan Gruber" u Županji i Muzejske udruge istočne Hrvatske, upućujemo Etnografskom muzeju u Zagrebu, Muzeju Slavonije u Osijeku, Muzeju Brodskoga Posavlja, Gradskom muzeju Vukovar, Muzeju Đakovštine, Gradskom muzeju Vinkovci i Gradskom muzeju Virovitica. Zahvaljujemo kolegicama etnologinjama: Branki Uzelac i Mariji Gačić iz Muzeja Đakovštine, Karolini Lukač iz Muzeja Brodskog Posavlja, Renati Devatak Roca iz Gradskog muzeja Vukovar, Tei Rittig Šiško i Mariji Živković iz Etnografskog muzeja iz Zagreba, Jasmini Jurković iz Gradskoga muzeja Virovitica i Ljubici Gligorević iz Gradskog muzeja Vinkovci! Posebno zahvljujujem kolegici, etnologinji Vlasti Šabić iz Muzeja Slavonije u Osijeku!

Zahvaljujemo suradnicima iz Osnovne škole Mate Lovraka, a posebno nastavnici Radojki Matić i Slavici Kuzmić koje su nakon radionica šaranih tikvica koje je organizirao Muzej u Županji, ostali vjerni priči o šaranim tikvicama i danas više puta godišnje organiziraju šaranje tikvica u sklopu učeničke zadruge, a o šaranju tikvica su snimili i radijsku emisiju s kojom su se plasirali na državno natjecanje u Puli, gdje su učenici Kristina Mutabdžić i Dinko Pavelić s mentoricom Radojkom Matić osvojili prvi rang. Zahvalu upućujemo i suradnicima Osnovne škole "Ivan Kozarac" iz Županje, profesoricama Višnji Galović i Ivani Marić, Strukovnoj školi Antuna Horvata iz Đakova, a zahvaljujemo i ostalim suradnicima koji su sudjelovali u radionicama; katehistkinjama Sanji Goda, Jadranki Ivkić, Anki Pejić, Tanji Vulić i Stani Malbašić.

Posebno zahvaljujemo župniku Ivanu Varoščiću iz Županje što je omogućio održavanje ovih radionica u okviru katehetske nastave u novim prostorima Pastoralno - kulturnoga središta Župe mučeništva sv. Ivana krstitelja u Županji od 2009. do 2016. godine.
Također, zahvaljujemo našim dugogodišnjim suradnicima - Konjogojskoj udruzi “Stari graničari” iz Županje koji su zaprežnim kolima dovozili goste i sudionike na šaranje tikvica, sviračima na tradicijskim glazbalima - Adamu Filipoviću i Mati Balentoviću koji su starinskim tonovima dočarali ugođaj na šokačkom stanu te suradnicima - Mariji Kobašević, Blaženki Filipović, Mariji Svirčević, Ivanu Zlatuniću i Zvonimiru Stjepanoviću, koji su bili redoviti gosti te pomagali u radionicama.
Zahvaljujemo i osnovnim školama u Županji, OŠ “Ivan Kozarac”, OŠ “Mate Lovraka”, čiji su učenici više puta sudjelovali na ovakvim radionicama. Njima se pridružuju škole iz Požege, OŠ “Julija Kempfa”, OŠ “Dobriše Cesarića”, OŠ “Antuna Kanižlića”, Katoličika osnovna škola, Gimanzija Požega - Kreativne radionice učenika gimnazije, skraćeno KRUG, s profesoricom Verom Ćuže Abramović te nastavnik iz Kaptola Tihomir Šmitpeter. Na radionici u Osijeku, Slavonskom Brodu i Đakovu sudjelovalo je također nekoliko osnovnih i srednjih škola kojima zahvaljujemo!
Zahvaljujemo medijima: Vinkovačkoj televiziji, Hrvatskom radiju Županja, Šokačkom portalu, ali i mnogobrojnim drugim medijskim kućama i portalima u nas - za redovito i opširno izvješćivanje o radionicama i provedbi naših projekata!
Autorica izložbe i kataloga zahvaljuje svim djelatnicima Muzeja u Županji, a posebno tajnici Muzeja u Županji Katici Filipović koja je uvelike pomagala pri terenskim istraživanjima o šaranim tikvicama i radionicama.

Šarane tikvice iz obitelji Alatrović, Cerna.
Fotografija u kalendaru Turističke zajednice Vinkovci 2000. godine. Foto: Damir Klasiček

Literatura, ostali izvori i kratice

Literatura i ostali izvori

Barlek, Josip (1990.). Šarane tikvice //Katalog izložbe, Etnografski muzej, Zagreb
Barlek, Josip (2007.). Čudesni svijet anđela //Katalog, Etnografski muzej Zagreb, Zagreb
Batarilović, Željko (2002.). Župa Gradište, Gradište
Frangeš, Ženka (1922.). Šaranje tikvice u Slavoniji // Novine *Dom i svijet* (18/1922), Zagreb, str. 5
Gligorević, Ljubica (2004.). Oblici i urešenost tikvica i predmeta od kosti urešenih prema uzorcima sa tikvica // Vodič stalnog postava. Etnologija Vinkovaca i okolice. Vinkovci, str. 108 -112
Katančić, Petar (1791.). ***Fruktus auctumnales,*** Zagreb
Kršnajvi, F. (1882.). ***Die slavische Hausindustrie, Separatabdruck aus den Mittheilungen des k.k.Oesterrich.*** Museums, Wien. 1881, s.7- Kršnjavi, Isidor (1994.) // Listovi iz Slavonije, Vinkovci
Kovačević - Dugački, Draga. ***Narodni motivi sa tikvica//***Odobreno i preporučeno po odjeljenju za prosvjetu i vjere u Zagrebu br. 50.476 za sve osnovne, građanske i srednje stručne škole
Lechner, Zdenka (1956.). Neke akvizicije etnološkog odjela: Komarnik, Kićenjak, Stubljike, Šarana tikvica // Osječki zbornik 4, Osijek, str. 199
Lechner, Zdenka (1983.).Šaranje tikvica u županjskom kraju // Etnološka tribina 4-5, Zagreb, str. 77-86
Lechner, Zdenka (1984.). Šaranje tikvica u županjskom kraju // Županjski zbornik br. 8 Županja, str. 94- 102
Matasović, Antun (1922.).Slavonske graničarske tikvice //Narodna starina, sv. 2, str. 146-161
Matasović, Ante (1918.): Tikvice //Krijesove knjižice o hrvatskim narodnim vještinama i njihovoj primjeni, sv. 6, Zagreb, str. 22
Matijević, Josip (2010.). ***Slavonske tikvice.*** Priručnik o uzgoju i šaranju tikvica, Vinkovci
Stojanović, Mijat (1881.). ***Slike iz života hrvatskoga naroda po Slavoniji i Srijemu,*** Zagreb, str. 8-9
Šabić, Vlasta (1997.). Etnografski odjel // Blago Muzeja Slavonije, Osijek, str. 249 – 269
Šabić, Vlasta (2003.). Etnografski odjel //Sakralna umjetnost iz zbirki Muzeja Slavonije Osijek, Osijek, str. 8

Ostali izvori

https://web.facebook.com/SaraneTikvice/?rc=p&_rdc=1&_rdr,(20.10.2017).
https://web.facebook.com/SaraneTikvice/?rc=p&_rdc=1&_rdr,(13.10.2017.)
http://povijest.hr/drustvo/kultura/osmanlije-i-saranje-tikvica-u-slavoniji/, (6.10.2017).
https://hr.wikipedia.org/wiki/Du%C5%A1i%C4%8Dna_kiselina, (9.11.2017).
https://web.facebook.com/SaraneTikvice/videos/1285125944901449/ (13.10.2017).
https://hr.wikipedia.org/wiki/ (13.10.2017.)

Kratice

EMZ - Etnografski muzej Zagreb
MSO - Muzej Slavonije Osijek
ZMSG - Zavičajni muzej "Stjepan Gruber"
GMV (Vukovar) - Gradski muzej Vukovar
GMV (Virovitica)- Gradski muzej Virovitica
GMV (Vinkovci)- Gradski muzej Vinkovci
MBP - Muzej Brodskog Posavlja
MĐ - Muzej Đakovštine, Đakovo

Tikva mala, a stotinu šara,
za bećara srce mi udara.
Mene moja naučila baka,
šarat tikve, od jutra do
mraka.

Oj Gradište, alaj si na glasu,
tikvice te širom svita krasu.
Šaram tikvu i mislim na diku.
diko di si, kad kraj mene nisi.

(narodna)

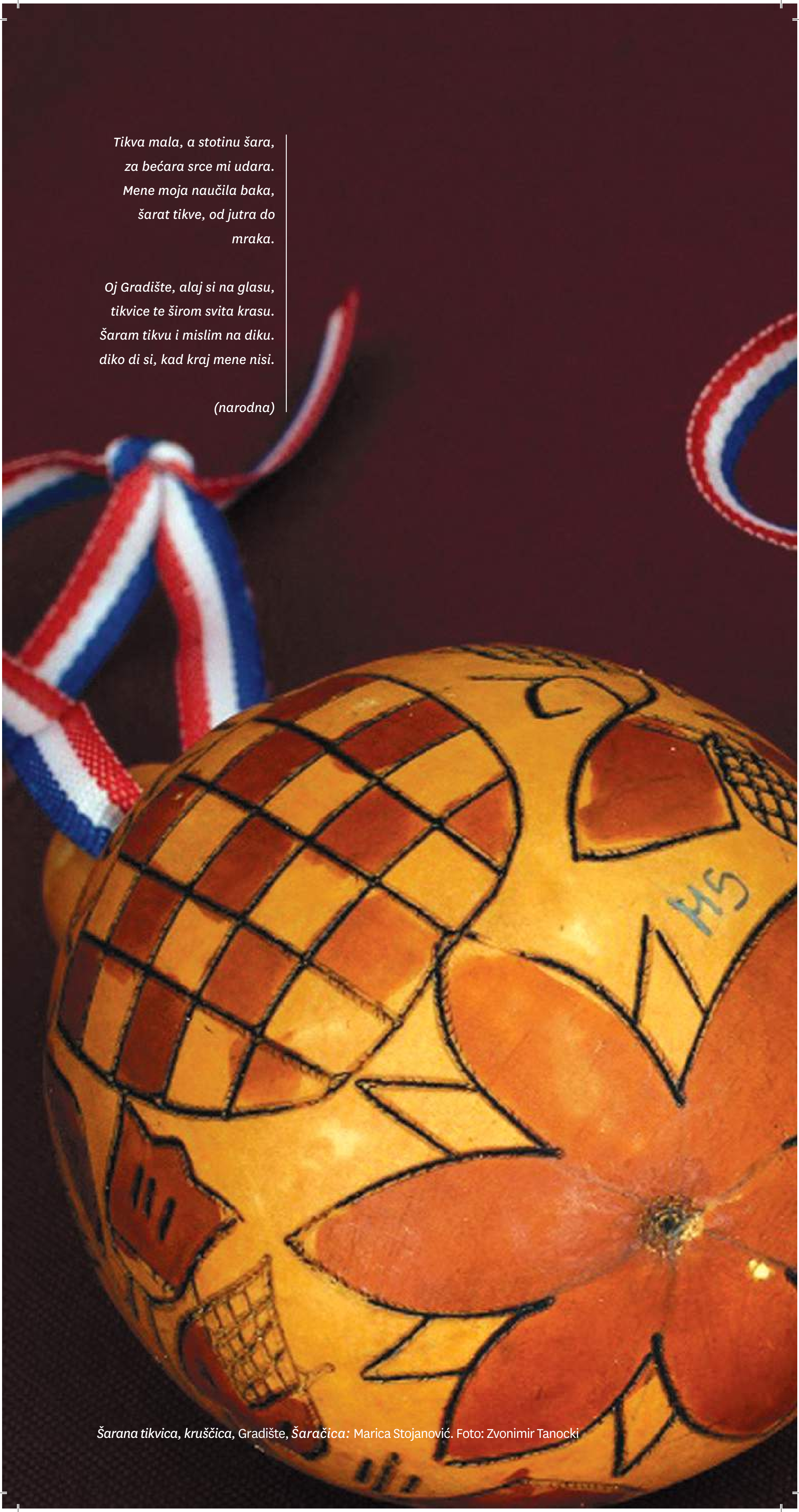

Šarana tikvica, kruščica, Gradište, *Šaračica:* Marica Stojanović. Foto: Zvonimir Tanocki